

LIETUVOS RESPUBLIKOS ŠVIETIMO IR MOKSLO MINISTERIJA

patarimai **MOKYTOJUI**

*Metodinė priemonė, skirta lietuvių kalbos
3–4 klasėse mokantiems pedagogams,
dirbantiems mokyklose, ugdymo programas
vykdančiose tautinės mažumos kalba*

patarimai **MOKYTOJUI**

*Metodinė priemonė, skirta lietuvių kalbos
3–4 klasėse mokantiems pedagogams,
dirbantiems mokyklose, ugdymo programas
vykdančiose tautinės mažumos kalba*

Rengė

Zita Bartkevičienė

Vilma Dailidėnienė

Nadia Venskuvienė

Siūlymus teikė

Marija Bareikienė

Violeta Jonynienė

Egidija Nausėdienė

Rasa Šavareikaitė

Ilustravo

Žvilė Šimėnienė

Maketavo

Lina Lingienė

ISBN 978-609-95660-8-5

© Lietuvos Respublikos
švietimo ir mokslo ministerija

© Ugdymo plėtotės centras

Turinys

IVADAS	7
I SKYRIUS. KALBOS MOKOMĖS KLAUSYDAMI PASAKOS	9
1. Veikla prieš teksto klausymą	9
2. Veikla klausantis pasakos „Kirvio košė“	13
3. Veikla po pasakos „Kirvio košė“ klausymosi	18
4. Veikla klausantis pasakos „Eglė žalčių karalienė“	19
5. Veikla po pasakos „Eglė žalčių karalienė“ klausymosi	30
I priedas	32
II SKYRIUS. KALBOS MOKOMĖS DALYVAUDAMI POKALBYJE IR PASAKODAMI	47
1. Dalyvaujame pokalbiuose	47
2. Kuriame pasakojimą	55
II priedas	65
III SKYRIUS. KALBOS MOKOMĖS SKAITYDAMI TEKSTUS	79
1. Veikla prieš teksto skaitymą	79
2. Veikla skaitant tekstą	81
3. Veikla po teksto skaitymo	90
III priedas	92
IV SKYRIUS. KALBOS MOKOMĖS RAŠYDAMI SKELBIMĄ IR LAIŠKĄ	99
1. Veikla prieš skelbimo rašymą	99
2. Veikla rašant skelbimą	103
3. Veikla po skelbimo rašymo	104
4. Veikla prieš laiško rašymą	104
5. Veikla rašant laišką	111
6. Veikla po laiško rašymo	112
IV priedas	114

Ivadas

Lietuvių kalbos metodinė priemonė „Patarimai mokytojai“ yra skirta mokytojams, dirbantiems su 3–4 klasių mokiniais, kuriems lietuvių kalba nėra gimtoji.

Metodinėje priemonėje pateiktos veiklos skirtos įdomiai, įtaigiai, motyvuojančiai, net ir savarankiškai ugdytis skaitymo, klausymo, kalbėjimo ir rašymo gebėjimus. Pateikiamos užduotys yra artimos mokinio aplinkai, įdomios ir suprantamos, žaidimai – skatinantys drauge kurti, dalyvauti, veikti. Pateikiamų užduočių pavyzdžiai suteikia galimybę mokytojams susikurti veiklą, pritaikytą savo klasei, konkrečiam mokiniui.

Lietuvių kalbos metodinę priemonę „Patarimai mokytojai“ sudaro 4 skyriai:

- Kalbos mokomės klausydami pasakos;
- Kalbos mokomės dalyvaudami pokalbyje ir pasakodami;
- Kalbos mokomės skaitydami tekstus;
- Kalbos mokomės rašydami skelbimą ir laišką.

Skaitydami ir klausydami pasakų ne tik ugdome kūrybiškumą, bet ir skatiname dialogą, stiprinantį savęs ir pasaulio pažinimą. Pirmoje šios priemonės dalyje „Kalbos mokomės klausydami pasakos“ pasakos suvokimo veiklos planuojamos trimis etapais: prieš pasakos klausymą, klausant pasakos ir po pasakos klausymosi. Šioje priemonės dalyje aprašytomis veiklomis siekiama ugdyti mokinių gebėjimus klausytis sąmoningai, dėmesingai, gebėti pasakyti pagrindinę pasakos mintį, turtinti savo kalbą naujais žodžiais ir posakiais bei išsakyti savo nuomonę ir vertinimus. Priemonėje pateikiama įvairių užduočių, skatinančių kurti, kalbėtis, išsakyti savo nuomonę, vertinti. Visomis veiklomis siekiama motyvuoti mokinius veikti kūrybiškai: interpretuoti, inscenizuoti, perkurti pasakas. Pateikiamos užduotys skiriamos įvairių gebėjimų bei mokymosi stilių mokiniams.

Kalbos mokomasi aktyviai dalyvaujant pokalbiuose. Antroje metodinės priemonės dalyje „Kalbos mokomės dalyvaudami pokalbyje ir pasakodami“ pateikiamos vei-

klos skatina mokytis kalbėti įtaigiai, tinkama intonacija, atsižvelgiant į kalbėjimo tikslą, laikantis kalbos etiketo bei vertinant savo ir kitų išsakytas mintis. Šioje dalyje pateikiami bendraamžių pokalbių pavyzdžiai, pokalbių, gamečių įvairiose situacijose, modeliai („Parduotuvėje“, „Pasgydytoją“, „Gatvėje“, „Kieme“, „Bilių kasoje“ ir kt.) bei spalvingas žaidimas „Kalbu ir klausausi“. Taip pat mokiniams siūlomų pokalbių (video) pavyzdžiai internete.

Skaitymas yra vienas svarbiausių gebėjimų, lemiančių mokinių ugdymo(si) sėkmę. Trečioje metodinės priemonės dalyje „Kalbos mokomės skaitydami tekstus“ aprašytos veiklos kviečia nusiteikti įdėmiai skaityti, skaityti tekstą tyliai ir balsu, įdėmiai klausytis skaitomo teksto. Didelis dėmesys skiriamas kalbėjimuisi apie tai, kas perskaityta, akcentuojamas žodyno turinimas, kalbamasi apie prasminius atspalvius.

„Kalbos mokomės rašydami skelbimą ir laišką“ – taip vadinasi ketvirta šios priemonės dalis. Ugdant rašymo gebėjimus yra skiriamos užduotys prieš teksto kūrimą / rašymą, kuriant / rašant tekstą ir baigus tekstą kurti / rašyti. Pateikta užduočių, kuriomis mokoma rašyti tekstą pagal planą, laikantis atitinkamos struktūros bei atsižvelgiant į adresatą. Pateikiami stilingai iliustruoti skelbimų ir senovinių laiškų pavyzdžiai, kurie leis mokytojai kūrybiškai ir įdomiai organizuoti veiklas rašymo gebėjimams ugdyti.

Visų metodinės priemonės dalių medžiaga pateikiama laikantis toliau išvardytų turinio aspektų:

- ugdomų mokinių gebėjimų aprašymas;
- rekomenduojamų veiklų aprašymai;
- įvairūs pavyzdžiai bei užduotys;
- metodiniai komentarai ir patarimai mokytojai;
- nuorodos į internetinius šaltinius;
- priedai (ilustracijos prie užduočių, parengti spalvingi žaidimai).

Metodinėje priemonėje pateikta medžiaga atitinka jaunesniojo mokyklinio amžiaus tarpsnio vaikų psichologinės raidos ypatumus. Medžiaga siejama su mokinių patirtimis, gyvenimo realijomis, problematika. Siekiama gilesnės komunikacinės ir sociokultūrinės integracijos. Tikimasi, kad „Patarimuose mokytojui“ pateikta medžiaga padės mokytojams stiprinti lietuvių kalbos mokymo-

si motyvaciją, ugdyti pilietiškumą, esmines vertybines nuostatas, tiesiog sėkmingai veikti.

Metodinės priemonės „Patarimai mokytojui“ elektroninę versiją galima rasti Švietimo ir mokslo ministerijos bei Ugdymo plėtotės centro internetinėse svetainėse (www.smm.lt; www.upc.smm.lt).

I skyrius

KALBOS MOKOMĖS KLAUSYDAMI PASAKOS

Mokytis kalbos galima ir klausant pasakų. Pasakos suvokimo veiklos planuojamos trim etapais: prieš klausymą, klausant ir po klausymo. Prieš klausymą paruošiama aplinka, supažindinama su tema, pasitelkiant žaidybines užduotis suaktyvinamas žodynas, aptariamas pasakos pavadinimas, bandoma nuspėti pasakos temą ir turinį. Atliekant teksto klausymo veiklas, remiamasi visuminiu klausymu. Pirmiausia išklausa visa pasaka: nesigilinant į detales, bandoma suvokti pasakos esmę, sužadinamas emocinis ir intelektualinis mokinių santykis su pasakos pasauliu. Antrą kartą klausant pasakos, atliekamos paprastesnės užduotys – atpažinimas, vaizdinės ir žodinės informacijos ryšys, pasižymėjimas ir kitos. Sudėtingesnėms užduotims (aiškinimui, sakinių užbaigimui, atsakymui į klausimus, vertinimui ir kt.) atlikti pasakos klausomasi trečią ar daugiau kartų arba dalimis. Išklausus pasaka apibendrinama, vertinama, mokiniai skatinami veikti kūrybiškai: interpretuoti, inscenizuoti, perkurti pasaką ar jos fragmentus.

Šioje dalyje aprašytomis veiklomis ugdomi mokinių gebėjimai:

- Suprasti ir paaiškinti, kaip klausymas padeda suprasti, mąstyti, bendrauti su kitais.
- Klausantis rodyti susidomėjimą, gerbti kito nuomonę, laikytis klausymosi susitarimų.
- Klausytis sąmoningai, dėmesingai, tiksliai atrinkti informaciją.
- Atskleisti pagrindinę teksto mintį, išsakyti savo nuomonę, emocinį santykį, vertinimus, susieti teksto dalis ir daryti išvadas.
- Turtinti savo kalbą naujais žodžiais ir posakiais, tinkamai juos vartoti įprastose situacijose, pažįstame kontekste.

1. Veikla prieš teksto klausymą

Žaidimas „Išgirk ir papasakok, ką sakiau“

Veiklos aprašymas

Klausymosi svarbai pabrėžti mokiniams siūloma pažaisti žaidimą „Išgirk ir papasakok, ką sakiau“. Šio žaidimo esmė – padėti mokiniams suprasti, kad norint susikalbėti, bendrauti svarbu klausytis ir išgirsti, suprasti atskirų žodžių reikšmę ir informacijos esmę bei gebėti ją perduoti kitiems.

Patarimai mokytojui

- Atsižvelgiant į klasės pasirengimą ir lietuvių kalbos mokėjimo lygmenį, su mokiniais galima būtų žaisti žinomą žaidimą „Sugedęs telefonas“, o įgijus kalbinių įgūdžių organizuoti ir sudėtingesnę žaidybinių veiklų „Išgirk ir papasakok, ką sakiau“ ar kitokią.

Žaidimas „Išgirk ir papasakok, ką sakiau“

Dalyviai: visi klasės mokiniai.

Žaidimo priemonės: pasakų be galo pavyzdžiai, ausinukai, popierius užrašams ir rašymo priemonės.

Siūlomų pasakų be galo pavyzdžiai:

- Turėjo senelė puodą. Padėjo puodą ant ugnies. Puodas pajuodo. Senelė nuvalė puodą. Paskui padėjo puodą ant ugnies. Puodas pajuodo...
- Gyveno senelis ir senelė. Ir turėjo jie anūkėlę. Vieną rytą anūkėlė pasiėmė krepšelį ir išėjo į mišką uogauti. Rinko rinko uogas – tai avietes, tai žemuogėles – ir pasiklydo vargšelė. Ėjo ėjo ir pagirų rado trobelę. O toj trobelėj gyveno senelis ir senelė...
- Buvo senis ir senutė, susitarę bulves skuto. O kai vakaras atėjo, sekti pasakas pradėjo.

Žaidimo taisyklės:

Mokytojas trims mokiniams pasiūlo trumpam išeiti iš klasės. Jie neturi girdėti, kas bus sakoma ki-tiems. Kitas variantas – užsidėti ausinukus ir klausyti muzikos tol, kol bus skaitomas / sakomas tekstas. Mokiniams išėjus / užsidėjus ausinukus, kiti klauso mokytojo skaitomo / sakomo teksto – pasakos be galo.

Išklausius tekstą mokiniai skatinami jį apmąstyti ir prisiminti veikėjus, įvykius (veiksnius), vietą ir laiką, nes teksto turinį reikės papasakoti tiems mokiniams, kurie jo negirdėjo. Tada pakviečiamas vienas teksto neklausiusių mokinių. Kuriam nors klasės mokiniui siūloma pasakoti skaitytą / sakytą tekstą. Kiti mokiniai skatinami atidžiai klausyti, ar tekstas atpasakojamas tiksliai, ar nieko svarbaus nepraleis-ta, ir savo pastebėjimus žymėti lape nieko nekommentuojant.

Pakviečiamas antrasis mokiny. Pirmasis jam pasakoja, ką išgirdęs klasėje. Kiti mokiniai vėl užsirašo savo pastebėjimus. Paskui pakviečiamas trečiasis mokiny, o antrasis jam atpasakoja tai, ką išgirdęs.

Veiklos pabaigoje aptariama, kaip mokiniams pavyko atpasakoti tekstą, ką pastebėjo ir savo užrašuo-se pasižymėjo kiti klasės mokiniai. Taip pat svarstoma, kas padėjo ar sutrukdė išgirsti tekstą. Mokytojas dar kartą perskaito / pasako tekstą visai klasei.

Patarimai mokytojui

- Žaidžiant tokį žaidimą siūloma pateikti neilgų tekstų (pavyzdžiui, pasaką be galo ar kt.), juos siejant su pamokos tema ir / arba mokytojo tikslais.
- Tikslinga atkreipti dėmesį į atpasakojant praleistas teksto detales, atskirus žodžius ir aptarti, ar ne-pakito teksto turinys. Kartu su mokiniiais aiškinamasi, kokios priežastys sutrukdė (neįdėmiai klausyta, trukdė klasės triukšmas, kalbėtojas neaiškiai tarė žodžius, klausytojas ir / ar kalbėtojas nesuprato jų reikšmės ar kt.) ar padėjo išgirsti tekstą. Nežinomų žodžių reikšmės siūloma išsiaiškinti pasitelkus iliustracijas, žodyną.
- Mokiniai per gimtosios kalbos pamokas sužino apie klausymąsi, aptaria jo nesėkmės priežastis, todėl prastai išgirsta informacija turėtų paskatinti juos drąsiai diskutuoti, ką reikėtų daryti norint tinkamai ir be kliūčių bendrauti su pašnekovu, kaip reikėtų perklausti, pasitikslinti: *Atsiprašau, neišgirdau. Gal pakartotum (gali pakartoti)? Ar teisingai supratau (išgirdau)?... Kaip?*
- Užbaigus veiklą siūloma aptarti nesusikalbėjimo, negirdėjimo pasekmes, pateikti netikėtų, juokingų nutikimų, nesusikalbėjimų pavyzdžių arba paskatinti mokinius pasidalyti savo patirtimi.

Pavyzdys

Pas mus buvo daug svečių.

Ir aš nemėgstu tų kačių.

– Ar tu neprigirdi?

– Ir man tos bjaurybės smirdi.

Apie pasaką

Veiklos aprašymas

Siekiant sudominti ir nuteikti mokinius įdėmiai klausyti, pateikiama užduočių. Mokytojas keletą (po 3–5) pasakų pradžios ir pabaigos pavyzdžių užrašo lentoje / parodo skaidrėje, perskaito visai klasei ir mokinių klausia, kur tokių sakinių galima aptikti, kokių tekstų tokia pradžia ir pabaiga.

Pasakų pradžios pavyzdžiai

Kartą...

Vieną kartą...

Vienoje karalystėje gyveno...

Gyveno...

Kitą kartą...

Buvo...

Gilios senovės laikais...

Labai labai seniai trisdešimtoje karalystėje...

Kitados gyveno...

Pasakų pabaigos pavyzdžiai

Visi labai laimingai gyveno.

Ir jis laimingai karaliavo, pakol nenumirė.

Taip jie ir padarė.

O vestuvės buvo neregėtos, negirdėtos..

Karalius davė jam pusę karalystės, ir karaliauja.

O jie iki šiol laimingai tebegyvena ir pyragus valgo.

Ir aš ten buvau, nieko burnoj neturėjau.

Mokiniai dalijasi savo įžvalgomis, mokytojo skatinami pateikia savo pavyzdžių.

1 užduotis. Užbaikite sakinius.

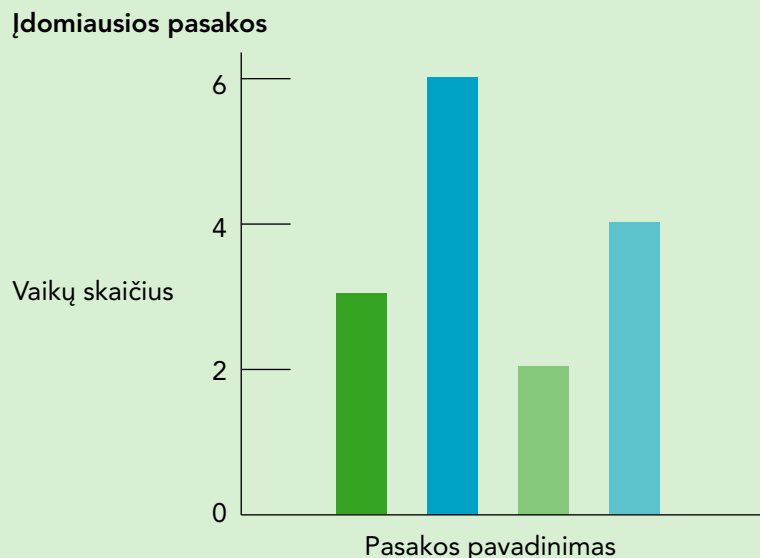
Mokiniai suskirstomi poromis. Mokytojas pasiūlo pasirinkti 3–5 pasakų pradžios pavyzdžius ir juos užbaigti. Mokiniai, parašę sakinių pabaigas, perskaito visai klasei.

Patarimai mokytojui

- Siūloma šiuos pasakų pradžios ir pabaigos pavyzdžius priminti mokiniams, kai bus rašomi kūrybiniai rašto darbai. Pastebima, kad pasakos pradžioje dažniausiai nurodoma veiksmo vieta ir laikas, įvardijami veikėjai.
- Galima mokiniams pasiūlyti jų sukurtus pirmuosius pasakos sakinius (pradžias) kaupti „Idėjų banke“ ir vėliau per kūrybines užduotis juos panaudoti. Mokiniai galėtų pagal ištrauktų pradžių pavyzdžius kurti savas pasakas.

2 užduotis. Išrinkite įdomiausią pasaką.

Mokytojas, norėdamas sužinoti, kokias pasakas mokiniai yra skaitę, girdėję, matę, gali rengti apklausą. Paprašoma ant lapelio užrašyti įdomiausios pasakos pavadinimą. Pagal mokinių užrašymus braižoma pasakų diagrama.

Pasakų diagramos pavyzdys**Patarimai mokytojui**

- Mokytojui siūloma brėžti diagramą kompiuteriu, kad mokiniai irgi galėtų įsitraukti, turėtų galimybę stebėti ir teikti pasiūlymus.
- Su pasakomis, jų ypatybėmis bei vaizduojamo pasaulio elementais (veikėjais, laiku, vieta, įvykiu) mokiniai susipažįsta per gimtosios kalbos pamokas, todėl, ruošiantis klausyti pasakos, svarbu remtis mokinių patirtimi ir juos paskatinti apie pasakas kalbėti lietuvių kalba.
- Organizuojant veiklas prieš pasakos klausymą galima būtų pasitelkti žaidimą „Atpažink pasaką!“ (žr. I priedas, 1 pav.). Šį žaidimą galima žaisti ir sekant pasakas.

Stalo žaidimas „Atpažink pasaką!“

Dalyviai: 3–4 mokinių grupė.

Žaidimo priemonės: žaidimo lenta, bokšteliai, kauliukas, tuščias lapas, rašiklis taškams žymėti.

Žaidimo taisyklės:

Mokiniai suskirstomi grupėmis. Išsiskaičiuojama / sutariama, kas pradės žaidimą. Mokiniai meta kauliuką ir su savo bokšteliu pagal išmestų taškų skaičių juda žaidimo langeliais. Jeigu sustoja ant pasakos langelio, turi ją atpažinti pasakydami pavadinimą ir / ar veikėjus. Jeigu įvardija pasaką, gauna tašką, jeigu ne – negauna. Sustoję ant langelio, pažymėto liūdnu veideliu, turi grįžti atgal į tą langelį, kurį nurodo rodyklė, ir atpažinti langelyje pažymėtą pasaką. Atpažinę pasaką gauna tašką, neatpažinę – negauna. Sustojus ant tuščio langelio, nieko daryti nereikia, tiesiog laukti kito savo ėjimo.

Atsižvelgiant į skirtingus mokinių gebėjimus ir kalbos mokėjimo lygmenį, klausytis pateikiamos dvi nevienodo sudėtingumo pasakos, kurios skiriasi struktūra, turiniu ir kalba. Silpniau kalbą mokantiems mokiniams siūloma klausytis pasakos „Kirvio košė“, o geriau mokantiems – „Eglė žalčių karalienė“.

2. Veikla klausantis pasakos „Kirvio košė“

Klausome pasakos „Kirvio košė“

Veiklos aprašymas

Mokytojas mokiniams praneša, kad bus klausomasi pasakos ir rodo vaizdines užuominas: kruopas, sviestą, kareivišką kepurę, puodą ir kita. Šiuos pavyzdžius jis gali atsinešti iš namų, mokyklos virtuvės arba šių daiktų nuotraukas parodyti ekrane. Siūloma spėti, kokia bus pasaka. Mokiniai dalijasi savo įžvalgomis. Spėjimai užrašomi lentoje, o prie jų grįžtama išklausius pasaką. Mokytojas seka / skaito pasaką „Kirvio košė“.

Pasakos tekstas

Kirvio košė

Atėjo kareivis į vieną sodybą ir sako šeimininkei:

– Sveika gyva, močiute! Ar duotum ko nors pavalgyti?

– Kad nieko neturiu, sūneli, – atsakė šeimininkė.

– Išvirk košės! – paprašė kareivis.

– Kad nėra iš ko! – dejuoja šeimininkė.

– Duok kirvį, – sako kareivis, – aš iš jo išvirsiu košę.

„Nematyta, negirdėta, – galvoja šeimininkė. – Pažiūrėsiu, kaip jis iš kirvio išvirs košę.“

Ir atnešė jam kirvį.

Kareivis paėmė ir įdėjo kirvį į puodą, įpylė vandens, pastatė ant krosnies ir pradėjo virti.

Virė virė, paragavo ir sako:

– Košė jau būtų baigta, tik reikia šiek tiek kruopų.

Atnešė šeimininkė gerą saują kruopų. Kareivis subėrė jas į puodą, vėl pavirė, paragavo

ir sako:

– Košė jau būtų visai išvirusi, tik reikia truputėlio sviesto.

Atnešė jam šeimininkė sviesto. Kareivis įdėjo sviestą į puodą, dar pavirė ir sako:

– Košė būtų baigta, tik dar reikia šiek tiek druskos.

Šeimininkė padavė jam druskos. Kareivis įbėrė truputį druskos.

Išvirė košę kareivis ir kviečia šeimininkę:

– Na, šeimininke, duok šaukštus, lėkštes, duonos ir eikime valgyti kirvio košės!

Ką gi, šeimininkei rūpi paragauti kareivio virtos kirvio košės. Susėdo abudu ir valgo. Pavalgę šeimininkė ir klausia:

– Kareivėli, o kada valgysime kirvį?

Kareivis dūrė šakute į kirvį ir sako:

– Dar neišviręs, rytoj pati išvirk.

Atpasakota lietuvių liaudies pasaka „Virtas kirvis“

Išklausius pasaką mokinių klausama:

- Ar užuominos padėjo įspėti, apie ką ši pasaka? Kas pasitvirtino, o kas – ne?
- Kaip jūs pavadintumėte šią pasaką?
- Apie ką ši pasaka?
- Kas patiko / nepatiko? Kodėl?
- Kas pralinksmino / nuliūdino? Kodėl?
- Kuo pasaka buvo įdomi / neįdomi? Kodėl?

Patarimai mokytojui

- Motyvuojant, žadinant mokinių dėmesingumą, prieš klausymo veiklą galima būtų susitarti, kas bus aptariama perskaičius pasaką, pavyzdžiui: *patiko / nepatiko, įdomu / neįdomu, girdėta / negirdėta, aišku / neaišku ar kita*.
- Aiškinantis, kas pasakoje buvo neaišku, siūloma pasitelkti vaizdines priemones (žr. I priedas, 2 pav.).

Klausome pasakos ir sekame jos įvykių eigą

Veiklos aprašymas

Mokiniai suskirstomi grupėmis. Jiems išdalijami pasakos „Kirvio košė“ paveikslėliai. Mokytojas praneša, kad, klausydami pasakos antrą kartą, mokiniai turi parodyti reikiamą paveikslėlį ir eilės tvarka sudėti pasakos įvykių iliustracijas (žr. I priedas, 3 pav.).

Mokytojas skaito / seka pasaką, mokiniai rodo reikiamą paveikslėlį ir iš eilės sudeda pasakos įvykių iliustracijas. Atlikę užduotį grupėje mokiniai „grandinėle“ bando savais žodžiais pasekti pasaką.

Patarimai mokytojui

- Skaityti / sekti pasaką siūloma darant ilgesnes pauzes, mimika, gestais skatinti mokinius pasirinkti ir parodyti tinkamą paveikslėlį.
- Aktyvinant mokinių dėmesingumą, į skaitymo / sekimo veiklą siūloma įtraukti ir juos pačius skatinant pakartoti veikėjų žodžius, išbandyti tiesioginę kalbą, kviečiant pratęsti sakinius arba, padarius ilgesnę pauzę, laukiant pasiūlymų, klausiant, kas bus toliau.

Užduotys pakartotinai klausant pasakos

Veiklos aprašymas

Mokiniams išdalijami užduočių lapai. Paaiškinama, kad klausydami pasakos jie turės atlikti užduotis (žr. I priedas, 4 pav.). Mokytojas skaito pasaką, o mokiniai atlieka pateiktas užduotis.

Užduočių atsakymai

1. Kas atėjo į sodybą?

A kareivis,

B šeimininkė,

C sūnus,

D močiutė.

2. Ko svečias paprašė?

A atsigerti,

B sušilti,

C pavalgyti,

D pailsėti.

3. Ką svečias pasiūlė atnešti?

A kirvį,

B šakutę,

C puodą,

D malkų.

4. Kas buvo sudėta ar įpilta į puodą?

✓	Kirvis
✓	Vanduo
	Šaukštas
✓	Sviestas
	Duona
✓	Druska
✓	Kruopos
	Šakutė

5. Kas labiausiai rūpėjo šeimininkei?

A Pasėdėti ir pasikalbėti su kareiviu,

B Išmokti virti kirvio košę,

C Paragauti kirvio košės,

D Turėti sūnų.

6. Pažymėk teisingus ir neteisingus sakinius.

Sakiniai	Taip	Ne
1. Į vieną sodybą atėjo kareivis ir paprašė pavalgyti.	✓	
2. Močiutė išvirė košės.		✓
3. Kareivis paprašė atnešti kirvį.	✓	
4. Svečias kirvį pakišo po krosnimi.		✓
5. Močiutė atnešė gerą saują kruopų.	✓	
6. Kareivis sviestą užtepė ant duonos.		✓
7. Svečias kirvį pasiūlė išvirti kitą dieną.	✓	

7. Sunumeruok pasakos įvykius eilės tvarka.

Įvykių seka	Pasakos įvykiai
1	Kareivis atėjo sodybą.
3	Šeimininkė pasakė, kad nieko neturi.
5	Močiutė atnešė kirvį.
2	Kareivis paprašė senelės valgyti.
6	Svečias išvirė košę.
7	Šeimininkė ir kareivis valgė košę.
4	Kareivis pasiūlė iš kirvio išvirti košę.

Atsakius į klausimus, mokiniams siūloma paeiliui garsiai skaityti klausimus ir įvardyti pasirinktą atsakymą. Visi klasės mokiniai tikrinasi atsakymus.

Patarimai mokytojui

- Kilus sunkumams atsakyti į klausimus, mokytojas pasiūlo mokiniams dar kartą pasiklausyti tos pasakos ištraukos, kuri gali nukreipti mokinius teisingo atsakymo linkme. Skaitydamas mokytojas pabrėžia tuos žodžius / sakinius, kurie padėtų mokiniams patiemis atrasti tinkamą atsakymą.
- Pabaigoje siūloma aptarti, kas padėjo atsakyti į klausimus, kokių kilo sunkumų, kas juos padėjo įveikti ir kita.

Klausau pasakos ir parenku tinkamą žodį

Veiklos aprašymas

Mokytojas mokinius suskirsto grupėmis ir išdalija užduočių lapus (žr. I priedas, 5 pav.). Atlikus užduotis, grupių atstovai paeiliui pristato po vieną užduotį. Kiti mokiniai, atsižvelgdami į užduočių aptarimus, koreguoja savo darbus.

Atlik šias užduotis.

Užduočių atsakymai.

1. Parink ir nuspalvink tinkamą žodį:

- Kareivis į puodą įpylė / įbėrė / įdėjo vandens.
- Svečias paėmė ir įdėjo / įpylė / įbėrė kirvį į puodą.
- Į puodą kareivis sudėjo / subėrė / supylė kruopų.
- Kareivis į puodą įpylė / įbėrė / įdėjo sviesto.
- Svečias į košę įdėjo / įpylė / įbėrė druskos.

2. Nuspalvink žodžius, kurie atsako į klausimą *kiek?* / žymi kiekį:

- Košė jau būtų išvirta, tik reikia šiek tiek kruopų.
- Atnešė šeimininkė gerą saują kruopų.
- Košė jau būtų visai išvirusi, tik reikia truputėlio sviesto.

- Košė būtų gatava, tik dar reikia šiek tiek druskos.
- Kareivis įbėrė truputį druskos.

3. Kurie pasakoje paminėti daiktai yra indai, o kurie – įrankiai? Nuvesk rodykles.

Indai: puodas, lėkštė.

Įrankiai: šaukštas, šakutė, kirvis.

4. Ko į košę įpylė, įdėjo, įbėrė, o ką subėrė? Sujunk.

Subėrė (ką?) kruopas

Įdėjo (ko?) sviesto

Įbėrė (ko?) druskos

Įpylė (ko?) vandens

Patarimai mokytojui

- Jei mokiniams sunku parinkti tinkamą veiksmažodį, atliekant užduotį siūloma aiškintis, kada vartojami veiksmažodžiai *berti*, *dėti*, *pilti* (pavyzdžiui, beriams tai, kas biru, pilame skysčius, dedame tai, kas nėra skysta) ir pateikti daugiau pavyzdžių, ką gali pilti, dėti ir berti.
- Taip pat su mokiniais galima aiškintis, kada vartojami veiksmažodžiai su priešdėliais *su-*, o kada su *į-*, kodėl kruopas subėrė, o druskos įbėrė. Siūloma pateikti ir kitų veiksmažodžių su šiais priešdėliais pavyzdžių (įmetė – sumetė, įnešė – sunešė ir pan.) ir paskatinti mokinius sugalvoti sakinių pavartojant šiuos veiksmažodžius.
- Su mokiniais siūloma aptarti, kurie nuspelvinti žodžiai reiškia didelį kiekį, o kurie mažą, ir pasiūlyti su jais sugalvoti sakinių.
- Plėtojant veiklą galima būtų pasiaiškinti posakio *gera sauja* reikšmę, kuo skiriasi *sauja* (nedidelis kiekis) ir *gera sauja* (didesnis kiekis). Siekiant, kad mokiniai geriau suprastų šio posakio reikšmę, siūloma pateikti jo vartojimo pavyzdžių.
- Jei mokiniai nežino indo ir įrankių reikšmių, klasėje reikėtų jas išsiaiškinti ir pateikti daugiau pavyzdžių.
- Atlikus 4 užduotis, skatinant mokinius vartoti neapibrėžto kiekio kilmininką, galima būtų mokinių klausyti: Ko dar galima įdėti į puodą? Norint nukreipti laukiamo atsakymo link, siūloma paklausti kitaip: Ar galima dar įdėti bulvių, morkų, pupelių? Tuomet vėl gali paklausti: Tai ko dar galima įdėti į puodą?

Pasakos aptarimas. Teksto suvokimo klausimai

Veiklos aprašymas

Aptariant pasaką, mokiniams keliama teksto suvokimo klausimai.

Klausimų pavyzdžiai

- Kaip prasideda pasaka?
- Kur vyksta pasakos veiksmas?
- Kas yra pasakos veikėjai?
- Kuris veikėjas labiau patiko? Kodėl?
- Kokie yra pasakos veikėjai? Apibūdinkite juos.
- Kokie veikėjų veiksmai rodo, kad kareivis yra gudrus, atkaklus, išradingas, o močiutė – atsargi, smalsi, šykšti, melagė?

- Kodėl kareivis užsuko į senelės namus?
- Kaip šeimininkė sutiko kareivį?
- Kodėl kareivis paprašė kirvio?
- Ką kareivis sakė, norėdamas gauti košei išvirti produktų? Kodėl taip prašė? (pavyzdžiui, reikia šiek tiek kruopų, tik reikia truputėlio sviesto, tik dar druskos reikėtų).
- Iš ko iš tikrųjų kareivis išvirė košę?
- Koks kirvio vaidmuo šioje pasakoje?
- Kaip ši pasaka baigiasi? Kaip manote, ar kitą dieną senelei pavyko išvirti kirvį? Kodėl?
- Ko pamoko ši pasaka / kas pasakoma šia pasaka?
- Kokių dar žinote pasakų, kuriose veikėjai savo gudrumu ar išmintimi pasiekia tikslo?

Patarimai mokytojui

- Atsižvelgdamas į klasės mokinių pasirengimą ir lietuvių kalbos mokėjimo lygmenį, mokytojas turėtų pats nuspręsti, kiek ir kokių klausimų pateiks mokiniams.
- Jei mokiniai neatsako į pateiktus klausimus, mokytojas galėtų formuluoti klausimus kitaip, juos skaidyti, pateikti užuominų, kurios padėtų atsakyti į teksto suvokimo klausimus.
- Apibendrinant klausytą pasaką mokinių dar kartą galima būtų paklausti:
 - Kas pasakoje patiko / nepatiko? Kodėl?
 - Kas pasakoje pralinksmino / nuliūdino? Kodėl?
 - Kuo pasaka buvo įdomi / neįdomi? Kodėl? Ir panašiai.

3. Veikla po pasakos „Kirvio košė“ klausymosi

Kuriame savo patiekalo receptą

Veiklos aprašymas

Mokiniai suskirstomi grupėmis. Kiekviena grupė pasirenka, kokio patiekalo receptą kurs. Mokytojas irgi gali mokiniams pasiūlyti kurti salotų, sriubos, košės, kokteilio ar kitokį patiekalą. Taip pat mokiniams išdalijami lapai, skirti receptui užsirašyti (žr. I priedas, 6 pav.). Atlikus užduotis grupės pristato savo darbus.

Patarimai mokytojui

- Prieš atliekant šią užduotį, reikėtų:
 - prisiminti pasakoje paminėtus maisto produktus ir paklausti mokinių, kokių maisto produktų jie dar žino. Jų pavadinimai užrašomi lentoje. Jei mokytojas turi, galėtų pasinaudoti maisto produktų plakatais, iliustracijomis (arba žr. *Patarimai mokytojui*, 2014, 161, 165–169 p.).
 - užrašyti veiksmažodžius *įpilti, įdėti, įberti, sudėti, virti*, vartotus pasakoje verdant košę.
 - priminti ir kiekį žyminčius žodžius: *truputį, šiek tiek, saują, gerą saują, truputėlį*. Pasiteirauti, kaip dar recepte galima nusakyti, pateikti produktų kiekį (pavyzdžiui, vieną obuolį, stiklinę pieno, 10 gramų druskos, arbatinį šaukštelį cukraus, pusę litro sulčių ir kt.). Šiuo atveju remiamasi matematikos pamokose įgytu suvokimu apie matavimo vienetus. Tikėtina, kad mokiniai šiuos vienetus gebėdami nusakyti gimtąja kalba, drąsiai juos vartos ir kalbėdami lietuviškai.

- prisiminti pasakoje minėtus įrankius ir indus, o mokinių paklausti, kokius įrankius ir indus dar galima naudoti gaminant maistą (jei mokytojas turi, taip pat galėtų pasinaudoti plakatais ar iliustracijomis).
- Integruojant su dailės ir technologijų pamokomis receptus galima iliustruoti.
- Silpnėsių gebėjimų mokiniams recepto produktus, įrankius ir indus siūloma nupiešti, o mokytojui padedant ir užrašyti / arba nupiešti bei juos įvardyti.
- Sukūrus receptus siūloma:
 - sudaryti receptų rinkinį;
 - surengti receptų parodėlę;
 - receptus pristatyti kitų klasių mokiniams;
 - imituoti kulinarinę laidą ir kita.
- Pastebėtina, kad demonstruojami receptai turėtų būti be rašybos ir skyrybos klaidų.

Insценizuojame pasaką

Veiklos aprašymas

Mokytojas mokinius suskirsto poromis. Pasirenkę skaityti arba inscenizuoti pasaką, mokiniai atlieka kūrybines veiklas. Mokytojas teikia visokeriopą pagalbą. Mokiniams pasiūloma pristatyti savo veiklą visai klasei.

Patarimai mokytojui

- Atsižvelgiant į mokinių gebėjimus bei lietuvių kalbos mokėjimo lygmenį, galima organizuoti šias veiklas:
 - pasaką skaityti vaidmenimis;
 - inscenizuoti / suvaidinti klausytą pasaką;
 - inscenizuoti pasaką interpretuojant, t. y. panaudojant savo sukurtą receptą.
- Ruošiantis šioms veikloms galima pasigaminti pirštukines arba popierines lėles, pasitelkti tikrus ar iliustruotus pasakos veikėjų atributus (pavyzdžiui, skarelę, kareivišką kepurę), naudoti įrankius, indus, produktus.
- Siekiant apibendrinti šios veiklos rezultatus, mokiniai gali pasiskirstyti ir pasaką suvaidinti kitos klasės mokiniams, priešmokyklinės grupės, artimiausio vaikų darželio vaikams.

4. Veikla klausantis pasakos „Eglė žalčių karalienė“

Klausome pasakos „Eglė žalčių karalienė“

Veiklos aprašymas

Mokytojas lentoje užrašo vardus *Eglė, Beržas, Drebulė, Uosis, Žilvinas* ir juos garsiai perskaito. Antrą kartą vardai garsiai pakartojami kartu su mokiniams. Mokinių klausiama, ar šiuos vardus jie yra girdėję. Iš klausius atsakymų mokiniai suskirstomi grupėmis, jiems išdalijami lapeliai su „laiptažodžiu“ ir pasiūloma į jį šiuos vardus surašyti (žr. I priedas, 7 pav.).

Pasakos „Eglė žalčių karalienė“ vardų „laiptažodis“

E	G	L	Ė				
U	O	S	I	S			
B	E	R	Ž	A	S		
A	Ž	U	O	L	A	S	
D	R	E	B	U	L	Ė	
Ž	I	L	V	I	N	A	S

Surašius vardus į „laiptažodį“ ir pasitikrinus, kaip šią užduotį pavyko atlikti, mokinių klausama, ar jie žino, iš kur šie vardai atsirado. Mokiniai dalijasi savo įžvalgomis. Mokytojas pasiūlo mokiniams pasiklausyti lietuvių pasakos apie Eglę, Žilviną ir jų vaikus Ažuolą, Uosį, Beržą ir Drebulę. Taip pat, aktyvindamas mokinių dėmesį, pastebi, kad šioje pasakoje bus ir žaltys, ir klausia mokinių, ar jie žino, kaip atrodo žaltys. Iš klausius mokinių atsakymus, parodoma žalčio iliustracija ir patikslinama, kad bus klausomasi pasakos apie Eglę ir žaltį, bet pavadinimas nepasakomas. Mokiniai skatinami klausytis pasakos ir patys sugalvoti jos pavadinimą.

Motyvuojant mokinius, žadinant jų dėmesingumą, prieš klausymo veiklą su mokiniais galima būtų susitarti, kas bus aptariama perskaičius pasaką, pavyzdžiui: *patiko / nepatiko, įdomu / neįdomu, girdėta / negirdėta* ar panašiai. Mokytojas seka / skaito pasaką.

Pasakos tekstas

Eglė žalčių karalienė

Vieną kartą buvo senelis ir senutė. Turėjo jie dvylika sūnų ir tris dukteris, kurių jauniausia buvo vardu Eglė.

Vieną vasaros vakarą visos trys seserys išėjo maudytis į ežerėlį. Išsimaudė ir išlipo ant kranto apsirengti. Eglė žiūri – jos marškinių rankovėje gulį žaltys. Jis pažiūrėjo į Eglę ir prašneko žmogaus balsu:

– Duok, Eglute, žodį, kad tekėsi už manęs, tai pats išlįsiu!

Ėpsiverkė Eglė: kaip tai ji gali už žalčio tekėti! Paskui sako jam piktai:

– Atiduok mano marškinius ir kečiau sau sveikas!

O žaltys vis savo:

– Duok, Eglute, žodį, kad tekėsi už manęs, tai pats išlįsiu!

Ėq daryti! Reikia duoti žodį. Eglė ėmė ir prižadėjo tekėti už žalčio.

Po trijų dienų tėvai žiūri – žalčių pulkas šliaužia į jų kiemą. Visi išsigando, nežino, ką daryti – pilnas kiemas žalčių. Ir jie nušliaužė pasikalbėti su seniais ir Egle.

Ės pradžių tėvai nenorėjo sutikti, bet ką padarysi su tokia daugybe žalčių! Turėjo nenoromis išleisti dukterį.

Žalčiai gavo Eglę ir iššliaužė iš kiemo. Šeima apverkė, ir tiek.

Tuo tarpu Eglė su visais nuėjo prie jūros. Ten ji sutiko gražų jauną vyrą. Šis pasakė, kad yra tas pats žaltys, kuris buvo jos marškinių rankovėje. Tuojau persikėlė visi į salą ir iš ten nusileido į požemį, po jūra, kur buvo puikūs žalčio rūmai. Čia jie iškėlė vestuves – tris savaites linksminosi.

Žalčio rūmuose visko buvo pilna. Eglė pralinksmėjo ir visai užmiršo savo tėviškę.

Praėjo devyneri metai. Eglė susilaukė trijų sūnų: Ažuolo, Uosio ir Beržo ir vienos dukrelės – Drebulės. Ji buvo jauniausia. Vieną kartą vyriausias sūnus paklausė Eglės:

– Mamyte, kur yra tavo tėvai? Eime jų aplankyti.

Taip Eglė atsiminė savo tėvus, brolius, seseris ir visą savo giminę. Kaip jiems sekasi? Kaip jie ten gyvena? Nori eiti į tėviškę pasižiūrėti, skundžiasi vyrui, kad pasiilgo savo šeimos ir giminės.

Žaltys nesutiko.

– Gerai, – sako, – aplankyti leisiu, bet pirma suverpk šilų kuodelį, – ir parodė jai ratelį.

Eglė verpė verpė, bet mato, kad šilų kuodelis nemažėja, matyt, užburtas. Eina ji pas vieną senę, – pas burtininkę. Atėjo ir paklausė, kaip tą šilų kuodelį suverpti.

Burtininkė papasakojo, kad reikia kuodelį įmesti į ugnį, ir tiek.

Eglė parėjo ir įmetė kuodelį į krosnį. Taip suverpė šilų kuodelį ir vėl prašo žaltį leisti pas tėvus. Dabar vyras ištraukė geležines kurpes ir pasakė, kad galės keliauti, kai jas sunešios.

Apsiavė ji tas kurpes, eina, trina į plytas ir akmenis, bet kurpės storos, visai nedyla. Eina vėl pas senę, prašo patarimo. Burtininkė patarė padeginti kurpes ugnyje. Ji taip ir padarė. Kurpės gerai padegė, ir Eglė per tris dienas jas sunešiojo.

Vėl prašo vyro leisti jai tėvus aplankyti.

– Gerai, – sako žaltys, – bet turi išsikepti bent pyrago. Kuo gi pavaišinsi giminių vaikus?

Ir žaltys liepė paslėpti visus indus, kad Eglė negalėtų išsikepti pyrago. Ji galvoja, kaip atsinešti vandens be kibiro ir išsikepti pyragą be indų. Ir vėl eina pas burtininkę. Ji sako:

– Paimk teslos, kur liks nuo duonos maišymo, ištepė rėtį, paskui pasisemk tuo rėčiu vandens ir užmaišyk jame pyragą.

Eglė taip ir padarė ir iškepė pyragą.

Dabar ji atsiveikino su vyru ir kartu su vaikais išėjo į tėviškę. Vyras palydėjo, iškėlė ant jūros kranto ir įsakė, kad būtų tėviškėje ne daugiau kaip devynias dienas ir grįžtų su vaikais namo.

– Kai grįši, tai eik viena su vaikais, ir ant jūros kranto taip šauk mane:

Žilvine Žilvinėli!

Jei tu gyvas, pieno puta,

Jei negyvas, kraujo puta!

Jei pamatysi jūroje pieno putą, tai žinok, kad aš gyvas esu, jei kraujo putą – aš negyvas. O jūs, vaikai, niekam nesakykit, kaip mane šaukti reikia.

Atsiveikino su vaikais ir palinkėjo laimingai sugrįžti atgal.

Tėviškėje visi susirinko Eglės pažiūrėti, džiaugėsi ir klausinėjo, kaip ji ten gyvena su žalčiais. Ji tik pasakojo ir pasakojo. Visi ją vaišino, meiliai kalbėjo. Ir ji nepajuto, kaip tos devynios dienos praėjo.

Tuo tarpu jos broliai, seserys ir tėvai galvojo, kaip padaryti, kad jai grįžti nereikėtų. Ir sutarė, kad reikia sužinoti, kuo vardu Eglės vyras, kaip jį šaukti ant jūros kranto.

Pirmiausia į mišką pasikvietė vyriausiąjį Eglės sūnų Ažuolą, gąsdino jį, bet šis apsimetė, kad nieko nežino. Antrą dieną išsivedė Uosį, paskui – Beržą, bet ir jie nieko nepasakė.

Pagalčiau pasikvietė Drebulę. Ji iš pradžių irgi nieko nesakė, bet kai ją pagąsdino, viską papasakojo.

Tuoj visi dvylika brolių paėmė dalgius, nuėjo prie jūros, atsistojo ant kranto ir pašaukė žaląti vardu. Ką žalčiai atplaukė, visi vyrai supuolė ir ji pražudė. Namuose Eglei nieko nepasakė.

Po devynių dienų Eglė atsisveikino su visa gimine, nuėjo prie jūros ir šaukia savo vyrą: Žilvine Žilvinėli!

Jei tu gyvas, pieno puta,

Jei negyvas, kraujo puta!

Subangavo jūra. Eglė pamatė kraujo putą. Ir išgirdo savo vyro balsą:

– Tavo dvylika brolių mane dalgiais užkapojo. Mano šūkį jiems išdavė Drebulė, mūsų mylimiausia dukrelė!

Apsiverkė Eglė, atsisuko į vaikus ir tarė:

Ką tu pavirstum į drebulėlę,

Ką tu drėbėtum dieną naktelę,

Ką tau išpraustų lietūs burnelę,

Ką iššukuotų vėjas galvelę!..

Stokit, sūneliai, stipriais medeliais...

Aš, jūs mamelė, liksiu eglė.

Kaip ji ištare, taip ir įvyko. Ažuolas, uosis ir beržas yra stipriausi mūsų medžiai, drebulė ir šiandien nuo mažiausio vėjelio ima drėbėti.

Pasaka atpasakota pagal lietuvių liaudies pasaką „Eglė žalčių karalienė“

Išklausius pasaką, mokiniai kviečiami atsakyti į klausimus:

- Koks galėtų būti šios pasakos pavadinimas?
- Apie ką ši pasaka?
- Kas yra šios pasakos veikėjai?
- Ar pasaka jums patiko / nepatiko? Kas jums patiko / nepatiko? Kodėl?
- Ar pasaka buvo įdomi / netikėta? Kuo pasaka buvo įdomi / netikėta? Kodėl?
- Kuo pasaka jus nustebino / pralinksmino / nuliūdino? Kodėl?
- Kas pasakoje buvo neaišku / nesuprantama?
- Aiškindamasis, kaip mokiniai suprato atskirus žodžius, mintis, mokytojas skatina pačius mokinius kelti klausimus.

Patarimai mokytojui

- Prieš klausant šios pasakos, su mokiniais galima pažaisti „Atminties“ kortelių žaidimą „Šeimos nariai“ (žr. *Patarimai mokytojui*, 2014, 144-145 p.), siekiant pakartoti šeimos narių pavadinimus.
- Aiškinantis, kas pasakoje buvo nesuprantama, neaišku, siūloma pasitelkti vaizdines priemones. Kadangi pasakoje vartojama įvairių mokiniams ir gimtąja kalba nežinomų medžių (ąžuolas, uosis, beržas, eglė, drebulė), senovinių buitinių daiktų pavadinimų, kitų nežinomų žodžių (pavyzdžiui: *šilkų kuodelis*, *verpimo ratelis*, *geležinės korpės*, *krosnis*, *dalgis*, *tešla*) mokiniams galima būtų parodyti jų iliustracijų (žr. I priedas, 7 ir 8 pav.) arba išsiaiškinti pasitelkus žodynus. Pernelyg šių žodžių pabrėžti nereikėtų, nes tai nėra aktyvaus žodyno pavyzdžiai.
- Pastebėtina, kad pasakos „Eglė žalčių karalienė“ klausymo veiklas galima būtų organizuoti ir mu-

ziejuje, kai pasakos sekimas iliustruojamas rodant konkrečius senovinius daiktus, arba artimiausioje gamtinėje aplinkoje susipažinti su pasakoje minimais medžiais. Taip pat esant galimybei su senoviais daiktais galima susipažinti aplankius artimiausią kraštotyros muziejų, pabuvojus įvairiuose senųjų amatų dienų renginiuose.

Stebime pasakos įvykių eigą

Veiklos aprašymas

Mokiniai suskirstomi grupėmis. Jiems išdalijami pasakos „Eglė žalčių karalienė“ paveikslėliai. Mokytojas praneša, kad pasakos klausydami antrą kartą, mokiniai turi eilės tvarka sudėti pasakos įvykių iliustracijas. Mokiniai, klausydamiesi pasakos, jos įvykius sieja su paveikslėliais (žr. I priedas, 9 pav.).

Atlikus užduotį mokiniai grupėje „grandinėle“ bando pasekti pasaką.

Žodžių pavyzdžiai

Vieną kartą	Iš pradžių/ pradžioje	Paskui	Tada	Vėliau	Tuo metu
Greitai	Po to	Pagaliau	Galų gale	Dabar	Šiandien

Pasakos „Eglė žalčių karalienė“ trečią kartą patariama klausytis dalimis. Mokiniams išdalijami iš anksto parengti užduočių rinkiniai ir pasiūloma klausantis pasakos dalių atlikti užduotis (žr. I priedas, 10 pav.).

I dalis

Vieną kartą buvo senelis ir senutė. Turėjo jie dvylika sūnų ir tris dukteris, kurių jauniausia buvo vardu Eglė.

Vieną vasaros vakarą visos trys seserys išėjo maudytis į ežerėlį. Išsimaudė ir išlipo ant kranto apsirengti. Eglė žiūri – jos marškinių rankovėje guli žaltys. Jis pažiūrėjo į Eglę ir prašneko žmogaus balsu:

– Duok, Eglute, žodį, kad tekėsi už manęs, tai pats išlįsiu!

Apsiverkė Eglė: kaip tai ji gali už žalčio tekėti! Paskui sako jam piktai:

– Atiduok mano marškinius ir keliauk sau sveikas!

O žaltys vis savo:

– Duok, Eglute, žodį, kad tekėsi už manęs, tai pats išlįsiu!

Ką daryti! Reikia duoti žodį. Eglė ėmė ir prižadėjo tekėti už žalčio.

1 užduotis. Klausydamasis pirmos teksto pabrauk/ nuspalvink pasakos veikėjus.

Vieną kartą buvo **senelis** ir **senutė**. Turėjo jie **dvylika sūnų** ir **tris dukteris**, kurių jauniausia buvo vardu **Eglė**. Vieną vasaros vakarą visos **trys seserys** išėjo maudytis į ežerėlį. **Eglė** žiūri – jos marškinių rankovėje guli **žaltys**.

II dalis

Po trijų dienų tėvai žiūri – žalčių pulkas šliaužia į jų kiemą. Visi išsigando, nežino, ką daryti – pilnas kiemas žalčių. Ir jie nušliaužė pasikalbėti su seniais ir Egle.

Iš pradžių tėvai nenorėjo sutikti, bet ką padarysi su tokia daugybe žalčių! Turėjo nenoromis išleisti dukterį. Žalčiai gavo Eglę ir iššliaužė iš kiemo. Šeima apverkė, ir tiek.

2 užduotis. Prie kiekvieno sakinio varnele (✓) pažymėk, ar sakinytis atitinka pasakos įvykius, ar neatitinka.

Sakiniai	Taip	Ne
Žalčių pasirodė kieme po trijų dienų.	✓	
Visi apsidžiaugė sulaukę žalčių.		
Tėvai sutiko atiduoti Eglę žalčiams.		
Šeima labai liūdėjo.		

Patarimai mokytojui

- Siekiant, kad mokiniai geriau suvoktų pasaką, sakinius, kurie neatitinka pasakos įvykių, galėtų ištaisyti remdamiesi tekstu. Juos siūloma įrašyti lentelėje arba pasakyti žodžiu.

III dalis

Tuo tarpu Eglė su visais nuėjo prie jūros. Ten ji sutiko gražų jauną vyrą. Šis pasakė, kad yra tas pats žaltys, kuris buvo jos marškinių rankovėje. Tuoju persikėlė visi į salą ir iš ten nusileido į požemį po jūra, kur buvo puikūs žalčio rūmai. Čia jie iškėlė vestuves – tris savaites linksminosi.

Žalčio rūmuose visko buvo pilna. Eglė pralinksėjo ir visai užmiršo savo tėviškę.

Praėjo devyneri metai. Eglė susilaukė trijų sūnų: Ažuolo, Uosio ir Beržo ir vienos dukrelės – Drebulės. Ji buvo jauniausia. Vieną kartą vyriausias sūnus paklausė Eglės:

– Mamyte, kur yra tavo tėvai? Eime jų aplankyti.

Taip Eglė atsiminė savo tėvus, brolius, seseris ir visą savo giminę. Kaip jiems sekasi? Kaip jie ten gyvena? Nori eiti į tėviškę pasižiūrėti, skundžiasi vyrui, kad pasiilgo savo šeimos ir giminės.

Žaltys nesutiko.

3 užduotis. Sakiniuose **įrašyk** praleistus žodžius.

Čia jie iškėlė vestuves – **tris** savaites linksminosi.

Praėjo **devyneri** metai. Eglė susilaukė **trijų** sūnų: Ažuolo, Uosio ir Beržo ir **vienos** dukrelės – Drebulės.

Patarimai mokytojui

- Silpniau lietuvių kalbą mokantiems arba lėčiau rašantiems mokiniams vietoj praleistų žodžių galima pasiūlyti įrašyti skaitmenis.

4 užduotis. **Atsakyk į klausimus.**

1. Kaip Eglė iš savo namų keliavo į žalčio namus?

- A Jūra → sala → požemis → rūmai
- B Požemis → rūmai → sala → jūra
- C Jūra → rūmai → požemis → sala
- D Sala → požemis → jūra → rūmai

2. Kiek vaikų turėjo Eglė?

- A 1
- B 3
- C 4
- D 9

3. Kuo vardu buvo jauniausias Eglės vaikas?

- A Uosis
- B Drebulė
- C Beržas
- D Ažuolas

4. Kaip Eglė prisiminė tėviškę?

- A Priminė vyras.
- B Priminė dukrelė.
- C Pati prisiminė.
- D Priminė vyriausias sūnus.

IV dalis

– Gerai, – sako, – aplankyti leisiu, bet pirma suverpk šilkų kuodelį, – ir parodė jai ratelį.

Eglė verpė verpė, bet mato, kad šilkų kuodelis nemažėja, matyt, užburtas. Eina ji pas vieną senę, – pas burtininkę. Atėjo ir paklausė, kaip tą šilkų kuodelį suverpti.

Burtininkė papasakojo, kad reikia kuodelį įmesti į ugnį, ir tiek.

Eglė parėjo ir įmetė kuodelį į krosnį. Taip suverpė šilkų kuodelį ir vėl prašo žaltį leisti pas tėvus. Dabar vyras ištraukė geležines kurpes ir pasakė, kad galės keliauti, kai jas sunešios.

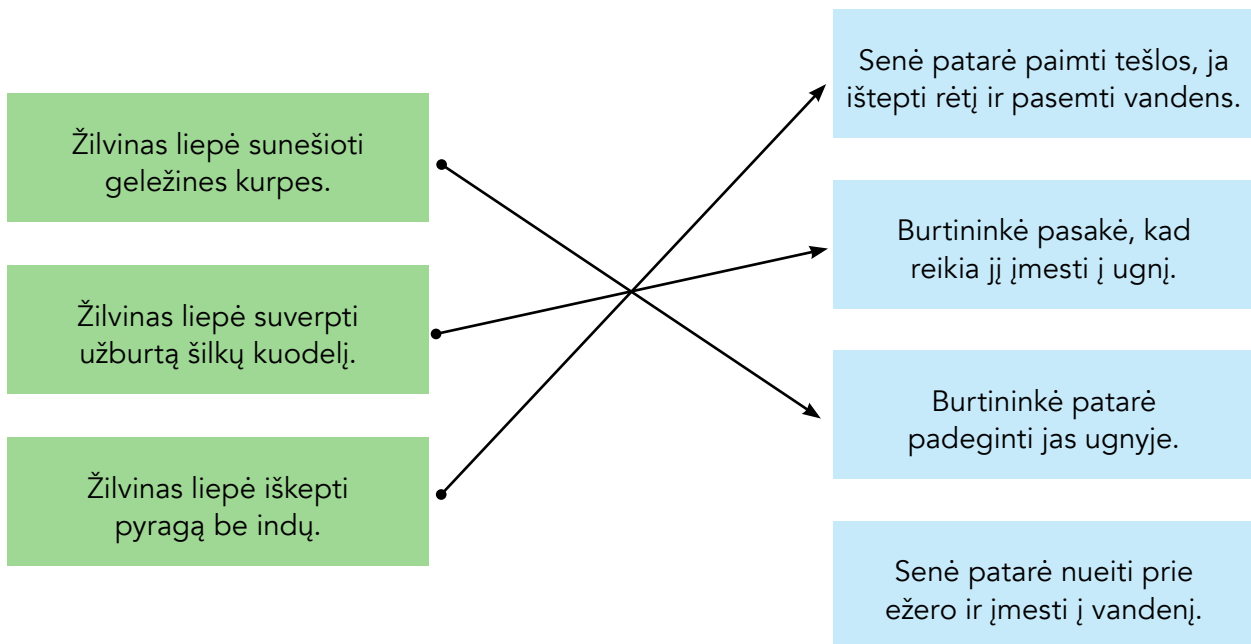
Apsiavė ji tas kurpes, eina, trina į plytas ir akmenis, bet kurpės storos, visai nedyla. Eina vėl pas senę, prašo patarimo. Burtininkė patarė padeginti kurpes ugnyje. Ji taip ir padarė. Kurpės gerai padegė, ir Eglė per tris dienas jas sunešiojo.

Vėl prašo vyro leisti jai tėvus aplankyti.

– Gerai, – sako žaltys, – bet turi išsikepti bent pyrago. Kuo gi pavaišinsi giminių vaikus?

Ir žaltys liepė paslėpti visus indus, kad Eglė negalėtų išsikepti pyrago. Ji galvoja, kaip atsinešti vandens be kibiro ir išsikepti pyragą be indų. Ir vėl eina pas burtininkę. Ji sako:

– Paimk tešlos, kur liks nuo duonos maišymo, ištepėk rėtį, paskui pasisemk tuo rėčiu vandens ir užmaišyk jame pyragą.

5. užduotis. Kokias užduotis Eglei skyrė vyras ir ką patarė burtininkė? **Sujunk.**

Aptariant ketvirtą teksto dalį mokinių klausama:

Kuri Eglei skirta užduotis jums atrodo pati sunkiausia? Kodėl?

Patarimai mokytojui

- Padiskutavus apie Eglei skirtas užduotis, mokiniams galima būtų pasiūlyti kūrybinę užduotį. Pavyzdžiui: *Įsivaizduokite, kad Eglė gyvena šiais laikais. Jos vyras Žilvinas skiria tris užduotis, kurias atlikusi Eglė galės pasimatyti su savo giminaičiais. Kokias užduotis galėtų skirti Žilvinas? Kurdami užduotis atsižvelkite į tai, kaip mes šiandien gyvename.*

V dalis

– Gerai, – sako, – aplankyti leisiu, bet pirma suverpk šilkų kuodelį, – ir parodė jai ratelį.

Eglė verpė verpė, bet mato, kad šilkų kuodelis nemažėja, matyt, užburtas. Eina ji pas vieną senę, – pas burtininkę. Atėjo ir paklausė, kaip tą šilkų kuodelį suverpti.

Burtininkė papasakojo, kad reikia kuodelį įmesti į ugnį, ir tiek.

Eglė parėjo ir įmetė kuodelį į krosnį. Taip suverpė šilkų kuodelį ir vėl prašo žaltį leisti pas tėvus. Dabar vyras ištraukė geležines kurpes ir pasakė, kad galės keliauti, kai jas sunešios.

Apsiavė ji tas kurpes, eina, trina į plytas ir akmenis, bet kurpės storos, visai nedyla. Eina vėl pas senę, prašo patarimo. Burtininkė patarė padeginti kurpes ugnyje. Ji taip ir padarė. Kurpės gerai padegė, ir Eglė per tris dienas jas sunešiojo.

Vėl prašo vyro leisti jai tėvus aplankyti.

– Gerai, – sako žaltys, – bet turi išsikepti bent pyrago. Kuo gi pavaišinsi giminių vaikus?

Ir žaltys liepė paslėpti visus indus, kad Eglė negalėtų išsikepti pyrago. Ji galvoja, kaip atsinešti vandens be kibiro ir išsikepti pyragą be indų. Ir vėl eina pas burtininkę. Ji sako:

– Paimk tešlos, kur liks nuo duonos maišymo, ištepk rėtį, paskui pasisemk tuo rėčiu vandens ir užmaišyk jame pyragą.

6. uždutis. Kokių trijų dalykų pareikalavo Žilvinas iš Eglės? **Pažymėk** varnelę (✓).

	Ateiti su broliais ir seserimis prie jūros.
✓	Būti pas tėvus ne ilgiau nei devynias dienas.
✓	Ateiti vienai su vaikais ant jūros kranto.
	Įsakė likti namie.
✓	Pašaukti Žilviną sutartais žodžiais.

VI dalis

Tėviškėje visi susirinko Eglės pažiūrėti, džiaugėsi ir klausinėjo, kaip ji ten gyvena su žalčiais. Ji tik pasakojo ir pasakojo. Visi ją vaišino, meiliai kalbėjo. Ir ji nepajuto, kaip tos devynios dienos praėjo.

Tuo tarpu jos broliai, seserys ir tėvai galvojo, kaip padaryti, kad jai grįžti nereikėtų. Ir sutarė, kad reikia sužinoti, kuo vardu Eglės vyras, kaip jį šaukti ant jūros kranto.

Pirmiausia į mišką pasikvietė vyriausiąjį Eglės sūnų Ažuolą, gąsdino jį, bet šis apsimetė, kad nieko nežino. Antrą dieną išsivedė Uosį, paskui – Beržą, bet ir jie nieko nepasakė. Pagaliau pasikvietė Drebulę. Ji iš pradžių irgi nieko nesakė, bet kai ją pagąsdino, viską papasakojo.

Tuo visi dvylika brolių paėmė dalgius, nuėjo prie jūros, atsistojo ant kranto ir pašaukė žaltį vardu. Kai žaltys atplaukė, visi vyrai supuolė ir jį pražudė. Namuose Eglei nieko nepasakė.

7. uždutis. **Sunumeruok** įvykius eilės tvarka.

3	Broliai pasikvietė Ažuolą į mišką.
1	Eglė pasakojo apie gyvenimą su žalčiais.
5	Broliai nusivedė Beržą į mišką.
8	Dvylika brolių pašaukė Žilviną ir jį pražudė.
4	Į mišką išsivedė Uosį.
7	Drebulė išsigando ir viską papasakojo.
2	Giminės sugalvojo, kaip Eglę išlaikyti tėviškėje.
6	Broliai nusivedė Drebulę į mišką.

Atsižvelgiant į klasės mokinių pasirengimą, galima skirti ir tokią užduotį.

7.1. uždutis. Kur koks vardas tinka? **Nuvesk rodykles.**

Pirmiausia į mišką pasikvietė vyriausiąjį sūnų, gąsdino jį, bet šis apsimetė, kad nieko nežino. Antrą dieną išsivedė, paskui –, bet ir jie nieko nepasakė. Pagaliau pasikvietė Ji iš pradžių irgi nieko nesakė, bet kai ją pagąsdino, viską papasakojo.

Ažuolą

Uosį

Beržą

Drebulę

Eglės

VII dalis

Po devynių dienų Eglė atsisveikino su visa gimine, nuėjo prie jūros ir šaukia savo vyrą:

Žilvine Žilvinėli!

Jeigu tu gyvas, pieno puta,

Jeigu negyvas, kraujo puta!

Subangavo jūra. Eglė pamatė kraujo putą. Ir išgirdo savo vyro balsą:

– Tavo dvylika brolių mane dalgiais užkapojo. Mano šūkį jiems išdavė Drebulė, mūsų mylimiausia dukrelė!

Apsiverkė Eglė, atsisuko į vaikus ir tarė:

Kad tu pavirstum į drebulėlę,

Kad tu drebėtum dieną naktelę,

Kad tau išpraustų lietus burnelę,

Kad iššukuotų vėjas galvelę!..

Stokit, sūneliai, stipriais medeliais...

Aš, jūs mamelė, liksiu eglele.

Kaip ji ištare, taip ir įvyko. Ažuolas, uosis ir beržas yra stipriausi mūsų medžiai, drebulė ir šiandien nuo mažiausio vėjelio ima drebėti.

8. užduotis. Kur koks žodis tinka? Nuvesk rodykles.

Kad tu pavirstum	←	dieną naktelę
Kad tu drebėtum	←	į drebulėlę
Kad tau išpraustų lietus	←	galvelę
Kad iššukuotų vėjas	←	burnelę
Aš, jūs mamelė, liksiu	←	eglele

Patarimai mokytojams

- Siekiant plėsti žodyną, su mokiniais galima aptarti, kokie mažybiniai žodžiai pavartoti 8 užduotyje ir pasiūlyti juos nuspalvinti. Patariama aptarti, kada jie vartojami, pateikti tokių žodžių pavyzdžių, sugalvoti su jais sakinių. Taip pat mokiniams galima duoti kalbos sandaros pažinimo užduočių – sudaryti naujų žodžių su priesagomis –el-, –ėl-.
- Taip pat galima atkreipti mokinių dėmesį į frazeologizmą *dieną naktelę* ir išsiaiškinti jo reikšmę (*dieną naktelę* / *dieną naktį* – visą laiką).
- Aptarus mažybinius žodžius, galima padiskutuoti, kaip Eglė jautėsi kreipdamasi į savo vaikus. Galima skirti užduotį mokiniams perskaityti Eglės sakomus žodžius pasirenkant skirtingas intonacijas / nuotaikas, pavyzdžiui:

Linksmi / Piktai / Liūdnai

Kad tu pavirstum į drebulėlę,

Kad tu drebėtum dieną naktelę,

Kad tau išpraustų lietus burnelę,

Kad iššukuotų vėjas galvelę!..

– Stokit, sūneliai, stipriaisiais medeliais, –

Aš, jūs mamelė, liksiu eglele.

- Visų pasakos dalių pagal poreikį galima klausytis ne vieną kartą, kad mokiniai geriau suprastų pasaką, patikrintų ir / arba pasižymėtų tai, ko nespėjo klausydamiesi pirmą kartą.
- Siekiant išsiaiškinti, ar mokiniai suprato užduotį ir ją teisingai atliko, siūloma patikrinti šiais būdais:
 - mokiniai gali sakinius perskaityti;
 - mokytojas gali nagrinėjamą teksto dalį atidengti ekrane, kad mokiniai patikrintų, ar teisingai pažymėjo tai, ko buvo prašoma užduotimi;
 - mokiniai gali patikrinti porose / grupėse;
 - mokytojas gali išdalyti lapelius su nagrinėjama pasakos dalimi, kad mokiniai patikrintų, ar teisingai pažymėjo tai, ko buvo prašoma užduotimi.

Pasakos aptarimas. Teksto suvokimo klausimai

Veiklos aprašymas

Aptariant pasaką, mokiniams keliama teksto suvokimo klausimai.

Klausimų pavyzdžiai

- Kaip prasideda pasaka?
- Kur vyksta pasakos veiksmas?
- Prisiminkime, kas yra pasakos veikėjai.
- Kuris veikėjas labiau patiko? Kodėl?
- Kokie yra pasakos veikėjai? Apibūdinkite juos.
- Kokie veikėjų veiksmai rodo, kad pavyzdžiui, žaltys / Žilvinas yra gudrus, rūpestingas, Eglė – atkakli, myli savo šeimą, o broliai – pikti, gudrūs, klatingi / apgaulingi (melagiai)?
- Kodėl žaltys įlindo į Eglės marškinių rankovę? Ko žaltys paprašė Eglės? Ką žaltys pasakė Eglei?
- Ką Eglė atsakė į žalčio pasiūlymą už jo tekėti? Ką Eglė atsakė žalčiui?
- Kaip pasikeitė Eglės nuotaika atvykus į žalčio namus? Kaip Eglė jautėsi žalčio namuose?
- Kodėl Žilvinas skyrė Eglei užduotis?
- Kodėl giminės nenorėjo išleisti Eglės pas žaltį?
- Kas kaltas dėl Žilvino mirties?
- Kuo šioje pasakoje svarbi burtininkė? Koks burtininkės vaidmuo šioje pasakoje?
- Kaip ši pasaka baigiasi? Kaip manote, kodėl Eglė pavertė vaikus medžiais?

Patarimai mokytojui

- Atsižvelgdamas į klasės mokinių pasirengimą ir lietuvių kalbos mokėjimo lygmenį, mokytojas turėtų pats nuspręsti, kiek ir kokių klausimų pateiks mokiniams.
- Jei mokiniai neatsako į pateiktus klausimus, mokytojas galėtų formuluoti klausimus kitaip, juos skaidyti, pateikti užuominų, kurios padėtų atsakyti į teksto suvokimo klausimus.
- Aptariant, kur vyko pasakos veiksmas, patariama skatinti mokinius išskirti kelias pasakos veiksmo vietas: *prie ežero, Eglės tėvų namuose, žalčio rūmuose ir kita*.
- Aptariant veikėjus, galima apibūdinti ir aptarti kiekvieną atskirai.
- Atsakydami į pateiktus klausimus mokiniai remsis klausytu pasakos tekstu, o taip pat sies jį su savo

patirtimi, todėl mokinių atsakymai į klausimus gali būti nevienodi. Pateikus skirtingus ar net prieštarigus atsakymus, reikėtų paskatinti mokinius apie juos diskutuoti. Pavyzdžiui, į klausimą, *kas kaltas dėl Žilvino mirties?* mokiniai gali atsakyti, kad kalti Eglės broliai arba, kad kalta Drebulė. Svarbiausia, kad mokiniai pagrįstų, paaiškintų savo nuomonę remdamiesi tekstu. Aptariant klausimą, *koks burtininkės vaidmuo šioje pasakoje*, svarbu pabrėžti, kad ji ne tik padeda Eglei atlikti vyro užduotis, bet taip pat nulemia kitus pasakos įvykius. Pavyzdžiui, jeigu Eglė nebūtų įvykdžiusi vyro skirtų užduočių, ji nebūtų grįžusi į tėviškę ir Žilvinas liktų gyvas.

- Mokiniai, aptardami kuo ši pasaka pamokanti, galėtų pasikalbėti apie duoto žodžio laikymosi svarbą. Kadangi mokiniai per gimtosios kalbos pamokas taip pat aptarinėja tekstus, kalbasi apie jų temą, pagrindinę mintį, todėl siūloma pabandyti aptarti ir suformuluoti klausytos pasakos „Eglė žalčių karalienė“ pagrindinę mintį, pavyzdžiui, neišduok tėvo ir motinos, tesėk pažadą, laikykis duoto žodžio.
- Apibendrinant klausytą pasaką mokinių dar kartą galima būtų paklausti:
 - Kas jums patiko / nepatiko? Kodėl?
 - Kuo pasaka buvo įdomi / netikėta? Kodėl?
 - Kas pasakoje jus nustebino / pralinksmino / nuliūdino? Kodėl?

5. Veikla po pasakos „Eglė žalčių karalienė“ klausymosi

Žaidimas „Kas būtų, jeigu būtų...“

Veiklos aprašymas

Siekiant ugdyti kritinį mąstymą, skatinant reikšti nuomonę apie įvykių ir veikėjų poelgių pagrįstumą, mokant ieškoti priežastinių ryšių, mokiniams siūloma pažaisti žaidimą „Kas būtų, jeigu būtų...“. „Grandinėle“ klasėje arba grupėje mokiniai vienas kitam pateikia klausimų, pavyzdžiui:

- Kas būtų, jeigu Eglė nebūtų sutikusi tekėti už žalčio?
- Kas būtų, jeigu tėvai nebūtų išleidę Eglės su žalčiais?
- Kas būtų, jeigu žaltys nebūtų pavirtęs žmogumi?
- Kas būtų, jeigu burtininkė nebūtų padėjusi Eglei įveikti darbų?
- Kas būtų, jeigu Drebulė nebūtų pasakiusi, kaip šaukti tėvą?

Vienas mokins kelia klausimą, o kitas į jį atsako.

Patarimai mokytojui

- Atsižvelgiant į klasės mokinių pasirengimą ir lietuvių kalbos gebėjimų lygmenį, klausimus galima paruošti iš anksto, užrašyti ant lapelių ir pasiūlyti mokiniams juos išsitraukti. Ši žaidybinė veikla turėtų paskatinti mokinius apmąstyti pasakos įvykius, kritiškai vertinti ir bandyti suprasti veikėjų poelgius.

Inscenizuoame pasaką

Veiklos aprašymas

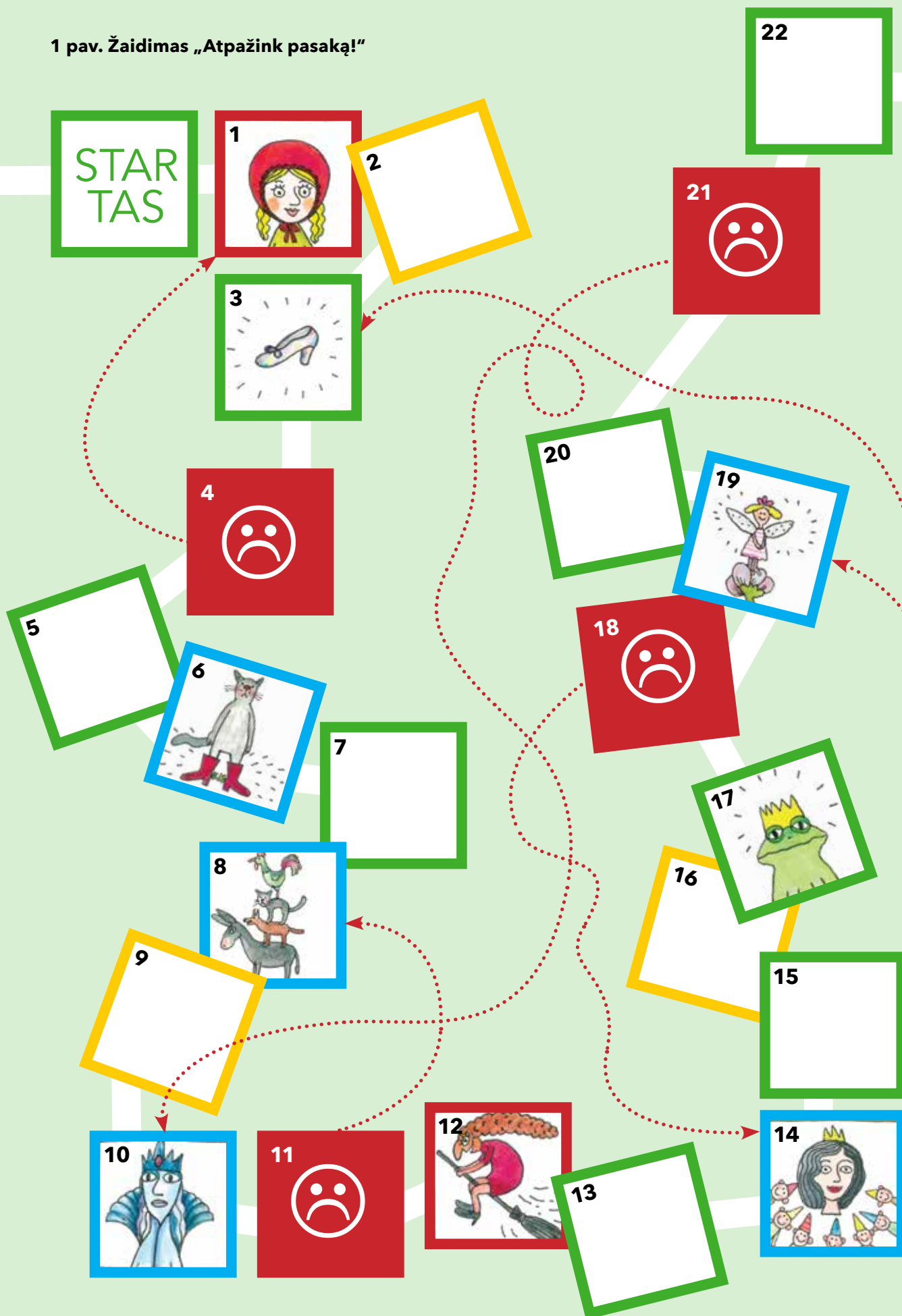
Mokiniai suskirstomi grupėmis po 4–5. Kiekviena grupė išsitraukia po vieną kortelę su pasakos „Eglė žalčių karalienė“ iliustracija (žr. I priedas, 9 pav.). Mokiniai grupėje pasiskirsto vaidmenimis ir pasiruošia suvaidinti iliustracijoje vaizduojamus pasakos įvykius. Mokytojas teikia visokeriopą pagalbą. Mokinių grupės „grandinėle“ suvaidina visą pasaką klasėje.

Patarimai mokytojui

- Ruošiantis inscenizavimo veiklai galima pasigaminti pirštukines arba popierines lėles, pasitelkti tikrus ar iliustruotus pasakos veikėjų atributus (pavyzdžiui, *marškinius, karūną*); gamtos objektams (*ežerui, miškui, jūrai*) vaizduoti galima pasitelkti įvairias skraistes, juostas ir pan.
- Atsižvelgiant į mokinių gebėjimus bei lietuvių kalbos mokėjimo lygmenį, galima organizuoti ir kitas veiklas, pavyzdžiui:
 - sekti pasaką „grandinėle“ susėdus ar sustojus rateliu;
 - perkurti pasaką „Eglė žalčių karalienė“ taip, kad ją galima būtų užbaigti tradicine liaudies pasakų formule: *Jie ilgai ir laimingai gyveno*;
 - integruojant lietuvių kalbos ir pasaulio pažinimo veiklas aptarti, kaip atsirado medžiai pasakoje ir tikrovėje.
- Siekiant apibendrinti šios veiklos rezultatus, mokiniai gali pasaką suvaidinti kitos klasės mokiniams, priešmokyklinės grupės, artimiausio vaikų darželio vaikams, tėvų susirinkime.
- Apibendrinant klausytą pasaką, galimos ir tokios integruotos tęstinės veiklos:
 - pasakos iliustracijų piešimas;
 - išvyka prie jūros, ežero;
 - išvyka į mišką, parką;
 - išvyka į zoologijos sodą, gamtininkų stotį;
 - M. K. Čiurliono simfoninės poemos „Jūra“ klausymasis;
 - kompiuterinio pristatymo pasakos tema rengimas ir kita.

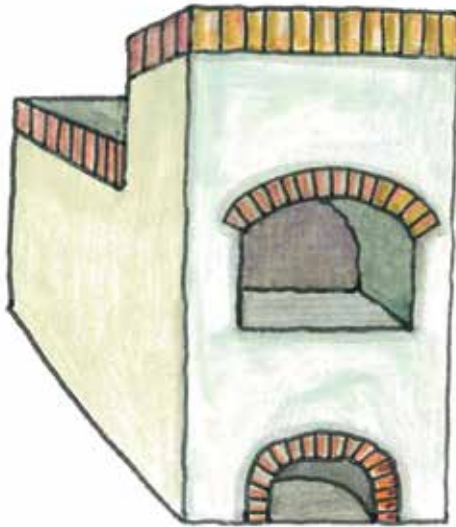
I PRIEDAS

1 pav. Žaidimas „Atpažink pasaką!“

2 pav. Iš senų daiktų dėžutės: pasakos „Kirvio košė“ vaizdinės priemonės

Krosnis

Sodyba

3 pav. Pasakos „Kirvio košė“ iliustracijos

4 pav. Pasakos „Kirvio košė“ užduočių lapas su teksto suvokimo klausimais**Klausydamas pasakos atsakyk į klausimus ir atlik šias užduotis.**

1. Kas atėjo į sodybą?
 - A kareivis,
 - B šeimininkė,
 - C sūnus,
 - D močiutė.
2. Ko svečias paprašė?
 - A atsigerti,
 - B sušilti,
 - C pavalgyti,
 - D pailsėti.
3. Ką svečias pasiūlė atnešti?
 - A kirvį,
 - B šakutę,
 - C puodą,
 - D malkų.
4. Kas buvo sudėta ar įpilta į puodą?

✓	Kirvis
	Vanduo
	Šaukštas
	Sviestas
	Duona
	Druska
	Kruopos
	Šakutė

5. Kas labiausiai rūpėjo šeimininkei?
 - A Pasėdėti ir pasikalbėti su kareiviu,
 - B Išmokti virti kirvio košę,
 - C Paragauti kirvio košės,
 - D Turėti sūnų.

6. Pažymėk teisingus ir neteisingus sakinius.

Sakiniai	Taip	Ne
1. Į vieną sodybą atėjo kareivis ir paprašė pavalgyti.	✓	
2. Močiutė išvirė košės.		
3. Kareivis paprašė atnešti kirvį.		
4. Svečias kirvį pakišo po krosnimi.		
5. Močiutė atnešė gerą saują kruopų.		
6. Kareivis sviestą užtepė ant duonos.		
7. Svečias kirvį pasiūlė išvirti kitą dieną.		

7. Sunumeruok pasakos įvykius eilės tvarka.

Įvykių seka	Pasakos įvykiai
1	Kareivis atėjo sodybą.
	Šeimininkė pasakė, kad nieko neturi.
	Močiutė atnešė kirvį.
	Kareivis paprašė senelės valgyti.
	Svečias išvirė košę.
	Šeimininkė ir kareivis valgė košę.
	Kareivis pasiūlė iš kirvio išvirti košę.

5. pav. Pasakos „Kirvio košė“ užduočių lapas kalbos ugdymui

- Parink ir nuspalyk tinkamą žodį:
 - Kareivis į puodą įpylė / įbėrė / įdėjo vandens.
 - Svečias paėmė ir įdėjo / įpylė / įbėrė kirvį į puodą.
 - Į puodą kareivis sudėjo / subėrė / supylė kruopų.
 - Kareivis į puodą įpylė / įbėrė / įdėjo sviesto.
 - Svečias į košę įdėjo / įpylė / įbėrė druskos.
- Nuspalyk žodžius, kurie atsako į klausimą kiek? / žymi kiekį:
 - Košė jau būtų išvirta, tik reikia šiek tiek kruopų.
 - Atnešė šeimininkė gerą saują kruopų.
 - Košė jau būtų visai išvirusi, tik reikia truputėlio sviesto.

- D Košė būtų gatava, tik dar reikia šiek tiek druskos.
E Kareivis įbėrė truputį druskos.

3. Kurie pasakoje paminėti daiktai yra indai, o kurie – įrankiai? Nuvesk rodykles.

INDAI

ĮRANKIAI

Kirvis

Šaukštas

Šakutė

Puodas

Lėkštė

4. Ko į košę įpylė, įdėjo, įbėrė, o ką subėrė? Sujunk.

SUBĖRĖ ką?

ĮDĖJO ko?

ĮBĖRĖ ko?

ĮPYLĖ ko?

VANDENS

KRUOPAS

SVIESTO

DRUSKOS

6 pav. Recepto šablonas

receptas

Produktai
Mums reikia

.....

.....

.....

Įrankiai ir indai
Reikia

.....

.....

.....

Gaminimo eiga
Iš pradžių reikia

.....

.....

.....

Paskui reikia

.....

.....

.....

Po to reikia

.....

.....

.....

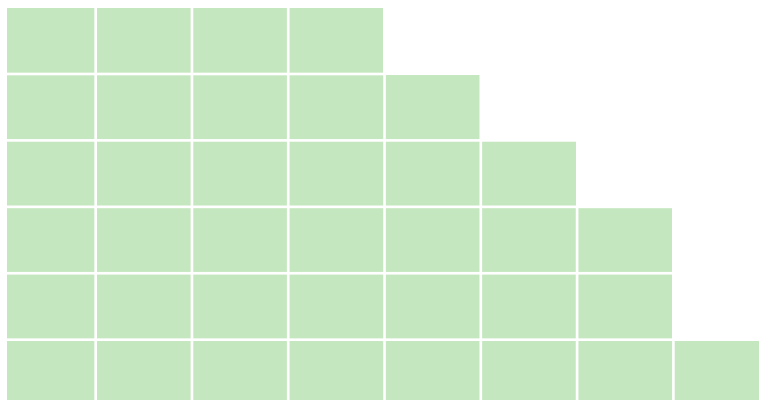
Pabaigoje

.....

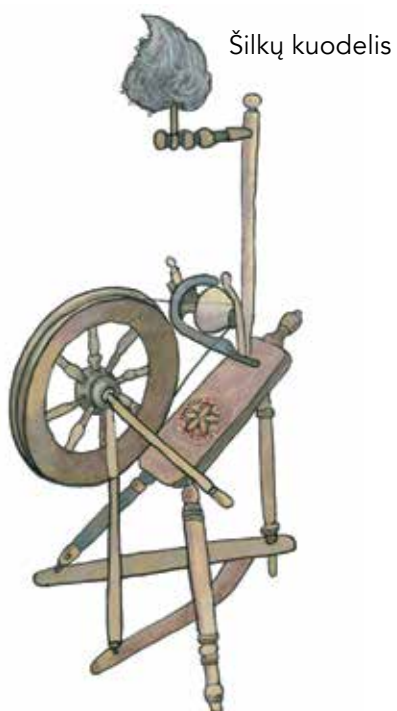
.....

.....

7 pav. Pasakos „Eglė žalčių karalienė“ vardų „laiptazodis“

8 pav. Iš senų daiktų dėžutės: senoviniai buities daiktai (pasaka „Eglė žalčių karalienė“)

Šilkų kuodelis

Ratelis

Žaizdras

Kurpė

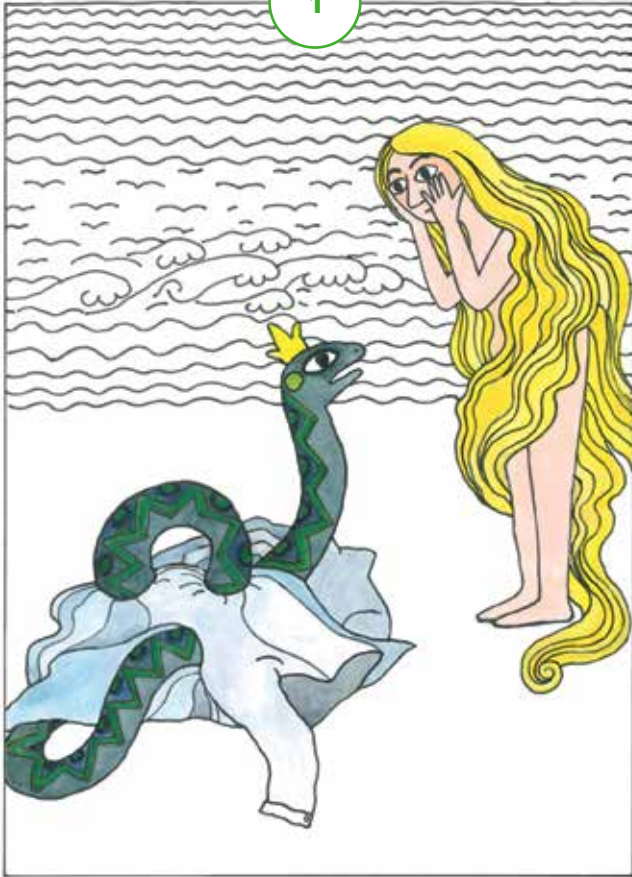
Rėtis

Tešla

9 pav. Pasakos „Eglė žalčių karalienė” įvykių iliustracijos

1

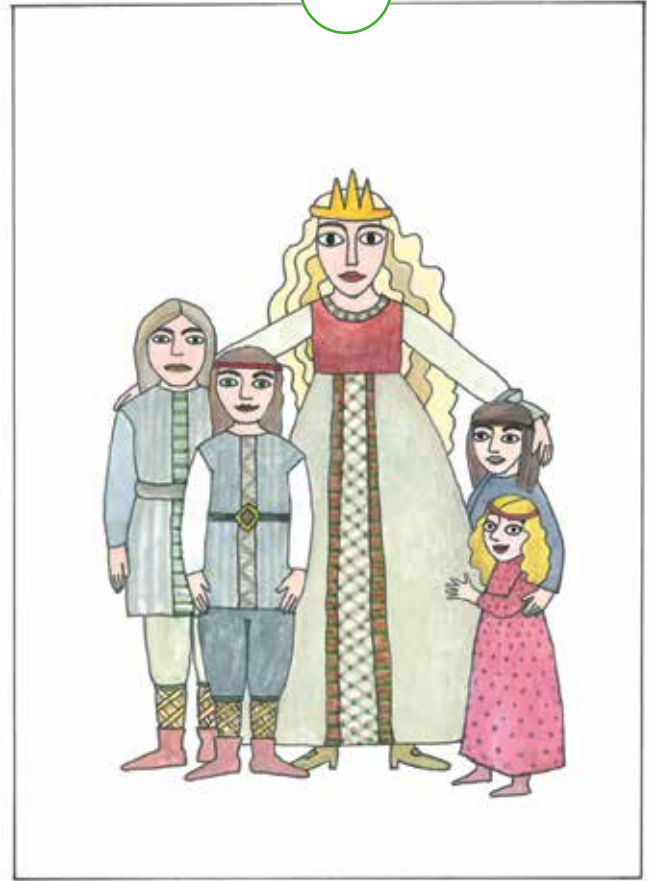
2

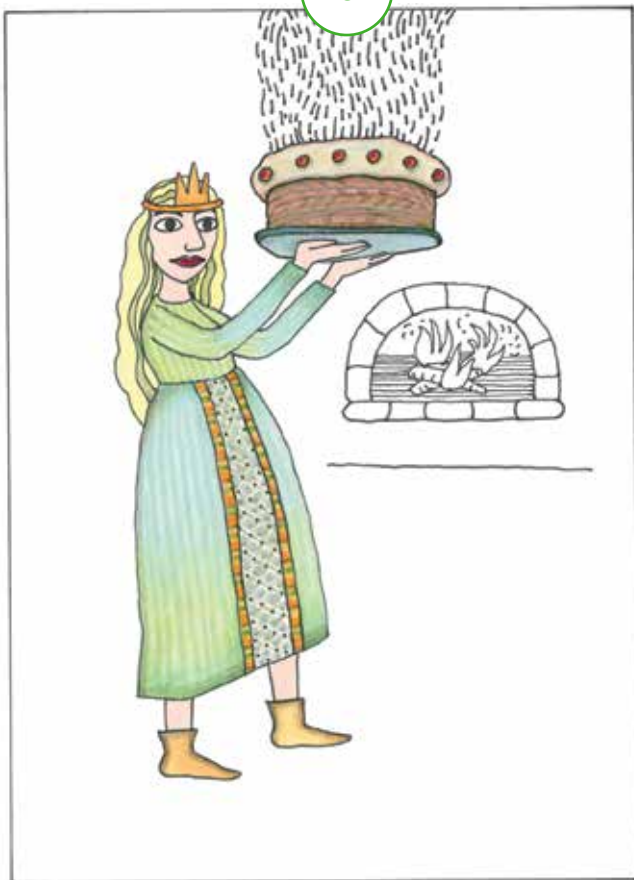
3

4

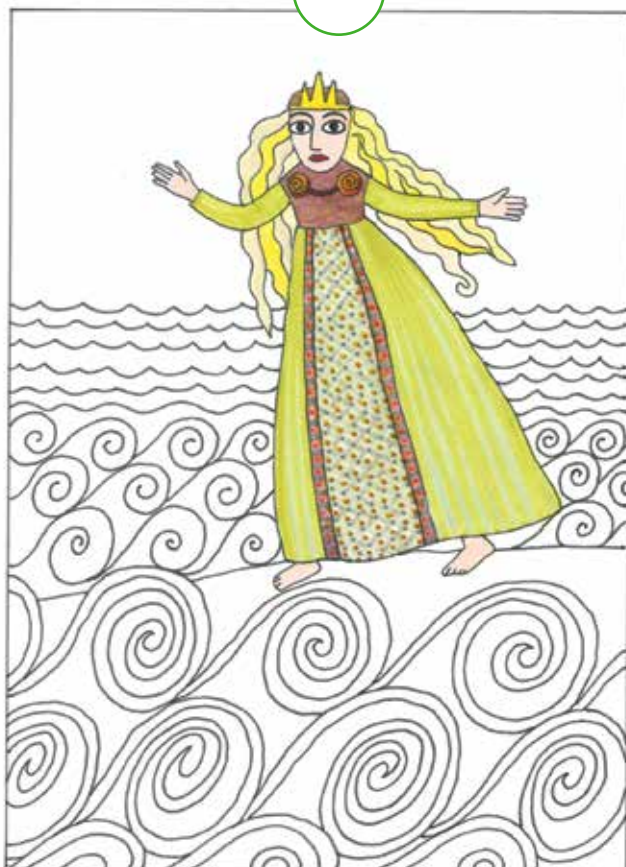
5

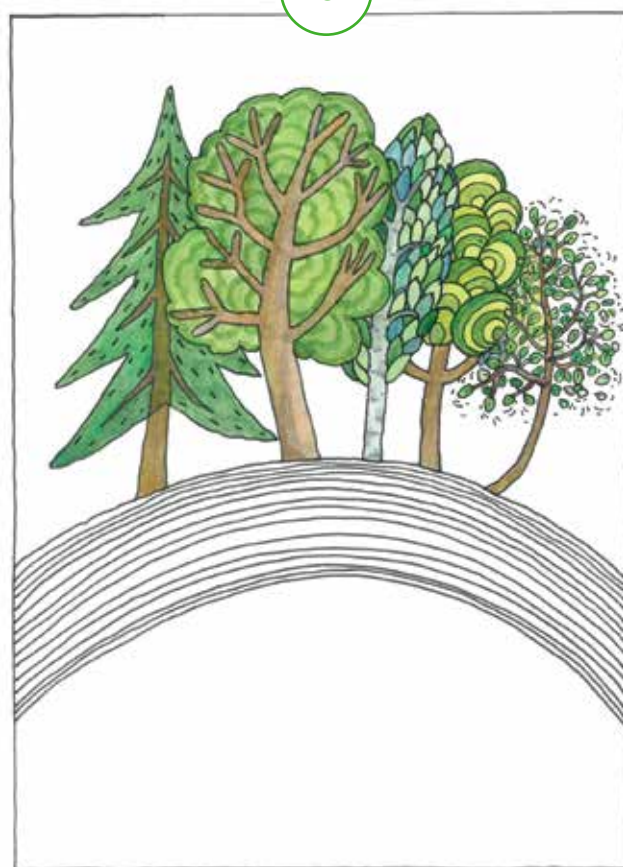
6

7

8

10 pav. Pasakos „Eglė žalčių karalienė“ užduočių lapas teksto klausymui ir suvokimui

Klausydamas pasakos atlik šias užduotis.

1 užduotis. Klausydamasis pirmos teksto dalies **pabrauk / nuspalvink** veikėjus.

Vieną kartą buvo senelis ir senutė. Turėjo jie dvylika sūnų ir tris dukteris, kurių jauniausia buvo vardu Eglė. Vieną vasaros vakarą visos trys seserys išėjo maudytis į ežerėlį. Eglė žiūri – jos marškinių rankovėje guli žaltys.

2 užduotis. Prie kiekvieno sakinio varnele (✓) **pažymėk**, ar sakinytis atitinka pasakos įvykius, ar neatitinka.

Sakiniai	Taip	Ne
Žalčių pasirodė kieme po trijų dienų.	✓	
Visi apsidžiaugė sulaukę žalčių.		
Tėvai sutiko atiduoti Eglę žalčiams.		
Šeima labai liūdėjo.		

3 užduotis. Sakiniuose **įrašyk** praleistus žodžius.

Čia jie iškėlė vestuves – savaites linksminosi.

Praėjo metai. Eglė susilaukė sūnų:

Ažuolo, Uosio ir Beržo ir dukrelės – Drebulės.

4 užduotis. **Atsakyk** į klausimus.

1. Kaip Eglė iš savo namų keliavo į žalčio namus?

- A Jūra → sala → požemis → rūmai
- B Požemis → rūmai → sala → jūra
- C Jūra → rūmai → požemis → sala
- D Sala → požemis → jūra → rūmai

2. Kiek vaikų turėjo Eglė?

- A 1
- B 3
- C 4
- D 9

3. Kuo vardu buvo jauniausias Eglės vaikas?

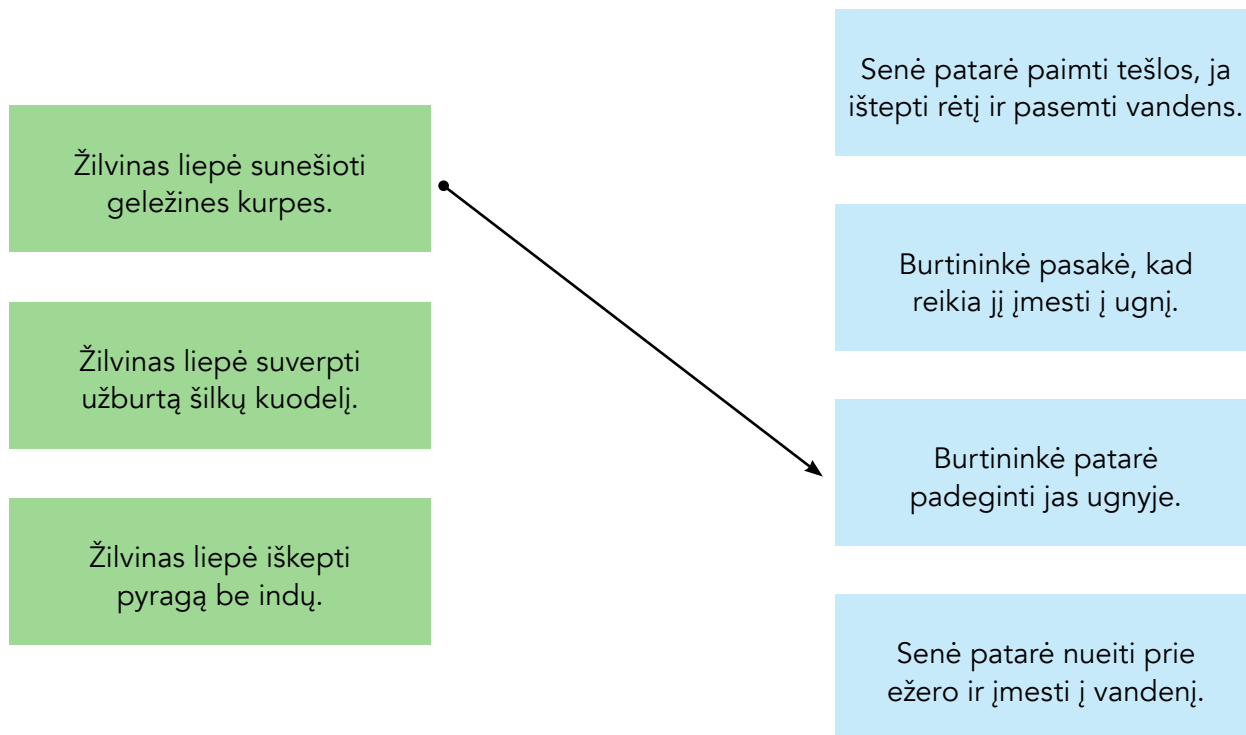
- A Uosis
- B Drebulė
- C Beržas
- D Ažuolas

4. Kaip Eglė prisiminė tėviškę?

- A Priminė vyras.
- B Priminė dukrelė.

- C Pati prisiminė.
D Priminė vyriausias sūnus.

5 užduotis. Kokias užduotis Eglei skyrė vyras ir ką patarė burtininkė? **Sujunk.**

6 užduotis. Kokių trijų dalykų pareikalavo Žilvinas iš Eglės? **Pažymėk varnelę (✓).**

	Ateiti su broliais ir seserimis prie jūros.
✓	Būti pas tėvus ne ilgiau nei devynias dienas.
	Ateiti vienai su vaikais ant jūros kranto.
	Įsakė likti namie.
	Pašaukti Žilviną sutartais žodžiais.

7 užduotis. **Sunumeruok** įvykius eilės tvarka.

3	Broliai pasikvietė Ažuolą į mišką.
1	Eglė pasakojo apie gyvenimą su žalčiais.
5	Broliai nusivedė Beržą į mišką.
8	Dvylika brolių pašaukė Žilviną ir jį pražudė.
4	Į mišką išsivedė Uosį.
7	Drebulė išsigando ir viską papasakojo.
2	Giminės sugalvojo, kaip Eglę išlaikyti tėviškėje.
6	Broliai nusivedė Drebulę į mišką.

7.1. užduotis. Kur koks vardas tinka? Nuvesk rodykles.

Pirmiausia į mišką pasikvietė vyriausiąjį sūnų, gąsdino jį, bet šis apsimetė, kad nieko nežino. Antrą dieną išsivedė, paskui –, bet ir jie nieko nepasakė. Pagaliau pasikvietė Ji iš pradžių irgi nieko nesakė, bet kai ją pagąsdino, viską papasakojo.

Ažuolą

Uosį

Beržą

Drebulę

Eglės

8 užduotis. Kur koks žodis tinka? Nuvesk rodykles.

Kad tu pavirstum

Kad tu drebėtum

Kad tau išpraustų lietus

Kad iššukuotų vėjas!..

Aš, jūs mamelė, liksiu

dieną naktelę

į drebulėlę

galvelę

burnelę

medeliais

II skyrius

KALBOS MOKOMĖS DALYVAUDAMI POKALBYJE IR PASAKODAMI

Kalbos mokomasi aktyviai dalyvaujant pokalbiuose. Kalbėdami mokiniai mokosi aiškiai, taisyklingai kalbėti, tinkamai intonuoti bei vartoti žodines ir nežodines raiškos priemones. Ugdant gebėjimus suvokti kalbą iš klausos, dalyvauti pokalbyje, skatinama asmeninė raiška, mokomasi kurti sakinčius tekstus.

Kalbėjimo gebėjimai ugdomi organizuojant dialogų ir monologų veiklas. Dialogų veiklose kuriamos įprastos ir naujos komunikavimo situacijos, pasitelkiami žaidimai, dialogai, vaidinimai, improvizuoti ir iš anksto parengti pokalbiai. Monologų veiklose kuriami sakinčiai tekstai. Mokydamiesi kurti aiškos struktūros monologų sakinčius tekstus (įžanga–dėstymas–pabaiga), mokiniai turi gebėti laikytis chronologinio principo, į pasakojimą įterpti aprašymo, aiškinimo elementus, išsakyti ir bandyti pagrįsti savo nuomonę.

Šioje dalyje aprašytomis veiklomis ugdomi mokinių gebėjimai:

- Kalbėti atsižvelgiant į adresatą ir komunikavimo situaciją, pasirenkant tinkamas kalbos priemones. Laikytis kalbos etiketo.
- Tiksliai kalbėti monologu, iš anksto pasirengus konstruktyviai dalyvauti dialoge (pokalbyje, diskusijoje, debatuose), tinkamai naudotis neverbalinėmis kalbos galimybėmis.
- Kalbėti įtaigiai, tinkama intonacija, darant pauzes, balsu pabrėžiant svarbiausią prasmę sakinio vietai.
- Kalbant nuosekliai plėtoti temą, siėti informaciją, daryti apibendrinimus bei išvadas, vertinti savo ar kitų išsakomas mintis.
- Kalbėti atsižvelgiant į kalbėjimo tikslą: pasakoti siekiant sudominti, tiksliai informuoti, paaiškinti, išsamiai apibūdinti.

1. Dalyvaujame pokalbiuose

Žaidimas „Išgirk ir nupiešk, ką sakau“

Veiklos aprašymas

Siekiant padėti mokiniams suprasti, kaip svarbu tiksliai perduoti informaciją kitam ir atidžiai klausytis, pasiūloma pažaisti žaidimą „Išgirk ir nupiešk, ką sakau“.

Žaidimas „Išgirk ir nupiešk, ką sakau“

Dalyviai: visi klasės mokiniai.

Žaidimo priemonės: įvairūs paveikslėliai.

Žaidimo taisyklės: Mokytojas suskirsto mokinius grupėmis ir pasiūlo sustoti eilute. Pirmajam mokiniui parodomas pasirinktas paveikslėlis. Šis šalia stovinčiam mokiniui, kaip ir žaidžiant žaidimą „Sugedęs telefonas“, turi tyliai paaiškinti, kas tame paveikslėlyje pavaizduota. Taip informaciją mokiniai „grandinėle“ perduoda vienas kitam. Paskutinis mokinys, išklausęs paaiškinimo, bando nupiešti tai, ką išgirdo.

Veiklą siūloma kartoti kelis kartus.

Veiklos pabaigoje paveikslėliai palyginami. Aptariama, kas mokiniams padėjo ar sutrukdė nupiešti tai, kas pavaizduota parodytuose paveikslėliuose.

Patarimai mokytojui

- Šio žaidimo esmė – padėti mokiniams suprasti, kad norint atlikti konkrečią veiklą, svarbu gebėti aiškiai perteikti reikiamą informaciją.
- Siūloma kartu su mokiniais aptarti, kokios priežastys sutrukdė (klaudytojas neįdėmiai klausė, kalbėtojas neaiškiai kalbėjo ar kt.) ar padėjo išgirsti ir suprasti (informacija buvo perduodama žodžiais ir gestais ar kt.) sakomą informaciją.

Daina dialogas

Veiklos aprašymas

Siekiant padrąsinti mokinius aktyviai vartoti lietuvių kalbą, siūloma paskatinti juos padainuoti lietuvių liaudies dainų, kurių kompoziciją sudaro dialogas. Pavyzdžiui, „Katrė tinginė“. Mokiniai suskirstomi į dvi grupes, kurios sustoja viena prieš kitą. Mokytojas paaiškina, kad viena grupė turės dainuoti pirmąsias dainos eilutes, o antroji – atliepus (Katrės atsakymus). Dainuojant siūloma daryti rankų ir kūno judesius.

Lietuvių liaudies daina „Katrė tinginė“

– Einam, Katrė, pupų kult. (2 k.)

– Pupt, pupt, negaliu,

Nė sveikatos neturiu.

– Einam, Katrė, žirnių kult. (2 k.)

– Žirgt, žirgt, negaliu,

Nė sveikatos neturiu.

– Einam, Katrė, rugių kult. (2 k.)

– Rugt, rugt, negaliu,

Nė sveikatos neturiu.

– Einam, Katrė, sriubos srėbt. (2 k.)

– Kur manasis, kur manasis,

Tas didysis šaukštas?

Mokiniai kartu su mokytoju dainuoja lietuvių liaudies dainą, improvizuodami kuria dialogo situaciją. Veiklos pabaigoje aptariamas dainos turinys, veikėjai, įvykių seka, nuotaika ir pagrindinė mintis.

Patarimai mokytojui

- Atsižvelgdamas į mokinių lietuvių kalbos mokėjimo lygmenį, mokytojas mokinius galėtų paskatinti dainuoti pasikartojimus, pavyzdžiui, „einam, Katrė“, „negaliu, nė sveikatos neturiu.“
- Siūloma paskatinti mokinius kurti improvizuotą šios liaudies dainos tęsinį, atkreipiant dėmesį į žodžių sąskambius: *pupų kult – pupt, žirnių kult – žirgt, rugių kult – rugt*, pavyzdžiui:

– *Einam, Katre, bulvių kast.*

– *Bubt, bubt negaliu,*

Nė sveikatos neturiu.

- Atkreiptinas dėmesys, kad dainuodami mokiniai plečia lietuvių kalbos galimybes ir natūraliai įsisavina kalbos struktūras, todėl su mokiniais galima būtų padainuoti ir kitų dainų dialogų, pavyzdžiui, „Ar nebuvai miške?“, „Vai, kur buvai, kiškel mano“, „Kepė boba bandeles“ ar kitokių.
- Taip pat mokinius verta pamokyti ir dialogu pagrįstų lietuvių liaudies žaidimų: „Žąselės“, „Paukštelio perinimas“ ar kt.; suvaidinti dialogų iš lietuvių liaudies pasakų, pavyzdžiui, „Dangus griūva“.
- Nors improvizuotose žaidybinėse situacijose, siejančiose klausimą ir atsakymą, mokiniai dalyvauja ir per gimtosios kalbos pamokas, tokio pobūdžio veikla suteikia galimybę supažindinti mokinius su lietuvių tautosaka gyvai – dainuojant, juokaujant ir žaidžiant.

Apie ką jie kalbasi?

Siekiant mokiniams padėti suprasti, kad kalbant svarbu atsižvelgti į pašnekovą ir bendravimo situaciją, pasirinkti tinkamas kalbos priemones, mokiniams pasiūloma dalyvauti veikloje „Apie ką jie kalbasi“.

Mokiniai suskirstomi poromis. Jiems išdalijama po vieną paveikslėlį su nurodyta bendravimo situacija (žr. II priedas, 1 pav.). Mokiniai turi pasitarti, apie ką pašnekovai kalbasi paveikslėlyje, ir suvaidinti pavaizduotos situacijos pokalbį.

Bendravimo situacijų pavyzdžiai

• <i>Parduotuvėje</i>	• <i>Gatvėje</i>
• <i>Pas gydytoją</i>	• <i>Kieme</i>
• <i>Bilių kasoje</i>	• <i>Kavinėje</i>
• <i>Bibliotekoje</i>	• <i>Pas veterinara ir kitur</i>

Mokiniai aptaria, apie ką kalbasi pašnekovai, ir jų pokalbius inscenizuoja. Paskui keičiasi paveikslėliais su kita pora ir tęsia veiklą.

Veiklos pabaigoje su mokiniais aptariama, kuris vaidmuo jiems labiausiai patiko, kurioje situacijoje jie kalbėjo drąsiausiai, aiškinamasi, kas pavyko / nepavyko, kodėl.

Patarimai mokytojui

- Atsižvelgiant į klasės mokinių pasirengimą ir lietuvių kalbos mokėjimo lygmenį, prieš atliekant šią veiklą su mokiniais reikėtų atlikti parengiamųjų užduočių iš metodinės priemonės *Patarimai mokytojui* (2014) ir aptarti, paskatinti inscenizuoti situacijas pagal nurodytas komunikavimo intencijas: *kaip sveikintis, atsisveikinti, kaip padėkoti, padėkojus sutikti ar atsisakyti, kaip paklausti kelio, kaip apibūdinti savo nuotaką, savijautą, kaip kalbėti apie mėgstamą veiklą, kaip paklausti apie knygą bibliotekoje, kaip kalbėti apie augintinius, kaip paklausti apie maistą, pasakyti, kad skanu / gardu, kaip paklausti, kiek kainuoja bilietas ir kitaip.*
- Lietuvių kalbą silpniau mokantiems mokiniams reikėtų pateikti pokalbių modelių pavyzdžių (žr. II priedas, 2 pav.) ir padėti juos „įgarsinti“.
- Lietuvių kalbą geriau mokantiems mokiniams galima pasiūlyti sudėtingesnių veiklų su pateiktais pokalbio modeliais (žr. II priedas, 2 pav.). Mokytojas galėtų:

- sukarpyti pokalbio replikas ir paskatinti mokinius atkurti pokalbį, t. y. sudėti sumaišytas replikas;
- išimti tam tikras pokalbio dalyvių replikas ir pasiūlyti mokiniams patiems papildyti pokalbius;
- išimti pokalbio pabaigą ir paskatinti mokinius jį užbaigti;
- pratęsti pokalbį;
- dviejų pašnekovų pokalbį papildyti trečiojo dalyvio replikomis, mokant įsiterpti: Atsiprašau, ar galiu įsiterpti / pasakyti?;
- pakeisti pokalbius pagal tam tikras nuorodas: nesutikti, prieštarauti, atsisakyti, abejoti ir kitaip;
- kurti pokalbį tam tikroje situacijoje.
- Komunikavimo situacijas galima būtų organizuoti „gyvai“: lankantis mokyklos bibliotekoje, valgykloje, parduotuvėje, vaistinėje, sveikatos priežiūros specialisto kabinete, gatvėje, pašte, stotyje ir kitur.
- Modeliuoti kalbines komunikavimo situacijas patartina kuo dažniau pasitelkus įvairių nuotraukų, iškarpų iš žurnalų. Paveikslėlių vaidmenims kartu su mokiniams galima būtų pasiruošti per dailės ir technologijų pamokas, pasitelkus informacinių komunikacinių technologijų galimybes, pavyzdžiui, *emokyklos* (prieiga per internetą – <http://lietuviu5-6.mkp.emokykla.lt/>) pasirinktos temos veiklą „Kuriu“ ir sukurti komiksų, o paskui juos „įgarsinti“.
- Pokalbius vaidmenimis galima rengti ir pasitelkus animacinių, kino filmų ištraukas. Siūlomos tokios veiklos: iš pradžių su mokiniams peržiūrima įgarsinta filmo ištrauka, o paskui, pritildžius garsą, mokiniai skatinami patys įgarsinti pokalbį; arba mokiniai iš pradžių peržiūri ištrauką be garso, tada improvizuoja pokalbį, o paskui dar kartą peržiūri įgarsintą ištrauką ir aptaria, ką, kaip ir kodėl pavyko nuspėti, atkurti ar sukurti.
- Pastebėtina, kad inscenizavimo užduotys, vaidmeniniai žaidimai, „gyvosios kalbos“, įgarsinimo veiklos mokinius skatina aktyviai vartoti lietuvių kalbą, padeda ugdytis asmeninę raišką.

Ruošiuosi pokalbiui

Veiklos aprašymas

Siekiant padėti mokiniams suprasti, kad iš anksto planuojamam pokalbiui reikia pasiręsti, mokiniams siūloma pasižiūrėti pokalbių pavyzdžių ir juos aptarti pateikiant šiuos klausimus:

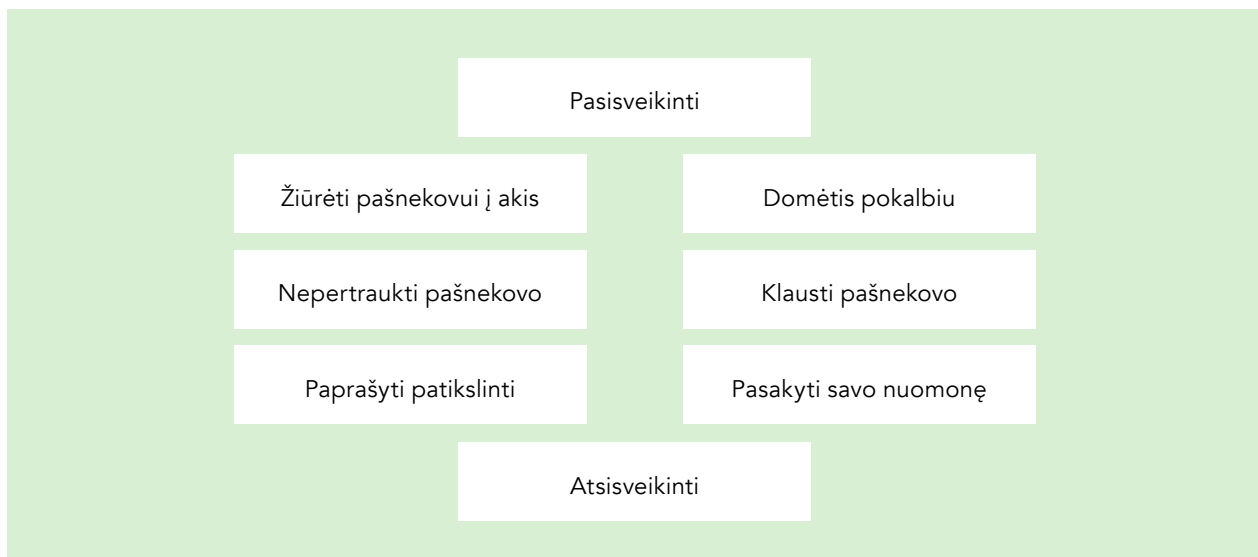
- Apie ką kalbama?
- Kas kalbėjo?
- Kokiu tikslu / Kodėl pašnekovai kalbėjosi?
- Ar klausimai ir atsakymai buvo aiškūs / suprantami / įdomūs?

Mokiniams siūlomų pokalbių pavyzdžiai

- Pokalbis su mažosios televizijos vedėjomis apie tai, kas yra žvaigždės (<https://www.youtube.com/watch?v=NM2KZldwPjQ>: laida „Tele-bim-bam“).
- Pokalbis su vaikais apie žaislus (<https://www.youtube.com/watch?v=842kDlFWYcE>, laida „Padėkime augti“, rubrika „Žiniukas“).
- Pokalbis su mokiniams apie profesijas (<https://www.youtube.com/watch?v=bQv6HKiik3g>, laida „Pinigų karta“).

Aptarus pokalbio/pokalbių pavyzdžius, mokinių klausama, kaip reikia jiems pasiręsti. Mokinių pasiūlymai užrašomi lentoje.

Paskui mokiniai suskirstomi grupėmis. Jiems išdalijama po lapą ir siūloma aptarti ir užrašyti, kokių taisyklių reikėtų laikytis dalyvaujant pokalbyje. Kiekviena grupė apgalvoja ir užrašo savo taisykles, o vėliau, apibendrinus visų grupių darbus, išskiriamos ir / ar suformuluojamos bendros pokalbio taisyklės, pavyzdžiui:

Aptarus pokalbio taisykles, mokytojas atkreipia mokinių dėmesį į klausimų svarbą, pabrėžia, kad reikia tinkamai juos suformuluoti. Mokinių teirujamasi, kokiais žodžiais pradedami klausimai. Išklausius mokinių atsakymų, grupėms pasiūloma sugalvoti klausimų pasirinktomis ar pasiūlytomis temomis.

Mokiniai grupėse užrašo savo sugalvotus klausimus ir perskaito visai klasei. Mokytojas skatina mokinius tinkamai intonuoti klausimus. Taip pat atkreipiamas dėmesys į skyrybos ženklą klausimo pabaigoje.

Veiklos pabaigoje su mokiniais aptariama, kas pavyko / nepavyko, kodėl.

Patarimai mokytojui

- Kadangi per gimtosios kalbos pamokas mokiniai mokosi dalyvauti pokalbyje (jį pradėti, tęsti, formuluoti klausimus ir į juos atsakyti, patikslinti informaciją, reikšti savo nuomonę, pasirinkti tinkamas kalbos priemones), reikėtų paskatinti mokinius lietuviškai pasakyti, kaip pasirengti pokalbiui: *reikia mandagiai kalbėti, reikia temos, sugalvoti, ką kalbinsi, apgalvoti klausimus ir juos užsirašyti, klausytis ir pan.*
- Atsižvelgus į klasės mokinių pasirengimą ir kalbos mokėjimo lygmenį, aptariant peržiūrėtus pokalbius ir atsakant į klausimus, mokiniams galima būtų pasiūlyti atsakymo pradžią, pavyzdžiui: *Jie kalbėjosi apie..., Jie kalbėjosi, nes ...*
- Formuluojant klausimus pravartu pateikti ar kartu su mokiniais sugalvoti ir lentoje užrašyti klausimų pavyzdžių. Galima būtų aptarti ir tuos klausimų atvejus, kai klausimą rodo ne klausiamasis žodis, o tik intonacija, pavyzdžiui: *Idomu? Nori? Galiu? Galiu paklausti? Patinka? Nepatinka?*
- Silpniau lietuvių kalbą mokantiems mokiniams svarbu suteikti žodinę paramą – išdalyti lapelius su klausimų pradžiomis: *Ar? Apie ką? Kas? Ką manai apie...? Kur? Kada? Kaip? Kiek? Koks? Kokia? Kuris? Kuri? Kodėl?* (žr. II priedas, 3 pav.), nurodyti temas, pavyzdžiui, *pamokos, mokykla, draugai, parduotuvė, knygos, žaidimai, pomėgiai* ir kitas.
- Šią veiklą galima būtų plėtoti:
 - improvizuoti pokalbį grupėje, poroje;
 - mokiniams pasiūlyti sugalvotus klausimus / klausimą pateikti pasirinktam pašnekovui;
 - telefonu įrašyti ar nufilmuoti pokalbį su lietuvių kalbos mokytoju, bibliotekininku, drauge ar draugu.

Bendraamžių pokalbiai**Veiklos aprašymas**

Siekiant ugdyti mokinių gebėjimą dalyvauti pokalbyje, atsižvelgti į bendravimo situaciją – pašnekovą, pokalbio temą ir tikslą, mokant pasirinkti reikiamas kalbos priemones, mokiniams siūloma susipažinti su pokalbių pavyzdžiais ir pasirengti juos skaityti vaidmenimis (žr. II priedas, 4 pav.).

Mokiniams išdalijami bendraamžių pokalbių pavyzdžiai.

Pokalbis su 1 klasės mokiniu Kristupu

Mokinys: Sveikiname tapus šauniausiu mūsų klasės mokiniu.

Norėtume tavęs paklausinėti. Ar norėjai eiti į mokyklą?

Kristupas: Žinoma, o ar yra kas nenorėjo?

Mokinys: Kokia pamoka tau labiausiai patinka?

Kristupas: Kūno kultūra.

Mokinys: O nepatinka?

Kristupas: Nežinau, gal lietuvių kalba.

Mokinys: Koks metų laikas patinka?

Kristupas: Man patinka vasara.

Mokinys: Kokį patiekalą labiausiai mėgsti?

Kristupas: Burokėlių sriubą.

Mokinys: Kokia spalva tau patinka?

Kristupas: Mėlyna.

Mokinys: Ką veiki laisvalaikio?

Kristupas: Mėgstu žaisti su draugais, plepėti su močiute, sportuoti su šeima.

Mokinys: Kuo tu nori tapti, kai užaugsi?

Kristupas: Norėčiau būti mokytoju.

Mokinys: Kokio dalyko?

Kristupas: Matematikos.

Mokinys: Kur užaugęs norėtum gyventi?

Kristupas: Norėčiau gyventi Panevėžyje.

Mokinys: Ko norėtum palinkėti klasės draugams?

Kristupas: Visiems linkiu būti geriems, drausmingiems ir darbštiems mokiniams. Dar linkiu šilto oro ir linksmų atostogų!

Kristupą kalbino 1b klasės mokiniai

1. Užduotis. Perskaitykite pokalbį su bendraamžiu.

Mokiniai, individualiai dirbdami, tyliai perskaito pokalbius. Perskaičius pokalbius mokinių klausinama:

- Kas dalyvauja pokalbyje?
- Kas klausia, o kas į klausimus atsako?
- Apie ką pašnekovai kalbasi?
- Ar kalbėdamiesi pašnekovai laikosi bendravimo taisyklių? Iš ko tai matyti?
- Kas skaitytame pokalbyje buvo neaišku / nesuprantama?

- Ką įdomaus sužinojote apie skaityto pokalbio bendraamžius?
- Kuris pokalbio klausimas jums labiausiai patiko? Kodėl?
- Kuris atsakymas jums įdomiausias? Kodėl?

Klasėje aptariamai skaityti pokalbiai. Mokytojas pateikia kitą užduotį.

2 užduotis. Dar kartą skaitydami pokalbius raskite ir nuspalvinkite klausiamuosius žodžius ir skyrybos ženklus klausimų pabaigoje.

Mokiniai dar kartą skaito pokalbius ir nuspalvina klausiamuosius žodžius bei skyrybos ženklus klausimų pabaigoje.

Patarimai mokytojui

- Aptariant veiklą reikėtų atkreipti mokinių dėmesį į klausiamųjų žodžių vietą sakinyje, pastebėti, kad klausimą galima pradėti ne tik klausimu, bet ir teiginiu. Taip pat aptariamai tie atvejai, kai klausimą rodo sakinio pabaigos ženklas, pavyzdžiui, *O nepatinka?* Tokie sakiniai sakomi klausiamąja intonacija.

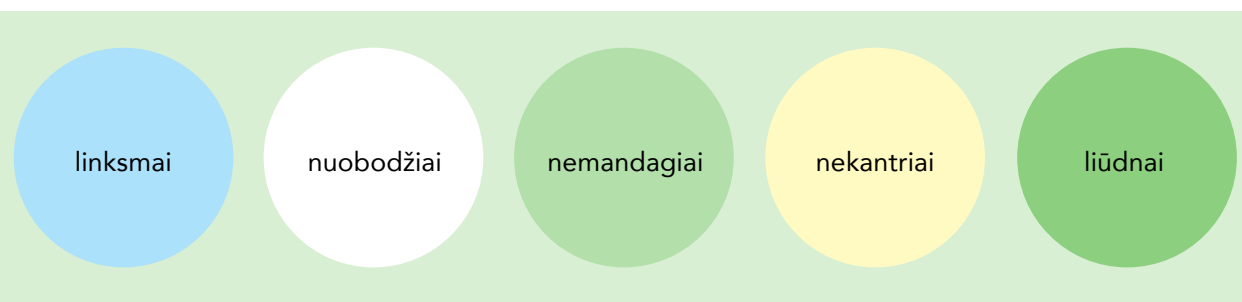
Mokiniai suskirstomi poromis. Pateikiama dar viena užduotis.

3 užduotis. Perskaitykite pokalbius vaidmenimis.

Mokiniai, dirbdami poromis, pokalbius skaito vaidmenimis. Jei pokalbiai sutampa, skaitomas vienas pokalbis, jei ne – susikeitus vaidmenimis perskaitomi abu pokalbiai.

Patarimai mokytojui

- Reikėtų paskatinti mokinius aiškintis, kad skaitant svarbu pasirinkti tam tikrą intonaciją, darant pauzes, pabrėžiant svarbiausią prasminę sakinio vietą (balsu darant loginį kirtį) ir t. t., įtaigumo siekiama žodinėmis ir nežodinėmis priemonėmis (žvilgsniu, mimika, gestais).
- Mokiniais galima pasiūlyti pokalbius skaityti skirtingomis intonacijomis: linksmi, liūdnai ir kitaip. Nuotaikų pavadinimus rekomenduojama užrašyti lentoje, kad mokiniai patys galėtų pasirinkti tam tikrą nuotaiką, pavyzdžiui:

- Mokiniai pokalbius vaidmenimis galėtų paskaityti visai klasei. Juos motyvuojant, skatinant improvizuoti, mokytojas nuotaikų įvardijimus galėtų užrašyti kortelėse, jas užversti ir mokinių porai pasiūlyti vieną išsitraukti. Tuomet mokinių pora pokalbį skaito perteikdama tam tikrą nuotaiką, o kiti klasės mokiniai turėtų ją atspėti.
- Atsižvelgdamas į mokinių lietuvių kalbos mokėjimo lygmenį, panašią veiklą mokytojas galėtų organizuoti ir šiek tiek kitaip. Kortelėse mokytojas galėtų užrašyti dvi nuotaikas: vieną klausiančiam, kitą – atsakančiam, pavyzdžiui:

Klausia
nuobodžiaiAtsakinėja
mandagiai

Mokiniai, ištraukę kortelę, turėtų atsižvelgti į įvardytas nuotaikas ir bandyti atitinkamai perskaityti pokalbį. Kortelės nuotaika gali būti įvardyta visai klasei.

Perskaičius pokalbius vaidmenimis, mokiniams pateikiama ketvirtoji užduotis.

4 užduotis. Paklauskite ir atsakykite.

Dirbdami poromis, mokiniai skaito bendraamžių pokalbių klausimus vienas kitam ir į juos atsako remdamiesi savo patirtimi. Vėliau, skatinami mokytojo, formuluoja savo klausimus, vienas kito klausia ir atsako į pašnekovo keliamus klausimus.

Veiklos pabaigoje aptariama, kas skaitant pokalbius vaidmenimis, inscenizuojant, klausiant ir atsakant, pavyko / nepavyko, kas buvo įdomu / neįdomu. Aptarus mokiniams siūloma įsivertinti, pavyzdžiui:

Įsivertinimo pavyzdys

Aš gebu	Man puikiai sekasi	Reikia pasistengti	Man reikia pagalbos
Taisyklingai skaitau ir intonuojau klausimus.			
Sugalvoju klausimų su klausiamaisiais žodžiais.			
Paklausiu ir atsakau į klausimus.			
Taisyklingai intonuojau klausimus ir atsakymus.			
Pašnekovas mane supranta.			
Kalbu aiškiai ir taisyklingai.			

Patarimai mokytojui

- Pasikalbėję poromis, mokiniai vienas apie kitą nemažai sužino, todėl mokytojas galėtų pasiūlyti mokiniams apie savo pašnekovą papasakoti visai klasei pagal planą:
 - Ką klasės draugas mėgsta?
 - Kokius būrelius lanko?
 - Kokia pamoka jam labiausiai patinka?
 - Ką veikia laisvalaikio? ir pan., atsižvelgiant į tai, kokius klausimus kėlė.
- Mokinį, apie kurį buvo pasakojama, reikėtų paskatinti atidžiai klausytis, o po pristatymo pasakyti, ar tai, ką pasakojo klasės draugas, yra tiesa, ar klasės draugas teisingai suprato atsakymus. Kiti klasės mokiniai galėtų įsidėmėti ar lapuose užsirašyti, ką nauja sužinojo apie klasės draugą. Taip pat klasės mokinius reikėtų paraginti paklausti apie tai, ką dar jiems įdomu sužinoti arba ką norėtų pasitikslinti.
- Atsižvelgiant į klasės mokinių pasirengimą ir lietuvių kalbos mokėjimo lygmenį, mokiniams galima pasiūlyti alternatyvių užduočių, atliekamų poromis, grupėmis. Siūloma su mokiniiais aptarti: su kuo jie norėtų kalbėtis, ką norėtų sužinoti, ko paklaustų savo pašnekovų.

Užduočių pavyzdžiai

- Apsispręskite, ką norėtumėte pakalbinti, sugalvokite ir užrašykite 3–5 klausimus.
- Sukurkite vaidybinę situaciją „Improvizuotą interviu“ su įžymiu žmogumi: sportininku, rašytoju, dainininku, mokslininku.

2. Kuriamo pasakojimą

Rengiuosi pasakoti apie augintinį

Veiklos aprašymas

Mokiniai suskirstomi grupėmis. Kiekvienoje grupėje išrenkamas *klausėjas*, kiti grupės nariai – *atsakinėtojai*. Mokytojas pateikia pirmąją užduotį.

1 užduotis. Kokius gyvūnus augina klasės draugai?

Klausėjas renka informaciją apie tai, kokius gyvūnus augina grupės nariai. Visų grupių *klausėjai* informaciją pažymi lapuose ir pristato visai klasei.

Atlikus užduotį aptariama:

- Koks gyvūnas klasėje yra populiariausias?
- Kokius gyvūnus augina mažiausiai klasės mokinių?
- Kiek mokinių neturi augintinių?

Sudaromas populiariausių augintinių „trejetukas“ / „penketukas“.

Patarimai mokytojui

- Siekiant ugdyti kalbėjimo monologu gebėjimus, mokiniai mokosi kurti sakininius pasakojimus su aprašymo elementais. Paranku rinktis temą apie gyvūnus, kadangi daugelis mokinių augina arba bent svajoja turėti augintinių ir noriai apie juos pasakoja. Siekiant mokinius sudominti tema apie gyvūnus, siūlomas *interview* metodas, padedantis išsiaiškinti, kokius augintinius mokiniai turi arba norėtų auginti. Taip pat šia užduotimi mokiniai mokomi pristatyti surinktą informaciją.
- Plėtojant šią veiklą, mokinius galima būtų paskatinti išsakyti nuomonę apie populiariausius ar nepopuliarius augintinius, savo augintinį. Lentoje reikėtų užrašyti nuomonės raiškos modelių pavyzdžių:

Aš manau, kad yra populiariausi / populiariausias, nes... .

Manau, yra populiarius, nes

Man atrodo, kad yra nepopuliarūs / nepopuliarus, nes... .

..... yra nepopuliarūs / nepopuliarus, nes... .

Taip pat, atsižvelgiant į lietuvių kalbos mokėjimo lygmenį, mokiniams reikėtų suteikti žodinę paramą – lentoje / skaidrėje pateikti reikalingų būdvardžių sąrašą, lapeliuose – daiktavardžių ir būdvardžių *Žodžių banką*, pavyzdžiui:

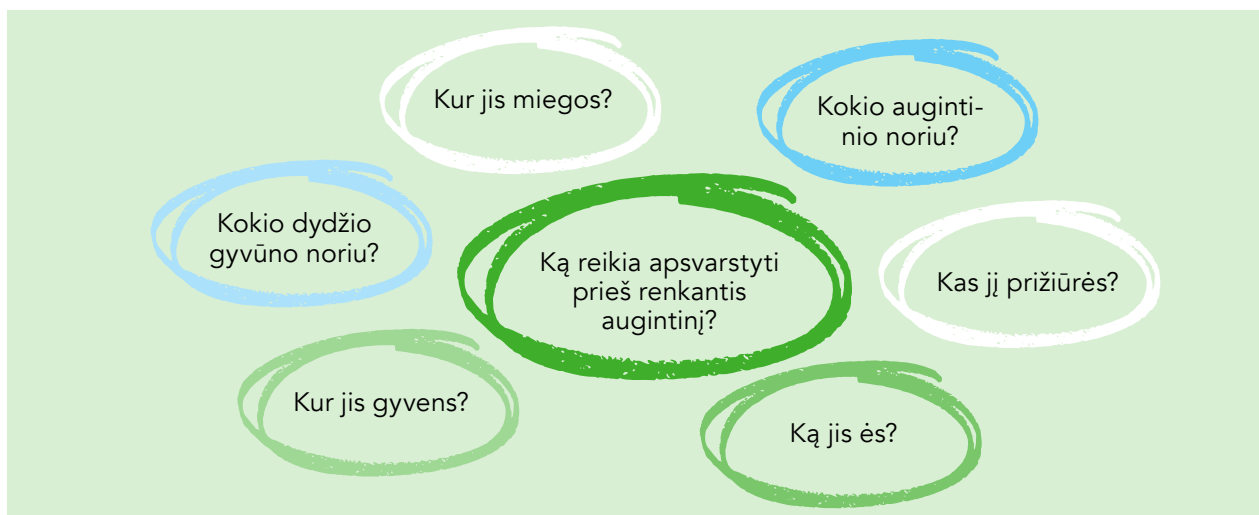
Žodžių banko pavyzdys

Katė / katės	Meili / meilios, linksma / linksmos, miela / mielos, švelni / švelnios, brangi / brangios, nebrangi / nebrangios, gera / geros, pikta / piktos, plėšri / plėšrios, rami / ramios, nepriklausoma / nepriklausomos, jauki / jaukios, didelė / didelės, nedidelė / nedidelės, vikri / vikrios, tingi / tingios ir kt.
Šuo / šunys	Linksmas / linksmi, draugiškas / draugiški, juokingas / juokingi, meilus / meilūs, piktas / pikti, ištikimas / ištikimi, geras / geri, brangus / brangūs, nebrangus / nebrangūs, mažas / maži, didelis / dideli, mielas / mieli, aktyvus / aktyvūs, įkyrus / įkyrūs, judrus / judrūs ir kt.
Žiurkėnas / žiurkėnai	Mažas / maži, švelnus / švelnūs, bailus / bailūs, neįkyrus / neįkyrūs, švelnus / švelnūs, mielas / mieli, greitas / greiti, judrus / judrūs, juokingas / juokingi ir kt.

Su mokiniiais aptarus, kokius augintinius jie laiko namuose, mokytojas pateikia kitą užduotį. Lentoje arba popieriaus lape užrašomas klausimas *Apie ką reikia pagalvoti prieš renkantis augintinį?*

2 užduotis. Ką reikia apsvarstyti prieš renkantis augintinį?

Pasitelkiamas *Minčių lietaus* metodas. Mokiniai skatinami išsakyti savo mintis apie augintinius, kuriuos turi arba norėtų turėti. Mokinių mintys užrašomos ir apibendrinamos, pavyzdžiui:

Patarimai mokytojui

- Kadangi mokiniai kalbės spontaniškai, jų kalbos klaidų iš karto siūloma netaisyti, bet pasižymėti ir tolesnėse kalbos ugdymo veiklose jas koreguoti.
- Atsižvelgiant į klasės mokinių pasirengimą ir lietuvių kalbos mokėjimo lygmenį, prieš šią veiklą su mokiniais reikėtų parengiamųjų žodyno ir gramatikos veiklų iš metodinės priemonės *Patarimai mokytojui* (2014) temos „Mano augintinis“ 127–139 p.
- Apibendrinant mokinių išsakytas mintis, galima pabrėžti, kad renkantis augintinį reikia pasvarstyti apie:
 - gyvenimo būdą;
 - mitybos įpročius ir būstą;
 - gyvenimo sąlygas;
 - priežiūrą ir kita.

Mokiniai žiūrės filmą apie šunų priežiūrą, todėl prieš peržiūrą siekiama išsiaiškinti, ką mokiniai apie tai žino, kuo reikėtų pasirūpinti ruošiantis auginti šunį. Mokytojas mokiniams pasiūlo atlikti trečiąją užduotį.

3 užduotis. Kokio gyvūno man reikia?

Pasitelkus **ŽNS** (Žinau. Noriu sužinoti. Sužinojau) metodą, mokiniams išdalijamos lentelės (žr. II priedas, 5 pav.). Pirmąsias lentelės dvi dalis – Žinau ir Noriu sužinoti mokiniams siūloma užpildyti individualiai.

ŽNS lentelės pavyzdys

Apie ką reikia pasvarstyti prieš renkant šunį?	Žinau	Nori sužinoti	Sužinojau
Kiek metų gyvena šuo?	13–15 metų.	Ar gali šuo gyventi ilgiau negu 15 metų?	Šuo gali gyventi 15 ir daugiau žmogaus metų. Tai 90 šuns metų.
Ko reikia, kad šuo gyventų patogiai?	Maisto, vandens, šilto guolio, judėjimo.	Ar šuniui reikia būdos?	Namuose turi būti pakankamai vietos.
Kokia kasdieninė šuns priežiūra?	Reikia pamaitinti, išvesti pasivaikščioti.	Ar šunį reikia kasdien šukuoti / karpyti nagus / valyti dantis? Kiek kartų reikės išvesti į lauką?	Kasdien išvesti pasivaikščioti, nesvarbu, lyja ar saulė šviečia.
Kiek laiko turėsiu praleisti su šunimi?	Daugiau nei 4 valandas?	Ar turėsiu su šunimi nuolat žaisti? Ar šuo galės pabūti vienas?	Šuo neturi būti paliktas namie vienas ilgam.
Kokios bus išlaidos, auginant šunį?	Daugiau nei 10 eurų?	Kiek kainuoja šuns ėdalas? Kiek kainuoja skiepai?	Draudimas, dresūra, šampūnas, narvas, veterinaras, guolis, žaislai, maistas.

Mokiniai individualiai pildo dvi pirmąsias lentelės dalis.

Patarimai mokytojui

- Svarbu paskatinti mokinius į klausimus atsakyti remiantis savo patirtimi. Jei mokiniai abejoja atsakymo teisingumu, skilties „Žinau“ atsakymus galima būtų pažymėti klaustuku.
- Su mokiniams kalbant apie gyvūnus, galima būtų integruoti žmogaus saugos programos „Pamokos su gyvūnais. Vaikų švietimas apie šunis“ medžiagą (prieiga per internetą – <http://www.pamokossugyvunais.lt/>). Remiantis šia medžiaga, mokiniai skatinami aktyviai diskutuoti apie atsakomybę už augininius ir saugų bendravimą su jais. Mokiniais siūloma pasižiūrėti filmukų, kuriuose patrauklia, vaikams priimtina forma pateikiama informacija apie šunų auginimą ir priežiūrą.
- Mokytojas mokiniams pasiūlo atlikti kitą užduotį.

4 užduotis. Pažiūrėkime filmuką apie šunis.

Mokiniai žiūri filmuką „Atsakomybė“ (prieiga per internetą – <http://www.pamokossugyvunais.lt/video>). Peržiūrėjus filmuką, mokinių klausama:

- Apie ką šis filmukas?
- Kaip manote, koku tikslu / kodėl sukurtas šis filmukas?
- Kokių naujų dalykų apie šunis sužinojote?
- Kas labiausiai sudomino?
- Kas buvo neaišku / nesuprantama? ir kita.

Patarimai mokytojui

- Žiūrint filmuką, mokytojui reikėtų atidžiai stebėti mokinių reakcijas, ir, atsižvelgiant į mokinių lietuvių kalbos mokėjimo lygmenį, lipniuose lapeliuose užrašyti žodžius, kurių reikšmės mokiniai gali nesusprasti, pavyzdžiui, *priežiūra, guolis, veterinaras, dresuoti, dresūra* ir / ar kiti. Toliau organizuojant veiklą, lapelius reikėtų išdalyti mokinių grupėms ar priklijuoti lentoje ir paskatinti jų reikšmes aiškintis grupėje ar su visa klase.
- Aiškinantis žodžių reikšmes pasitelktini spausdintiniai ir / ar, jei yra galimybė, internetiniai informacijos šaltiniai – *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas* (<http://dz.lki.lt/>), *Tarptautinių žodžių žodynas* (<http://www.tzz.lt/>), *Sinonimų žodynas* (www.sinonimai.lt) ir kiti. Taip pat aiškinantis žodžius galima naudotis lietuvių kalbos išteklių informacine sistema (<http://lkiis.lki.lt/>). Žinoma, prieš tai mokinius reikėtų pamokyti naudotis žodynais pateikiant parengiamųjų užduočių: pakartoti abėcėlę, pateikti ar sudaryti pagrindinę veiksmažodžių formą ir kita.

Mokytojas mokiniams pasiūlo antrą kartą peržiūrėti filmuką „Atsakomybė“ ir užpildyti trečiąją lentelės **ŽNS** dalį – *Sužinojau*.

Vėl peržiūrėję filmuką, mokiniai pildo lentelę. Užpildžius lentelę, mokytojas mokinius skatina grupėse padiskutuoti apie tai, ką norėjo sužinoti ir ką nauja sužinojo žiūrėdami filmuką. Mokiniams pasiūloma lentelės papildyti draugų pastabomis.

Kiekviena grupė ar jos atstovai visai klasei pristato po vieną naują dalyką, kurį sužinojo žiūrėdami filmuką.

Siekdamas, kad mokiniai giliau suvoktų, ką reikia apsvarstyti įsigyjant šunį ir kodėl būtina apie tai pamąstyti, mokinių grupėms siūloma užpildyti lentelę *Šuns poreikiai* (žr. II priedas, 6 pav.). Remdamiesi žiūrėtu filmuku ir jame girdėtu pasakojimu apie šuns priežiūrą, mokiniai tariasi ir pildo lentelę, pavyzdžiui:

Kas kainuoja laikant šunį?	Kam reikia skirti laiko turint šunį?
Maistas	Pasivaikščiavimams
Guolis	Žaidimams, bendravimui su šunimi
Higienos reikmenys (šampūnas, žirkklės, šukos ir kt.)	Priežiūrai (maudymui, šukavimui, maitinimui ir t. t.)
Veterinaro paslaugos	
Dresūra	
Ko šuniui reikia labiausiai?	
Meilės, draugystės, švelnumo, rūpesčio	

Užpildytos lentelės pristatomos visai klasei.

Apibendrinant veiklą, mokiniai paraginami pabrėžti tuos dalykus, kurie auginant gyvūnus yra svarbiausi.

Patarimai mokytojui

- Pastebėtina, kad atsakydami į klausimą *Ko šuniui reikia labiausiai?* mokiniai turėtų paminėti meilę, rūpestį, draugiškumą ir kita. Pastebėjus, kad mokiniai neišskyrė vertybinio aspekto, *klausimų ir atsakymų* metodu jiems reikėtų padėti rasti atsakymą.
- Siekiant ugdyti mokinių gebėjimą reikšti nuomonę ir ją pagrįsti, pasiūloma susėsti ratu ir padiskutuoti.

5 užduotis. Padiskutuokime.

Mokiniam susėdus ratu, pradedama diskusija. Pateikiama klausimų.

Klausimų pavyzdžiai

- Kodėl šuo turi būti gerai maitinamas?
- Kodėl šuniui būtina skirti laiko?
- Kodėl ilgam negalima šuns namuose palikti vieno?
- Kodėl šuo namuose turi turėti savo vietą?
- Kodėl jį būtina vedžioti?
- Kodėl šunį reikia dresuoti?
- Kodėl augintinį reikia mylėti ir juo rūpintis?

Diskutuodami mokiniai dalijasi savo įžvalgomis, mokytojo skatinami daro apibendrinančias išvadas.

Patarimai mokytojui

- Atsižvelgdamas į klasės mokinių pasirengimą ir lietuvių kalbos mokėjimo lygmenį, mokytojas galėtų paskatinti stipresnius mokinius kelti klausimus, pakviesti padėti vadovauti diskusijai.
- Kadangi mokiniai dalyvauti pokalbyje, diskutuoti mokosi ir per gimtosios kalbos pamokas, svarbu atkreipti jų dėmesį į nuomonės, pritarimo ir nepritario raišką lietuvių kalba ir lentoje užrašyti raiškos modelių, pavyzdžiui:

Nuomonės raiška

Aš manau, kad, nes

Manau, kad, nes

Man atrodo, kad, nes

Pritarimo / nepritario raiška

Sutinku, kad todėl, kad

Pritariu, kad todėl, kad

Nesutinku, kad todėl, kad

Nepritariu, kad todėl, kad

Taip pat mokiniams reikėtų suteikti žodinę paramą – paskatinti vartoti ne tik žodžius *šuo, žmogus*, bet ir jų sinonimų. Jų pavyzdžių reikėtų užrašyti lentoje: *šuo, augintinis, gyvūnas, gyvūnėlis; žmogus, šeimininkas* ir kitokių.

Kalbu apie augintinio priežiūrą

Veiklos aprašymas

Po diskusijos mokiniams pasiūloma individualiai užpildyti lentelę apie tą gyvūną, kurį jie augina arba norėtų auginti (žr. II priedas, 7 pav.).

Užpildę lentelę, mokiniai klasės draugams pristato, kokios priežiūros reikia jų augintiniui, pavyzdžiui:

Kas kainuoja laikant katę? Maistas Guolis Stovas (nagams galąsti) Kraikas Higienos reikmenys (šampūnas, šukos, apykaklė/lašai nuo blusų, žirklutės nagams karpyti ir kt.)	Kam reikia skirti laiko turint katę? Žaidimams, bendravimui su kate Priežiūrai (maudymui, šukavimui, maitinimui ir t. t.)
Ko katei reikia labiausiai? Labiausiai katei reikia meilės	

Patarimai mokytojui

- Šią užduotį mokiniams galima pasiūlyti atlikti žaislingai – piešiant simbolius, iliustruojant.
- Esant galimybei, šią užduotį mokiniai galėtų atlikti dirbdami poromis ar grupėmis skaitykloje, bibliotekoje, informacinių technologijų kabinete ir reikiamos informacijos ieškoti žinyuose, internete. Taip dirbdami mokiniai nežinomų žodžių reikšmės galėtų aiškintis internetiniuose informacijos šaltiniuose: *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas* (<http://dz.lki.lt/>), *Tarptautinių žodžių žodynas* (<http://www.tzz.lt/>), *Lietuvių kalbos žodynas* (www.lkz.lt).
- Surinktą informaciją pristatydami draugams, mokiniai pratinasi kalbėti atsižvelgdami į temą ir kalbėjimo situaciją, aktyviai vartoja žodžius, kurių reikės kuriant sakinį pasakojimą.

Ruošiuosi pasakoti apie augintinį

Veiklos aprašymas

Aptartos kalbinės veiklos mokiniams sudarė sąlygas pasirengti kurti pasakojimą žodžiu su aprašymo elementais.

Mokytojas mokiniams praneša, kad bus kuriamas pasakojimas apie augintinį. Pasiūlo pasakojimą suplanuoti pasitelkus *Mąstymo žemėlapi*.

1 užduotis. Suplanuokite pasakojimą apie gyvūną.

Pirmiausiai mokiniams išdalijami *Mąstymo žemėlapiai* (žr. II priedas, 8 pav.). Naudodamiesi šia schema, mokiniai planuoja savo pasakojimą: užsirašo atskirus žodžius, mintis apie tai, kaip įsigijo augintinį, kaip jis atrodo, kaip reikia jį prižiūrėti ir kita. Mokytojas konsultuoja mokinius, teikia visokeriopą paramą.

Patarimai mokytojui

- Atsižvelgiant į mokinių lietuvių kalbos mokėjimo lygmenį, mokiniams galima būtų pasiūlyti pasirinkti, kurią dalį / dalis jie norėtų užpildyti. Silpnai lietuvių kalbą mokantiems mokiniams galima būtų pateikti gyvūno iliustravimo užduotį: pasiūlyti nupiešti augintinį ir pasakyti / užrašyti jo kūno dalių pavadinimus, pasakyti / užrašyti, kokios jis yra spalvos (*rudas, juodas, margas, pilkas* ir pan.).

2 užduotis. Raskite reikiamų žodžių.

Siekiant mokinių žodyną turtinti naujais žodžiais ir posakiais, mokant tinkamai juos vartoti, prieš kuriant pasakojimą mokiniai skatinami apmąstyti kalbinę raišką: žodžius ir posakius, kuriuos vartos kurdami savo pasakojimą.

Mokiniai suskirstomi į nedideles grupes (po 2–3). Atsižvelgdamas į ankstesnėse veiklose mokinių paminėtus augintinius, mokytojas mokinių grupėms skiria po vieną gyvūną, apie kurį siūloma surinkti kuo daugiau žodžių ir posakių. Mokytojo skatinami mokiniai naudojami spausdintiniais ir internetiniais žodynais (žr. 62 p.).

Grupės pristato savo darbus visai klasei. Darbai sukabinami lentoje / sudedami į dėžutę. Mokytojas atkreipia mokinių dėmesį, kad, kurdami pasakojimus apie savo augintinius, jie galės pasinaudoti šiais žodžiais.

Patarimai mokytojui

- Pastebėtina, kad grupėms pasiūloma sukaupti žodžių apie bet kurį gyvūną, nebūtinai tą, kurį augina grupės mokiniai. Šia veikla svarbiausia paskatinti mokinius, naudojantis žodynais ar informacinėmis ir komunikacinėmis technologijomis, tinkamai pasirinkti kalbinę raišką. Jei mokiniai nėra įgudę savarankiškai naudotis interaktyviomis priemonėmis, mokytojas, esant galimybei, galėtų pasitelkti multimediją, projektorių ir ekrane parodyti, kaip ieškoti reikiamų žodžių ir posakių.
- Žemiau užrašyti žodžiai, kurie tikėtų kalbant apie šunį. Atsižvelgiant į mokinių lietuvių kalbos mokėjimo lygmenį, tokį pavyzdį reikėtų duoti mokiniams (žr. II priedas, 9 pav.). Pagal jį mokinių grupės galėtų ieškoti žodžių ir posakių apie kitus gyvūnus.

Žodžiai apie šunis

Šuo, šunelis, šunytiš, gyvūnas, augintinis, keturkojis, namų sargas...

Loti (loja), amsėti (amsi), kiauksėti (kiauksti), urgėti (urgija), kaukti (kaukia)...

Ėsti (ėda), ryti (ryja), kramtyti (kramto), graužti (graužia)...

Bėgti (bėga), skuosti (skuodžia), dumti (dumia), lėkti (lekia), sprukti (sprunka), nešti kailį (neša kailį)...

Kailis blizga, švelnus kailis, šiurkštus kailis...

Ištikimas kaip šuo. Tikras namų sargas. Geriausias žmogaus draugas.

- Silpnai lietuvių kalbą mokantiems mokiniams galima būtų pateikti lengvesnę užduotį: pasiūlyti lapo viduryje nupiešti augintinį ir jį apibūdinti, 1–3 žodžiais užbaigti sakinius, pavyzdžiui:

Jis ėda (lesa, graužia) (ką?)

Jis yra (koks?)

Kai pyksta, jis (ką veikia?)

Kai džiaugiasi, jis (ką veikia?)

Taip pat galima būtų pasiūlyti atlikti užduočių iš metodinės priemonės *Patarimai mokytojui* (2014) temos Mano augintinis 127–139 p.

Kuriu pasakojimą apie augintinį

Veiklos aprašymas

Mokytojas pasiūlo mokiniams remtis susidarytu *Mąstymo žemėlapiu*, surinktais žodžiais ir posakiais sukurti pasakojimą apie savo augintinį.

Mokiniai kuria pasakojimą: nagrinėja schemas, užsirašo reikiamus žodžius, svarbias mintis.

Patarimai mokytojui

- Mokiniams reikėtų pasiūlyti kurti pasakojimą pagal pateiktą planą:
 - Kaip atrodo tavo augintinis?

- Kaip jį įsigijai?
- Kaip jį prižiūri?
- Papasakok kokį nors linksmą / įdomų įvykį / nuotykią apie augintinį.

Pasakoju apie augintinį

Veiklos aprašymas

Mokytojas kviečia mokinius visai klasei papasakoti apie savo augintinius ir siūlo aptarti pasakojimo vertinimo kriterijus.

Mokiniai pasakoja klasės draugams apie savo augintinius. Mokytojo skatinami, apmąsto savo kalbėjimą: paaiškina, kas pasisekė, nepasisekė, kodėl.

Veiklos pabaigoje mokytojas aptaria mokinių darbus: įvertina teigiamus dalykus, pastebi taisytinus, paaiškina, ką kitą kartą reikėtų daryti kitaip.

Patarimai mokytojui

- Parengiamosios užduotys buvo susijusios su turiniu ir kalbine raiška, todėl mokinius siūloma vertinti ir skatinti įsivertinti pagal tokius kriterijus:

Turiniui:

- Pristato augintinį ir apibūdina jo išvaizdą.
- Papasakoja, kaip jį įsigijo.
- Paaiškina, kaip prižiūri.
- Papasakoja kokį nors linksmą / įdomų įvykį / nuotykią, susijusį su augintiniu.

Kalbinei raiškai:

- Įterpia naujų žodžių ir posakių.
 - Pasirenka tinkamą, taisyklingą raišką.
 - Daugeliu atvejų taisyklingai taria, kirčiuoja žodžius.
 - Tinkamai intonuoja sakinius.
- Pasakojimą apie augintinį galėtų vertinti ir mokinių grupės. Svarbu atkreipti dėmesį, kad mokiniai pirmiausia pastebėtų, įvertintų teigiamus dalykus, o paskui įvardytų taisytinus.

Rašau pasakojimą apie savo augintinį

Veiklos aprašymas

Mokytojas pasiūlo mokiniams parašyti pasakojimą apie savo augintinius. Siūlo aptarti vertinimo kriterijus.

Remdamiesi *Mąstymo žemėlapiu* ir surinktais žodžiais, posakiais, mokiniai individualiai rašo pasakojimą apie savo augintinį.

Mokytojas vertina mokinių pasakojimus pagal aptartus kriterijus. Mokiniai tobulina savo tekstus. Tokius mokinių parengtus darbus galima eksponuoti klasės stende.

Veikla užbaigiama mokinių darbų ekspozicija.

Patarimai mokytojui

- Atsižvelgiant į aprašytas veiklas ir atliktas užduotis, būtų galima išskirti tokius kriterijus:
Turiniui:
 - Pristato augintinį ir aprašo jo išvaizdą.
 - Papasakoja, kaip jį įsigijo.
 - Paiškina, kaip prižiūri.
 - Papasakoja kokį nors linksmą / įdomų įvykį / nuotykią, susijusį su augintiniu.
 Struktūrai:
 - Sieja sakinius, pastraipas.
 - Pasakojimą derina su aprašymo, aiškinimo elementais.
 Kalbinei raiškai:
 - Rašydamas vartoja žodžius ir posakius, susijusius su pasakojimo turiniu.
 - Įterpia naujų žodžių ir posakių.
 Raštingumui:
 - Rašo laikydamasis Bendrosios programos turinio apimtimi apibrėžtų rašybos ir skyrybos taisyklių.
- Vėliau šiais kriterijais mokytojas galėtų remtis skatindamas mokinius įsivertinti.
- Ruošiantis rašyti pasakojimą, su mokiniais reikėtų pakartoti veiksmazodžių laikų, daiktavardžio ir būdvardžio vartoseną, vardų rašymą.
- Šią užduotį galima būtų diferencijuoti: stipresni mokiniai galėtų rašyti pasakojimą savarankiškai, o silpnesniems reikėtų padėti arba pasiūlyti pasirinkti rašyti vieną / kelias pasakojimo dalis. Taip pat šiems mokiniams galima perskaityti arba parodyti pasakojimo pavyzdį, kuriuo remdamiesi jie rašytų savo pasakojimą (žr. II priedas, 10 pav.).

Pasakojimo apie augintinį pavyzdys

Mano augintinis

Mano gyvūnas yra juodai rudas, linksmas, gauruotas šuniukas, vardu Mjinė. Tai Jorkšyro terjerų veislės kalytė. Ji labai skaudžiai kandžiojasi. Mano namuose Mjinė atsirado prieš dvejus metus, kai namo įėjimą parvežė sesuo. Pamatęs tą mažą gauruotą padarėlį supratau, kad tai bus mano mylimiausias augintinis.

Mano šuniukas mėgsta gerai paėsti. Jeigu duodį didelį gabalėlį maisto, tuojau pat slepia ir saugo. O jei Mjinė nori žaisti, tai iš karto pradeda loti „Au, au, au!“ Labiausiai mano šunelis mėgsta lėkstyti ir nešioti žaisliukus. Kartais atrodo, kad ne aš, o ji su manim žaidžia. Aš manau, kad šuo yra pats ištikimiausias draugas, nes visada manęs laukia ir draugiškai pasitinka.

Mano augintinė yra miela, juokinga ir tikra palaižūnė. Jos ausytės stačios, o liežuvis beveik visada iškištas. Kai ruošiamės Mjinę maudyti ar šukuoti, ji visada slepiasi, todėl man atrodo, kad ji yra labai protinga. Nors mano gyvūnas dažnai įkyriai reikalauja dėmesio, tai manęs visai neerzina, o tik pralinksmina. Be šio šuns aš negalėčiau gyventi!

Faustas, 9 metai

- Parašę rašinius mokiniai juos galėtų iliustruoti piešiniais, nuotraukomis.
- Eksponuoti reikėtų tik taisyklingai, įskaitomai parašytus rašinius.

Stalo žaidimas „Kalbu ir klausiu“**Veiklos aprašymas**

Siekiant apibendrinti kalbėjimo veiklas ir paskatinti aktyvų sakytinės kalbos vartojimą bei žodinę raišką, mokiniams siūloma pažaisti žaidimą „Kalbu ir klausiu“.

Mokiniai suskirstomi grupėmis. Kiekvienai grupei išdalijamos žaidimo lentos, aptariamose žaidimo taisyklės. Paskatinama laikytis šių susitarimų:

- drąsiai kalbėti 1–2 min.;
- atidžiai klausytis;
- vieniems kitų nepertraukti.

Stalo žaidimas „Kalbu ir klausiu“

Dalyviai: 3–4 mokinių grupė.

Žaidimo priemonės: žaidimo lenta, bokšteliai, kauliukas, tuščias lapas, rašiklis taškams žymėti.

Žaidimo taisyklės: Mokiniai suskirstomi grupėmis. Išsiskaičiuojama / sutariama, kas pradės žaidimą. Mokiniai meta kauliuką ir su savo bokšteliu pagal išmestų taškų skaičių juda žaidimo langeliais. Jei sustoja ant langelio su kalbėjimo užduotimi ir ją atlieka, gauna 2 taškus. Jei sustoja ant langelio su klausimu, turi sugalvoti klausimą. Už klausimą skiriamas 1 taškas. Neatlikęs šių užduočių, mokinys taškų negauna. Laimi žaidėjas, surinkęs daugiausiai taškų.

Mokytojas stebi žaidžiančius mokinius ir drąsindamas teikia pagalbą. Veiklos pabaigoje aptariama, kas mokiniams padėjo / sutrukdė kalbėti, pavyko / nepavyko, kas buvo lengviausia / sunkiausia, ir pasiūloma įsivertinti pagal šiuos kriterijus:

- Kalbu drąsiai ir laisvai, neieškau žodžio kišenėje.
- Kalbu drąsiai, bet man pritrūksta žodžių.
- Turiu išmokyti naujų žodžių, kad galėčiau kalbėti drąsiau.
- Vieni kitus galėtų vertinti ir grupės nariai:
 - Tau puikiai sekasi.
 - Tau reikia dar pasistengti / pasimokyti.
 - Tau reikia pagalbos.

Patarimai mokytojui

- Šio žaidimo esmė – padėti mokiniams laisvai, savarankiškai / ar padedant mokytojui / kitiems mokiniams remtis nurodytomis komunikavimo intencijomis ir atsakyti į klausimus, klausti, kalbėti apie save, savo pomėgius, patirtus dalykus, glaustai pasakoti apie artimą ir tolimą aplinką, apibūdinti aplinkos daiktus, žmones, bandyti samprotauti, aiškinti.
- Žaidžiant žaidimą mokinius reikėtų skatinti pasitelkti ne tik žodinę raišką, bet ir gestus, mimiką, judesius.
- Šioje veikloje mokytojui svarbu stebėti žodinę mokinių raišką, grupių veiklą, atkreipti dėmesį į komunikavimo sunkumus ir klaidas, kurios mokiniams trukdo kalbėti. Reikėtų taisyti tik tas klaidas, kurios trikdo kalbėjimą ar jį nutraukia. Kitas klaidas reikėtų taisyti tolesnėje ugdymo veikloje pateikiant individualizuotų užduočių.
- Tokį žaidimą galima žaisti ir kalbėjimo veiklą pradžioje siekiant išsiaiškinti, kaip mokiniai geba kalbėti lietuviškai. Tuomet šią veiklą reikėtų organizuoti visai klasei.

II PRIEDAS

1 pav. Apie ką jie kalbasi?

Parduotuvėje

Pas gydytoją

Bilių kasoje

Bibliotekoje

Gatvėje

Kieme

Kavinėje

Pas veterinara

2 pav. Pokalbių modeliai**Parduotuvėje**

- Laba diena!
- Laba diena! Ką pirksite?
- Ar turite obuolių?
- Taip, turime.
- Kiek kainuoja?
- 2 eurus.
- Prašyčiau pasverti pusę kilogramo obuolių.
- Gal dar ko nors?
- Ne, ačiū. Viso gero!

Pas gydytoją

- Laba diena, gydytojau!
- Laba diena. Kaip jaučiatės?
- Blogai, man skauda ausį ir gerklę.
- O galvos neskauda?
- Ne.
- Ar turite temperatūros?
- Taip, 38,5 laipsnio karščio.
- Pasimatuokite dar kartą.
- Gerai, ačiū.
- Na tikrai, jūs karščiujate. Tuoj apžiūrėsime ausis ir gerklę.
- Gerai, man labai skauda kairę ausį.
- Na taip, jūs sergate ausies uždegimu. Išrašysiu vaistų.
- Dėkui.

Bilietų kasoje

- Laba diena!
- Laba diena!
- Kada išvyksta traukinys į Klaipėdą?
- 15.00 valandą, iš pirmojo perono, pirmojo kelio.
- O kiek kainuoja bilietas?
- 15 eurų.
- Prašom duoti 2 bilietus.
- Štai, prašom.
- Ačiū. Viso gero!

Bibliotekoje

- Laba diena!
- Laba diena!
- Ar turite knygą „Sužeistas vėjas“? Ją man pasiūlė paskaityti draugė.
- Ne, šiuo metu ją skaito. Gal nori paskaityti Anderseno pasakas?
- O ar jos įdomios? Man pasakos jau ne labai patinka.

- Taip. Labai.
- Na gerai, paskaitysiu.
- Gero skaitymo!
- Ačiū. Viso gero!

Gatvėje

- Labas rytas.
- Labas rytas.
- Kaip nueiti į autobusų stotį?
- Reikia eiti tiesiai, tada pasukti į dešinę ir vėl eiti tiesiai.
- Atsiprašau, neišgirdau. Pasukti į kairę?
- Ne, į dešinę.
- Ačiū. Supratau. Viso gero!
- Nėra už ką. Sėkmės!

Kieme

- Labas!
- Labas!
- Važinėji dviračiu?
- Taip. Man labai patinka.
- O man patinka riedlentė. Gerai sekasi. Nori pabandyti?
- Ne, ačiū. Aš dar nemoku.
- Tai pabandyk!
- Gerai. O tu pasivažinėk mano dviračiu!

Kavinėje

- Labas vakaras!
- Labas vakaras!
- Užsisakysite iš karto? Šiandien turime labai skanių bandelių.
- Ne, pirma norėčiau paprašyti valgiaraščio.
- Gerai, prašom.
- Prašyčiau sriubos, salotų ir apelsinų sulčių.
- Gerai, žinoma. Gal dar ledų su šokoladu?
- Ne, ačiū.
- Prašom. Skanaus!
- Ačiū. Ir dar prašyčiau atnešti sąskaitą.
- Žinoma, būtinai.
- Ačiū!
- Prašom!

Pas veterinara

- Laba diena!
- Laba diena!
- Ką atsitiko?
- Mano katė mažai ēda, nežaidžia, liūdī. Man atrodo, kad susirgo.
- Tuoj jį apžiūrėsime.

- Gerai, ačiū.
- Na, nieko baisaus. Jis šiek tiek peršalo. Tuoj išrašysime vaistų.
- O ar ji greitai pasveiks?
- Taip. Tris dienas ją reikėtų stebėti. Jei nepagerės – ateikite vėl.
- Taip, būtinai. Tikiuosi, katytė pasveiks.
- Tikrai pasveiks.
- Ačiū!
- Prašom!

3 pav. Klausimų pradžios

Ar	?
Apie ką	?
Kas	?
Ką manai/manote apie	?
Kur	?
Kada	?
Kaip	?
Kiek	?
Koks	?
Kokia	?
Kodėl	?

4 pav. Pokalbių pavyzdžiai

POKALBIS SU 1 KLASĖS MOKINIU KRISTUPU

Mokinys: Sveikiname tapus šauniausiu mūsų klasės mokiniu. Norėtume tavęs paklausinėti. Ar norėjai eiti į mokyklą?

Kristupas: Žinoma, o ar yra kas nenorėjo?

Mokinys: Kokia pamoka tau labiausiai patinka?

Kristupas: Kūno kultūra.

Mokinys: O nepatinka?

Kristupas: Nežinau, gal lietuvių kalba.

Mokinys: Koks metų laikas patinka?

Kristupas: Man patinka vasara.

Mokinys: Kokį patiekalą labiausiai mėgsti?

Kristupas: Burokėlių sriubą.

Mokinys: Kokia spalva tau patinka?

Kristupas: Mėlyna.

Mokinys: Ką veiki laisvalaikio?

Kristupas: Mėgstu žaisti su draugais, plepėti su močiute, sportuoti su šeima.

Mokinys: Kuo tu nori tapti, kai užaugs?

Kristupas: Norėčiau būti mokytoju.

Mokinys: Kokio dalyko?

Kristupas: Matematikos.

Mokinys: Kur užaugęs norėtum gyventi?

Kristupas: Norėčiau gyventi Panevėžyje.

Mokinys: Ko norėtum palinkėti klasės draugams?

Kristupas: Visiems linkiu būti geriems, drausmingiems ir darbštiesiems mokiniams. Dar linkiu šilto oro ir linksmų atostogų!

Kristupą kalbino 1b klasės mokiniai

POKALBIS SU 2 KLASĖS MOKINE RITA

2A klasės mokiniai mėnesio mokinė išrinko klasės seniūnę Ritą. Tai labai draugiška, linksma, mokanti bendrauti mergaitė. Ji puikiai mokosi, lanko dailės mokyklą ir keramikos būrelį.

Morta: Koks mylimiausias tavo naminis gyvūnas?

Rita: Labiausiai myliu šunis.

Morta: Ar turi geriausią draugę?

Rita: Taip. Turiu kelias drauges, tai Orinta, Sandra, Gabija.

Morta: Ką labiausiai mėgsti veikti?

Rita: Man labiausiai patinka piešti, žaisti, važinėti dviračiu. Taip pat veliu iš vilnos, bendrauju su draugėmis.

Morta: Kokius būrelius lankai?

Rita: Mokykloje aš lankau chorą ir keramikos būrelį.

Morta: Ar nepavargsti?

Rita: Ne, nepavargstu.

Morta: Ko tau reikia, kad būtum laiminga?

Rita: Kad visa šeima būtų su manimi.

Morta: Kaip tau pavyksta viską puikiai atlikti?

Rita: Aš labai stengiuosi.

Morta: Ko palinkėtum savo klasei?

Rita: Gerai mokytis, plačiai šypsotis, kad visi draugautų ir nesipyktų.

Morta: Kaip tu bendrauji su vaikais?

Rita: Stengiuosi būti labai maloni.

Tėveliai mane moko gražiai elgtis.

Morta: Tavo svajonės?

Rita: Užaugusi svajoju tapti gydytoja.

Ritą kalbino 4 klasės mokinė Morta

POKALBIS SU 3 KLASĖS MOKINIU DOVYDU

Mokytoja Raminta Dovydui pateikė keletą klausimų, į kuriuos jis noriai atsakė.

Mokytoja Raminta: Ar patinka mokykloje?

Dovydas: Taip.

Mokytoja Raminta: Kokia mėgstamiausia pamoka?

Dovydas: Kūno kultūra, matematika.

Mokytoja Raminta: Kokią sporto šaką labiausiai mėgsti?

Dovydas: Krepšinį.

Mokytoja Raminta: Kokie Tavo pomėgiai?

Dovydas: Groti akordeonu, žaisti su draugais, skaityti.

Mokytoja Raminta: Ar mėgsti keliauti?

Dovydas: Labai.

Mokytoja Raminta: Kur esi pabuvojęs?

Dovydas: Su tėveliais buvau Egipte, Turkijoje, Vokietijoje.

Mokytoja Raminta: O po Lietuvą mėgsti keliauti?

Dovydas: Taip. Praėjusią vasarą aplankiau Lietuvos sostinę Vilnių, buvome užlipę į Gedimino kalną, taip pat važiovome į Trakus, ten aplankėme pilį.

Mokytoja Raminta: Koks Tavo gyvenimo šūkis?

Dovydas: Mokslo šaknys karčios, bet vaisiai saldūs.

Mokytoja Raminta: Ką pasiimtum į negyvenamą salą?

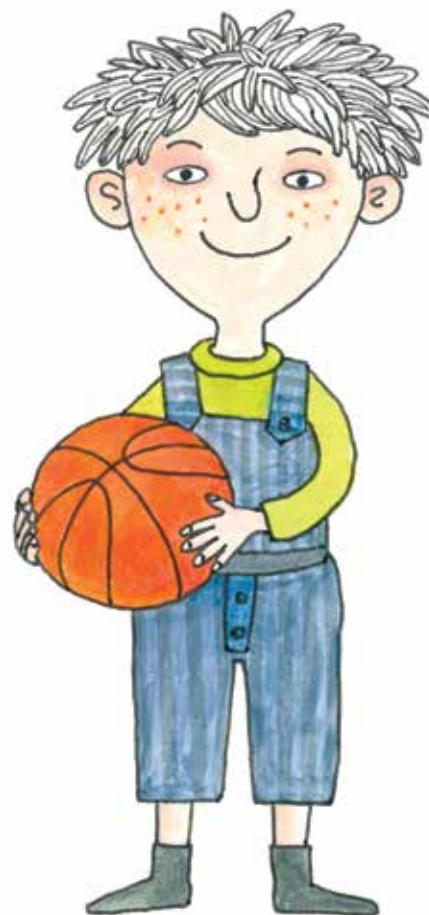
Dovydas: Savo šeimą ir draugus, kad nebūtų liūdna.

Mokytoja Raminta: Kuo būsi užaugęs?

Dovydas: Mokslininku arba ūkininku.

Mokytoja Raminta: Ačiū už atsakymus!

Dovydą kalbino mokytoja Raminta

POKALBIS SU 4 KLASĖS MOKINE URTE

Dovydas: Tau viskas puikiai sekasi. Laimėjai pirmąją vietą Vilniaus miesto skaitovų konkurse, patekai į miesto geriausių matematikų dešimtuką konkurse „Kengūra 2014“, dalyvavai įvairiuose konkursuose, varžybose ir visur lydėjo sėkmė. Koks jausmas būti geriausia klasioko?

Urtė: Nenusakomas.

Dovydas: Kaip tau pavyksta viską atlikti puikiai?

Urtė: Tiesiog viską susiplanuoju, laikausi savo sudaryto grafiko ir mane lydi sėkmė.

Dovydas: Tavo laisvalaikis labai turiningas: ir pieši, ir rašai, ir šoki, ir sportuoji. Kokius būrelius lankai?

Urtė: lankau dailės mokyklą, sporto mokykloje rankinį, mokykloje lankau dailę, šokių būrelį, judriuosius žaidimus.

Dovydas: Ar nepavargsti?

Urtė: Per visus užsiėmimus kartais pavargstu, tačiau man patinka aktyviai gyventi.

Dovydas: Iš kur toks aktyvumas?

Urtė: Su savo šeima daug keliaujame, mes visi gyvename aktyvų gyvenimą. Su draugais žaidžiu judrius žaidimus. Aktyvumas – tai mano savybė, tačiau, manau, jei ne mano šeima ir draugai, gal būčiau tyli, kaip pelė po šluota.

Dovydas: Ar tau lieka laiko pabūti namuose? Ką tuomet veiki?

Urtė: Klausausi muzikos, rašau knygą, tapau, piešiu, skaitau, ruošu pamokas, mėgaujuosi laisvalaikiu.

Dovydas: Ko tau reikia, kad būtum laiminga?

Urtė: Man nieko nereikia, aš turiu daug gerų draugų, o tai ir yra laimė.

Dovydas: Ko palinkėtum kitiems mokiniams?

Urtė: Palinkėčiau plačios šypsenos, aktyvumo ir išsipildyti visos svajonės.

Urtę kalbino 4 klasės mokinys Dovydas

5 pav. Metodo „Žinau. Noriu sužinoti. Sužinojau“ lentelė

Apie ką reikia pasvarstyti prieš renkant šunį?	Žinau	Nori sužinoti	Sužinojau
Kiek metų gyvena šuo?			
Ko reikia, kad šuo gyventų patogiai?			
Kokia kasdieninė šuns priežiūra?			
Kiek laiko turėsiu praleisti su šunimi?			
Kokios bus išlaidos, auginant šunį?			

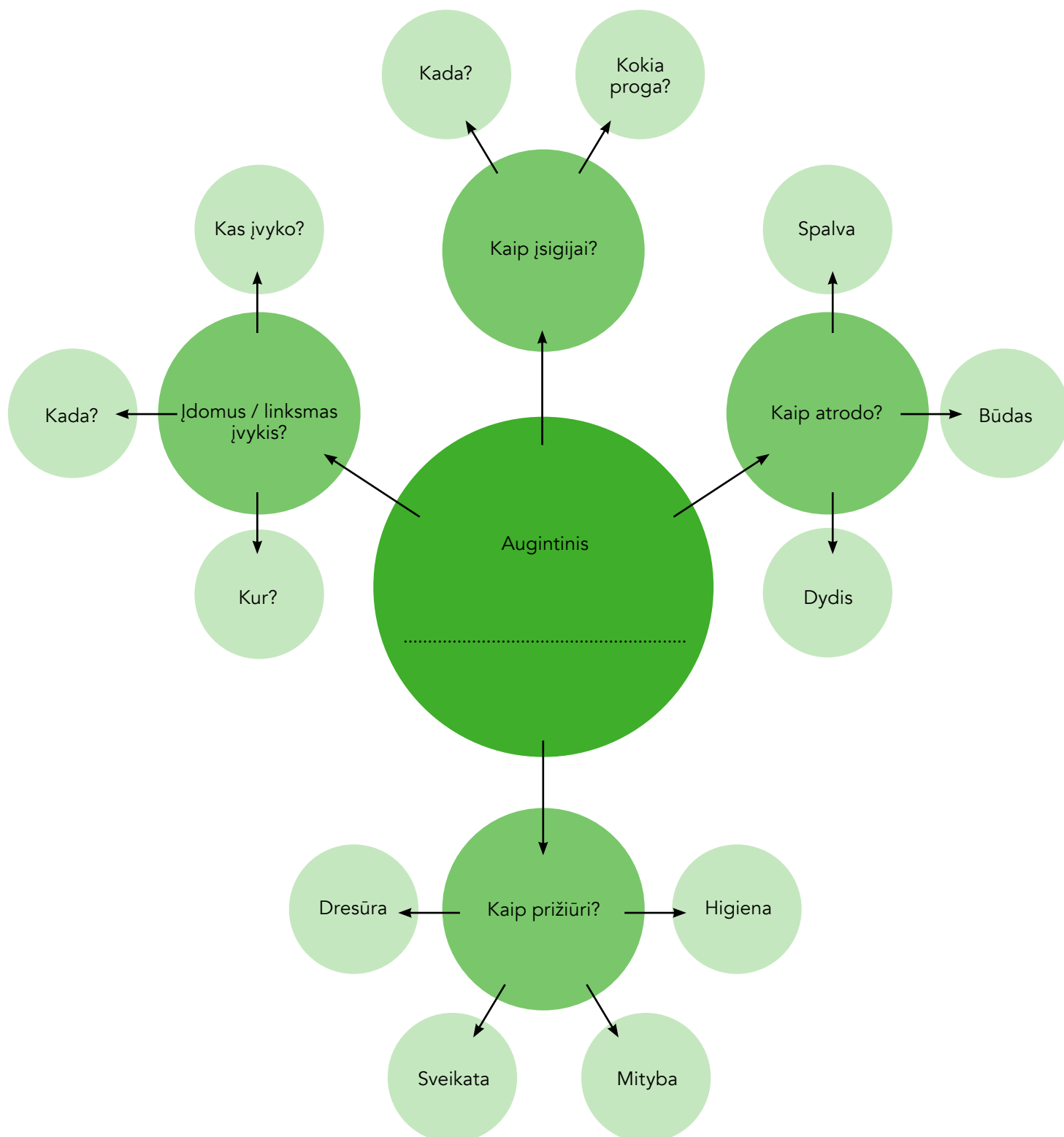
6 pav. Lentelė „Šuns poreikiai“

Kas kainuoja laikant šunį?	Kam reikia skirti laiko turint šunį?
Ko šuniui reikia labiausiai?	

7 pav. „Augintinio poreikių“ lentelė

Kas kainuoja laikant katę?	Kam reikia skirti laiko turint katę?
Ko katei reikia labiausiai?	

8 pav. Mąstymo žemėlapis planuojant pasakojimą apie augintinį

9 pav. Žodžiai apie šunis

Šuo, šunelis, šunytis, gyvūnas, augintinis, keturkojis, namų sargas...

Loti (loja), amsėti (amsi), kiauksėti (kiauksi), urgzti (urzgja), kaukti (kaukia)...

Ėsti (ėda), ryti (ryja), kramtyti (kramto), graužti (graužia)...

Bėgti (bėga), skuosti (skuodžia), dumti (dumia), lėkti (lekia), sprukti (sprunka), nešti kailį (neša kailį)...

Kailis blizga, švelnus kailis, šiurkštus kailis...

Ištikimas kaip šuo. Tikras namų sargas. Geriausias žmogaus draugas.

10 pav. Pasakojimo apie augintinį pavyzdys

Mano augintinis

Mano gyvūnas yra juodai rudas, linksmas, gauruotas šuniukas, vardu Mjinė. Tai Jorkšyro terjerų veislės kalytė. Ji labai skaudžiai kandžiojasi. Mano namuose Mjinė atsirado prieš dvejus metus, kai namo įėjimą parvežė sesuo. Pamatęs tą mažą gauruotą padarėlį supratau, kad tai bus mano mylimiausias augintinis.

Mano šuniukas mėgsta gerai paėsti. Jeigu duodi didelį gabalėlį maisto, tuojau pat slėpia ir saugo. O jei Mjinė nori žaisti, tai iš karto pradeda loti „Au, au, au!“ Labiausiai mano šunelis mėgsta lakstyti ir nešioti žaisliukus. Kartais atrodo, kad ne aš, o ji su manimi žaidžia. Aš manau, kad šuo yra pats ištikimiausias draugas, nes visada manęs laukia ir draugiškai pasitinka.

Mano augintinė yra miela, juokinga ir tikra palaižūnė. Jos ausytės stačios, o liežuvis beveik visada iškištas. Kai ruošiamės Mjinę maudyti ar šukuoti, ji visada slėpiasi, todėl man atrodo, kad ji yra labai protinga. Nors mano gyvūnas dažnai įkyriai reikalauja dėmesio, tai manęs visai neerzina, o tik pralinksmina. Be šio šuns aš negalėčiau gyventi!

Faustas, 9 metai

**STAR-
TAS**

Įvardyk tris
medžius.

?

Pasakyk du
berniukų vardus,
prasidedančius
raide M.

?

K A L B U

?

Pasakyk
komplimentą.

?

Papasakok
anekdotą.

?

Trumpai
papasakok apie
savo šeimą.

I R

?

Papasakok
apie būrelį, kurį
lankai arba
norėtum
lankyti.

?

Įvardyk tris
vaisius.

?

**FINI-
ŠAS**

Paaiškink, kaip
nueiti į mokyklos
biblioteką.

?

Pasakyk savo gimimo datą (metai, mėnuo, diena). „Aš gimiau...“

?

Suskaičiuok atgal nuo 20 iki 0.

?

Įvardyk tris Europos valstybes.

?

Papasakok, ką mėgsti veikti laisvalaikio.

?

Trumpai papasakok apie savo svajonių augintinį.

?

Trumpai papasakok apie savo geriausią draugą.

K L A U S I U

Papasakok linksmą nuotykį.

?

Įvardyk tris Lietuvos miestus.

?

Įvardyk savo mėgstamiausią patiekalą.

?

Pasakyk, kurioje mokykloje ir kurioje klasėje mokaisi.

?

Pasakyk du mergaičių vardus, prasidedančius raide A.

?

Įvardyk savo mėgstamiausią knygą.

III Skyrius

KALBOS MOKOMĖS SKAITYDAMI TEKSTUS

Skaitymas yra vienas svarbiausių gebėjimų, kuris būtinas beveik kiekvienoje gyvenimo situacijoje. Skaitydami grožinius ir negrožinius tekstus, mokiniai mokosi kalbos, lavina protinius gebėjimus, plėtoja vaizduotę, žadina emocijas, jausmus, formuoja ir turtina asmenybę. Prieš skaitymą mokiniai susikaupia, bando nuspėti temą, prisimena žinomus, su tema susijusius žodžius, numato teksto įvykius, veikėjus, kad įsivaizduotų, apie ką bus tekstas ir norėtų skaityti. Po teksto skaitymo keliama teksto turinio suvokimo klausimai, remiamasi teksto struktūra, perskaitytos mintys pavaizduojamos grafiškai, pasitelkiamos įvairios schemos, lentelės, grafinės tvarkyklės. Nuolat grįžtama ir dirbama su tekstu, žymimi svarbiausi žodžiai įvykiams nusakyti, aiškinamasi nežinomų žodžių reikšmės. Analizuojant veikėjus, jų poelgius, naudojamos įvairiomis stebėjimo grafinėmis formomis. Mokiniai atlieka veiklas su tekstu, kurios padeda ugdyti gebėjimus rasti ir suprasti informaciją, daryti teksto visumą apibendrinančias išvadas, interpretuoti, vertinti skaitomų tekstų turinį ir raišką, taikyti skaitymo strategijas. Atlikę įvairius teksto suvokimo darbus, mokiniai pasiruošia sukaupią patirtį panaudoti kitiems (rašymo, kalbėjimo ir kt.) gebėjimams ugdyti.

Šioje dalyje aprašytomis veiklomis ugdomi mokinių gebėjimai:

- Nusiteikti įdėmiai skaityti.
- Peržvelgus pateiktą informaciją, nuspėti teksto turinį ir temą.
- Sąmoningai ir individualiai skaityti tekstą tyliai ir sklandžiai balsu. Įdėmiai klausytis skaitomo teksto.
- Rasti tekste tiesiogiai ir netiesiogiai pateiktą informaciją, suformuluoti teksto ar jo dalies apibendrinimą, sieti su sava patirtimi.
- Tiksliai naudotis žodynais ir abėcėle aiškinantis nežinomus skaitomo teksto žodžius, sąvokas.
- Nuosekliai pasakoti.

1. Veikla prieš teksto skaitymą

Žaidimas „Pradėtą pratęsk“

Veiklos aprašymas

Siekiant, kad mokiniai pasirengtų teksto skaitymui ir jo suvokimui, žaidžiamas žaidimas, per kurį mokiniai žodžiu kurs tekstą. Jie supras, kad pasakojimas turi būti nuoseklus, aiškus, įdomus skaitytojui. O taip pat, norint suvokti, apie ką yra tekstas, reikia susikaupti ir tinkamai nusiteikti.

Dalyviai: visi klasės mokiniai.

Žaidimo priemonės: abėcėlė (gali būti užrašyta lentoje arba rodama ekrane, plakate).

Žaidimo taisyklės: Vienas žaidėjas pasako sakinį, kurio pirmasis žodis prasideda raide A. Kitas turi jį pratęsti, pradėdamas sakinį žodžiu, kuris prasideda raide B. Taip žaidimas tęsiamas tol, kol baigiama abėcėlė arba kas nors nebesugalvoja, kaip pratęsti pasakojimą. Pavyzdžiui: *Aš išėjau į mišką. Bet pradėjo lyti. Cyptelėjo mažas šuniukas. „Čia dabar kas?“ – nustebęs paklausiau...*

Taip sukuriamas improvizacinis kūrinys.

Patarimai mokytojui

- Žaidimas gali būti žaidžiamas pratęsiant mintį nebūtinai abėcėlės seka. Galima žaisti tiesiog pratęsiant pirmojo žaidėjo pradėtą mintį.
- Mokiniai galėtų žaisti grupėmis ir užrašyti savo sukurtą tekstą ant atskiro lapo. Paskui grupės pagal laikrodžio rodyklę apsikeistų savo kūriniais ir juos skaitytų. Keitimasis vyktų tol, kol visos grupės perskaitytų visų kitų grupių sukurtus tekstus. Jeigu mokiniai yra geranoriški vienas kitam, mokytojas gali pasiūlyti grupėms rinkti juokingiausią, išraiškingiausią, įdomiausią ar kitokį pasakojimą. Dar galima būtų pasiūlyti surengti darbų parodą klasėje.
- Taip pat galima iš anksto suformuluoti pasakojimo temą (pavyzdžiui, *Vieną kartą miške. Parduotuvėje. Mokyklos kieme*) arba temą gali pasiūlyti ir išrinkti patys mokiniai.

Apie ką šis tekstas?

Veiklos aprašymas

Siekiant padėti mokiniams nuspėti teksto turinį, temą, jiems pateikiami teksto žodžiai, į kuriuos atsižvelgdami bando nusakyti, apie ką bus skaitomas tekstas. Iš pradžių mokytojas lentoje užrašo vieną žodį, pavyzdžiui, *ŽEMĖ*. Mokiniai svarsto apie teksto turinį, išsakydami savo numatymus. Po to mokytojas parašo dar vieną žodį, pavyzdžiui, *DANGUS*. Vėl mokinių klausia, apie ką bus skaitomas tekstas. Mokiniai išsako savo mintis, atsižvelgdami į abu pateiktus žodžius. Vėliau mokytojas gali užrašyti ir kitus žodžius, vis aptardamas su mokiniiais numatomą teksto turinį.

Teksto žodžių pavyzdžiai

Dangus	Žemė	Astronomas	Saulė	Žvaigždės
--------	------	------------	-------	-----------

Patarimai mokytojui

Mokytojas, atsižvelgdamas į klasės mokinių kalbos mokėjimo lygmenį, pats pasirenka, kiek ir kokių žodžių pateiks numatymams.

Su pateiktais žodžiais galima atlikti ir kitų veiklų, padedančių ugdyti mokinių kalbos gebėjimus, pavyzdžiui:

- Su kiekvienu pasirinktu žodžiu sudaryti prasmingą sakinį, keičiant žodžio galūnę, pavyzdžiui: *Danguje skrenda lėktuvas. Pamačiau ryškią saulę*. Galima paprašyti, kad mokiniai pasirinktą žodį sakinyje pavartotų taip, kad jis atsakytų į klausimą *ką?, ko?* arba *kur?*, pavyzdžiui, *Žiūriu į saulę. Ranka liečiu žemę. Kiek daug žvaigždžių!* Arba paprašyti, kad mokiniai sakinyje pavartotų du ar tris iš pasirinktų žodžių, pavyzdžiui, *Saulė šviečia danguje*.
- Galima tiksliai kelti klausimus: *ką matai?, ko daug?* ir prašyti mokinių duotus žodžius pavartoti taip, kad jie atsakytų į pateiktus klausimus.
- Sugalvoti teksto, kurį skaitys, pavadinimą, panaudojant pateiktus žodžius, pavyzdžiui: *Astronomo svajonė. Saulė danguje. Saulė ir žvaigždės*. Atkreipti mokinių dėmesį, kad nuo pasirinktų žodžių derinių priklauso, apie ką galėtų būti tekstas.

- Jeigu mokiniai sunkiai skaito, galima vietoj žodžių rodyti mokiniams paveikslėlius su žodžių reikšmėmis ir aptarti, kas juose pavaizduota, nusakyti, kaip tie daiktai atrodo.

2. Veikla skaitant tekstą

Negrožinio teksto skaitymas

Veiklos aprašymas

Negrožiniai tekstai skaitomi norint ką nors sužinoti, išsiaiškinti, pasimokyti, įsitikinti. Mokiniai pradinėse klasėse dažnai skaito informacinius tekstus (receptus, žaidimų taisykles, kino filmų bilietus, kelionės maršrutus, lankstinukus, reklamas ir kt.), patys rašo skelbimus, sveikinimus, instrukcijas, valgio receptus, istorijos įvykius. Todėl tokio pobūdžio tekstus reikia ugdytinius mokyti skaityti.

Pirmą kartą tekstą (žr. III priedas, 1 pav.) mokiniai skaito tyliai individualiai.

Negrožinio teksto pavyzdys

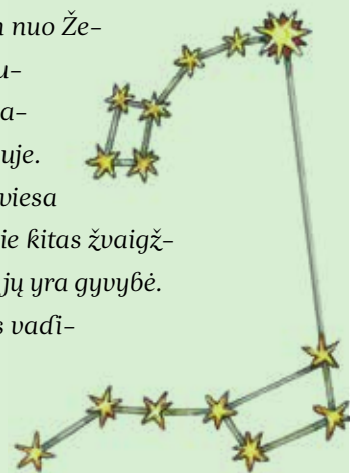
Nuo senų laikų žmonės stebėjo naktinį dangų. Senovėje žmonės manė, kad Saulė ir kitos planetos sukasi aplink Žemę. Lenkų astronomas¹ Kopernikas 1543 m. atrado, kad Žemė ir kitos planetos sukasi aplink Saulę.

Žvaigždės yra dideli karštų dujų kamuoliai. Mums artimiausia žvaigždė – Saulė. Ji yra net už 150 mln. km nuo Žemės. Kitos žvaigždės yra taip toli, kad atstumą sunku įsivaizduoti. Dažniausiai jos matomos tik kaip taškeliai naktiniame danguje.

Mažiausiai nuo Žemės nutolusios žvaigždės šviesa pasiekia mus tik po ketverių metų. Galbūt ir apie kitas žvaigždes, kaip apie Saulę, sukasi planetos ir kai kuriose iš jų yra gyvybė.

Naktiniame danguje galima atpažinti iš žvaigždžių sudarytas figūras. Jos vadinamos žvaigždynais. Senovės astronomams šios figūros buvo panašios į gyvūnus: šunį, jautį, skorpioną ir kitus. Pagal žvaigždes žmonės nustatydavo laiką ir vietą. Kol nebuvo kompasas, jūreiviai pagal žvaigždes rasdavo kelią jūrose. Keliautojai, keliaudami per dykumas, žiūrėjo į žvaigždes, kai jiems reikėjo nustatyti savo buvimo vietą.

Po skaitymo su mokiniais aptariamas pirmas įspūdis:

- Kaip mokiniai jautėsi skaitydami tekstą? Patiko / nepatiko? Kas? Kodėl?
- Ar viskas buvo aišku tekste?

Aptarę pirmąjį įspūdį mokiniai atsako į mokytojo pateiktus teksto suvokimo klausimus, pavyzdžiui:

- Apie ką buvo skaitytas tekstas?

¹ Astronomas – mokslininkas, tiriantis dangaus kūnus.

- Ką senovėje žmonės mąstė apie Žemę ir Saulę?
- Kas yra žvaigždė?
- Kodėl žvaigždės naktiniame danguje matomos tik kaip taškeliai?
- Ar yra tiksliai žinoma, kad kitose planetose egzistuoja gyvybė? Remdamiesi tekstu paaiškinkite, kodėl žinoma ar kodėl nežinoma.
- Kodėl kai kurie žvaigždynai pavadinti gyvūnų vardais?
- Kaip senovėje žvaigždės padėdavo jūreiviams ir keliautojams?
- Ar jums tekstas buvo įdomus / neįdomus? Kodėl?

Patarimai mokytojui

- Jeigu klasėje daugumos mokinių skaitymo gebėjimai yra silpni, pirmą kartą tekstą garsiai gali perskaityti mokytojas. Po to mokiniai galėtų skaityti tekstą individualiai ir žodžiu atsakyti į mokytojo pateiktus teksto suvokimo klausimus.
- Mokytojas gali pateikti papildomų teksto suvokimo klausimų, jeigu mano, kad tokių reikia.
- Jeigu mokiniai negali atsakyti į klausimą, reikia kartu grįžti į tekstą ir paieškoti žodžių, frazių ar sakinių, padedančių teisingai atsakyti. Raktinius žodžius ir frazes galima žymėti ar pabraukti pieštuku, arba priklijuoti lipnų lapelį. Lipniais lapeliais rekomenduojama naudotis atliekant įvairias užduotis su tekstu (pavyzdžiui, aiškinantis nežinomo žodžio reikšmę), nes ant lapelio patogiau užrašyti aiškinimą.

Perskaitytas negrožinis tekstas gali būti naudojamas mokinių kalbos gebėjimams ugdyti. Kai kuriuose teksto sakiniuose buvo vartojami skaitvardžiai:

Kopernikas 1543 m. atrado, kad Žemė ir kitos planetos sukasi aplink Saulę.

Ji yra net už 150 mln. km nuo Žemės.

Mažiausiai nuo Žemės nutolusios žvaigždės šviesa pasiekia mus tik po ketverių metų.

Šiuos sakinius pirmiausia perskaito mokytojas, aiškiai tardamas skaitvardžius. Vėliau galima paprašyti, kad sakinius perskaitytų mokiniai.

Patarimai mokytojui

- Taip pat mokiniai galėtų atlikti papildomų užduočių su skaitvardžių vartojimu.
- Galima pateikti mokiniams keletą sakinių (užrašyti lentoje arba rodyti ekrane, skaidrėje), kuriuos skaitydami mokiniai turi taisyklingai perskaityti užrašytą skaičių, pavyzdžiui:
 - Aš gimiau 2005 metais.
 - Dabar yra 2016 metai.
 - Saulius gimė 1995 metais.
- Panašių užduočių mokiniai galėtų atlikti raštu, vietoj skaičiaus žodžiais įrašydami skaitvardžius, pavyzdžiui:
 - *Žalgirio mūšis įvyko (1410) metais.*
 - *Mokykla pastatyta (1986) metais.*
 - *Knyga išleista (2012) metais.*
- Kita užduotis galėtų būti su dauginiais skaitvardžiais (*vieneri, dveji, treji* ir kt.) ir žodžiu *metai*. Mokinių paprašoma taisyklingai pasakyti arba užrašyti pateiktus skaičius sakinyje, pavyzdžiui:
 - *Augustui yra 9 (devyneri) metai.*
 - *Rūta lankė būrelį 3 (trejus) metus.*
 - *Kostas pradėjo lankyti mokyklą prieš 4 (ketverius) metus.*
- Skatinant sinonimų vartojimą kalboje, aptariamas žodžio *manė* vartojimas tekste: *Senovėje žmonės*

manė, kad Saulė ir kitos planetos sukasi aplink Žemę. Aiškinamasi, kokiais kitais žodžiais galima pakeisti žodį *manė* (*galvoti, mąstyti*). Aiškinamasi, kuriuo atveju kuris žodis geriausiai tinka, pavyzdžiui:

- *Rytis (galvojo, manė, mąstė), kad jau vakaras.*
- *Kotryna (galvojo, manė, mąstė) apie vasaros atostogas.*
- *Darius (galvojo, manė, mąstė), kaip išspręsti uždavinį.*

Ratu pagal abėcėlę

Veiklos aprašymas

Mokiniai dar kartą individualiai skaito tekstą (žr. III priedas, 1 pav.) ir į abėcėlės lentelę (žr. III priedas, 2 pav.), rašo žodžius, kurių reikšmės jie nežino. Lentelėje jau yra įrašytos sąvokos, kurių reikšmės mokiniai taip pat turės išsiaiškinti. Kai kurių sąvokų reikšmės galės rasti tekste, o kitų, nežinomų žodžių, sąvokų reikšmės susiras informaciniuose šaltiniuose, pavyzdžiui:

A Astronomas – mokslininkas, tiriantis dangaus kūnus.	B	C	Č	D Dangus	E	Ė	F
G	H	I	Y	J Jautis	K Kompasas Kelautojai	L	M
N	O	P Planeta	R	S Saulė	Š	T	U
Ū	V	Z	Ž Žemė Žvaigždė				

Galima pasitelkti spausdintinius ir / ar, esant galimybei, internetinėje aplinkoje esančius informacijos šaltinius – Dabartinės lietuvių kalbos žodyną (<http://dz.lki.lt/>), Tarptautinių žodžių žodyną (<http://www.tzz.lt/>), Sinonimų žodyną (www.sinonimai.lt) ir kitus. Taip pat sinonimų, antonimų, frazeologizmų, palyginimų aiškinimuisi galima naudotis lietuvių kalbos išteklių informacine sistema (<http://lkiis.lki.lt/>). Mokiniai pristato klasės draugams po vieną žodį, kol išsiaiškinamos visų nežinomų žodžių reikšmės.

Patarimai mokytojui

- Po to, kai individualiai perskaito tekstą ir lentelėje užsirašo nežinomus žodžius, sąvokas, mokiniai gali būti suskirstomi į grupes.
- Grupėmis mokiniai galėtų aiškinti lentelėje užrašytų nežinomų žodžių, sąvokų reikšmes.
- Pavienių žodžių reikšmės mokiniai galėtų išsiaiškinti vieni kitiems, bet vertėtų patikrinti žodyne arba paklausti mokytojo.
- Grupės mokiniai nežinomų žodžių reikšmes išsiaiškina ir užsirašo dirbdami su žodynais ir kitais šaltiniais.
- Pasikartojančius žodžius galėtų užsirašyti bendroje grupės lentelėje.

- Taip pat su mokiniais galima sudaryti visos klasės nežinomų žodžių lentelę. Aiškinantis žodžių reikšmes, pavyzdžiui, *kompasas, žvaigždė, jautis, dykuma*, mokytojas galėtų parodyti jų paveikslėlius.

Skaitymas bendradarbiaujant

Veiklos aprašymas

Mokiniai suskirstomi poromis, kad dar kartą skaitytų negrožinį tekstą apie žvaigždes ir žvaigždynus (žr. III priedas, 1 pav.). Taip pat kiekvienas mokins gauna lentelę, kurioje užsirašys svarbiausias mintis apie skaitomą tekstą (žr. III priedas, 3 pav.).

Pastraipa	Apibendrinimas
1.	
2.	
3.	

Vienas mokins balsu perskaito pirmąją pastraipą, o kitas – klausosi. Kai pirmasis baigia skaityti, klausytojas turi ką nors pasakyti apie perskaitytą pastraipą, pavyzdžiui:

- pakomentuoti įdomius dalykus;
- paklausti, jeigu nori pasitikslinti;
- nurodyti neaiškią, painią informaciją;
- susieti perskaitytą tekstą su savo žiniomis ir patirtimi.

Aptarę pirmąją skaitytą pastraipą abu mokiniai užrašo jos apibendrinimą į lentelę, pavyzdžiui:

Pastraipa	Apibendrinimas
1.	Žmonės manė, kad Saulė sukasi apie Žemę. Mokslininkas Kopernikas įrodė (paaiškino), kad planetos sukasi aplink Saulę.

Paskui mokiniai susikeičia vaidmenimis ir toliau skaito kitą pastraipą. Tas, kuris klausėsi, dabar skaito, o kuris skaitė – klausosi. Tas, kuris klausėsi, turi ką nors apie ją pasakyti. Po aptarimo kiekvienas užrašo lentelėje šios pastraipos apibendrinimą, pavyzdžiui:

Pastraipa	Apibendrinimas
2.	Pasakojama apie žvaigždes. Tai dideli dujų kamuoliai. Žvaigždės yra labai toli nuo mūsų. Žvaigždės šviesa iki Žemės gali keliauti ketverius metus.

Vėl apsikeitę vaidmenimis mokiniai skaito paskutinę pastraipą. Po jos skaitymo ir aptarimo mokiniai apibendrinimus rašo kiekvienas savo lentelėje į paskutinę skiltį, pavyzdžiui:

Pastraipa	Apibendrinimas
3.	Pasakojama apie tai, kad iš žvaigždžių susidaro figūros – žvaigždynai. Jie primena gyvūnus. Senovėje žmonės pagal žvaigždes rasdavo kelią namo.

Po to mokiniai visai klasei pristato kiekvienos pastraipos apibendrinimus.

Patarimai mokytojui

Tarp porininkų užsimezga pokalbis apie perskaitytą tekstą. Mokiniai skaitydami ieško sąsajų ir stengiasi suprasti tai, kas buvo aišku skaitant tekstą, o ko nesuprato arba buvo neaišku. Toks darbas naudingas ir dėl to, kad mokiniai ne tik ieško tekste informacijos, bet taip pat turi ją apibendrinti, daryti tiesiogines ir netiesiogines išvadas.

Jeigu klasėje mokinių lietuvių kalbos mokėjimo lygis skiriasi, mokytojas gali suskirstyti mokinius poromis, kuriose vienas būtų gerai ar pakankamai gerai mokantis lietuvių kalbą. Šis mokinyss galės padėti kitam mokiniui, jeigu iškiltų sunkumų skaitant ir suvokiant tekstą.

Sakmės skaitymas

Veiklos aprašymas

Sakmės skaitymas labai susijęs su skaitytojo jausmais, emocijomis. Mokiniai skaitydami tokius tekstus ugdomi meninę teksto pajautą, vaizduotę, sieja teksto turinį su asmenine patirtimi, dalijasi jausmais, įspūdžiais, mintimis apie perskaitytą kūrinį. Pradinėse klasėse skaitant vertingus, asmenybei ugdytis ir kultūrai pažinti svarbius klasikinės ir šiuolaikinės (lietuvių ir kitų tautų) vaikų literatūros kūrinius, jų ištraukas, mokomasi literatūrą suvokti kaip išmonę, pavyzdžiui:

Grįžulo Ratai

Seniai, labai seniai žemėj buvo labai didelė sausra, išdžiūvo visas vanduo. Žmonės nebeturėjo ko atsigerti. Vieną naktį mergaitė pasiėmė samtį ir išėjo iš namų parnešti vandens savo sergančiai mamai. Ėjo ėjo, pavargo ir atsigulusi užmigo. Atsibudusi mato, samčiukas pilnas vandens. Ji tą vandenį norėjo nešti motinai. Tekina lėkė namo ir sutiko šuniuką. Šuniukas gailiai sucypė. Mergaitei jo pagailo, todėl pagirdė vandeniu. Kai mergaitė paėmė samtį, tas iš medinio pavirto į sidabrinį. Mergaitė parnešė vandens ir padavė mamai, bet mama negėrė.

Tuo tarpu į trobą įėjo pakeleivis ir paprašė atsigerti. Mergaitė davė jam atsigerti, nors pati buvo ištroškusi. Samtelėje atsirado septyni deimantai, iš jų pasipylė skaidrus vanduo. Tie deimantai pakilo į dangų ir pavirto žvaigždynu.

Dabar tą žvaigždyną vadina Samteliu, arba Grįžulo Ratais.

Kuo svarbus pavadinimas?**Veiklos aprašymas**

Mokytojas lentoje užrašo kūrinio pavadinimą „Grįžulo Ratai“, į kurį atsižvelgdami mokiniai bando nuspėti, apie ką bus šis tekstas.

Grįžulo Ratai

Mokytojas lentoje užrašo visas mokinių išsakomas mintis, kaskart paprašydamas paaiškinti, kodėl jie taip mano. Visi mokinių numatymai, jeigu pagrįsti, yra teisingi, nes kol kas jie nežino teksto turinio ir gali visaip mąstyti. Mokiniams pasakoma, kad prie numatymų bus grįžta vėliau, perskaičius tekstą.

Su mokiniais skaitomas tekstas (žr. III priedas 4 pav.).

Patarimai mokytojui

- Užrašius kūrinio pavadinimą lentoje, siūloma priminti, kad teksto pavadinimas padeda nusakyti jo temą, gali padėti atskleisti pagrindinę teksto mintį. Perskaičius tekstą pasvarstoma, kas nusakoma sakmės pavadinimu „Grįžulo Ratai“.
- Taip pat su mokiniais galima prisiminti, kas yra sakmė, koks jos tekstas. Sugretinama su gimtąja kalba, išsiaiškinama, ką mokiniai žino apie sakmes iš gimtosios kalbos pamokų, kokias sakmes jau yra skaitę. Samprotaujama, kodėl lietuviai sakmes taip vadina.
- Pavadinimas ir mokinių numatymai apie teksto turinį paliekami lentoje, o perskaičius kūrinį prie jų siūloma grįžti ir aptarti, ar tai, kas buvo numatyta, iš tiesų pasitvirtino. Jei ne, svarstoma, kodėl.

Mokytojas, atsižvelgdamas į mokinių lietuvių kalbos mokėjimo lygmenį ir / ar skaitymo gebėjimus, gali pasirinkti įvairius teksto skaitymo būdus:

- skaityti tekstą garsiai pats;
- pasiūlyti skaityti mokiniams tyliai individualiai;
- paprašyti, kad tekstą perskaitytų geriau skaitantis ir kalbą mokantis mokinytis.

Patarimai mokytojui

- Atsižvelgdamas į mokinių lietuvių kalbos mokėjimo lygmenį, mokytojas tekstui analizuoti gali pasirinkti vieną iš dviejų siūlomų veiklų: teksto suvokimas pagal *Pasakojimo planą* arba teksto suvokimas pagal *Pasakojimo piramidę*.

Teksto suvokimas pagal *Pasakojimo planą*.**Veiklos aprašymas**

Nagrinėti tekstą „Grįžulo Ratai“ galima pasitelkus metodą *Įvykių planas* (žr. *Įvykių plano schema*). Kiekvienas grupės mokinytis gauna tuščią plano lentelę, kurią turės užpildyti (žr. III priedas, 5 pav.).

Patarimai mokytojui

- Šis metodas pasitelkiamas padedant mokiniams suvokti teksto struktūrą, įvykių grandinę.
- Įvykių planas pildomas skaitant tekstą. Prieš pradedant jį pildyti su mokiniais reikėtų aptarti atskiras plano dalis, atkreipiant dėmesį į tai, kokių teksto turinio elementų reikės. Taip pat pažymėtina, kad Įvykių plano dalys gali būti pildomos ne nuosekliai, o pagal teksto turinį. Kaskart galima grįžti ir pildyti, pavyzdžiui, Veikėjų skiltį, jeigu tekste paminimas naujas veikėjas.

Grupės mokiniai, individualiai skaitydami tekstą, pildo Įvykių plano schemą. Pasižymėję teksto turinio detales vieni su kitais aptaria, ar viską pasižymėjo, papildo ir / arba pakoreguoja kiekvienas savo lentelę draugų teisingais pastebėjimais. Klasėje aptariamas grupių darbas pateikiant teksto suvokimo klausimus.

Patarimai mokytojui

- Su mokiniais aptariant tekstą „Grįžulo Ratai“ siūloma pateikti šiuos teksto suvokimo klausimus:
 - Kur vyksta sakmės veiksmas?
 - Kada vyksta sakmės veiksmas?
 - Kokie įvykiai vaizduojami sakmės pradžioje ir kokie pabaigoje?
 - Įvardykite sakmės veikėjus. Kurie jų pagrindiniai? Paaiškinkite, kodėl.
 - Kokia yra mergaitė? Savo apibūdinimą pagrįskite.
 - Kaip vertinate mergaitės elgesį su kitais veikėjais? Kodėl taip manote?
 - Paaiškinkite, kas, pasak sakmės, yra „Grįžulo Ratai“.
 - Kokia yra šios sakmės tema?

Po teksto aptarimo mokytojas dar klausia:

Kuris įvykis sakmėje yra svarbiausias? Paaiškinkite, kodėl?

Grupių mokiniai tariausi, diskutuoja ir savo Įvykių plano lentelėje pasižymi įvykį, kuris jiems atrodo svarbiausias. Taip pat apsversto arba užrašo paaiškinimą, kodėl jiems taip atrodo. Grupės pristato savo sprendimus ir pamąstymus.

Patarimai mokytojui

- Samprotaudami apie svarbiausią teksto įvykį, mokiniai gali išsakyti skirtingus pamąstymus.
- Mokiniai gali remtis vertybiniu aspektu (pavyzdžiui: *reikia visada padėti tam, kuriam reikia pagalbos*).
- Veikėjų savybėmis (pavyzdžiui: *mergaitė labai gera, nes padėjo šuniukui ir žmogui*).
- Įvykių priežastingumu (*samtelis pavirto sidabrinium, nes mergaitė buvo labai gera ir padėjo kitiems*).

Visos išsakytos nuomonės turėtų būti priimtos, jeigu jos pagrįstos teksto turiniu.

Jeigu mokinių grupės pastebėjo ir labiausiai išryškino vieną kurį nors įvykį, mokytojas turėtų padėti mokiniams atpažinti kitus dalykus, kurie taip pat yra svarbūs (vertybinius aspektus, veikėjų savybes ar įvykių priežastingumą).

Įvykių plano schemos pavyzdys**Laikas:** Seniai**Vieta:** Žemė, namai**Veikėjai:**Mergaitė (*pagrindinis*)

Motina

Šuniukas

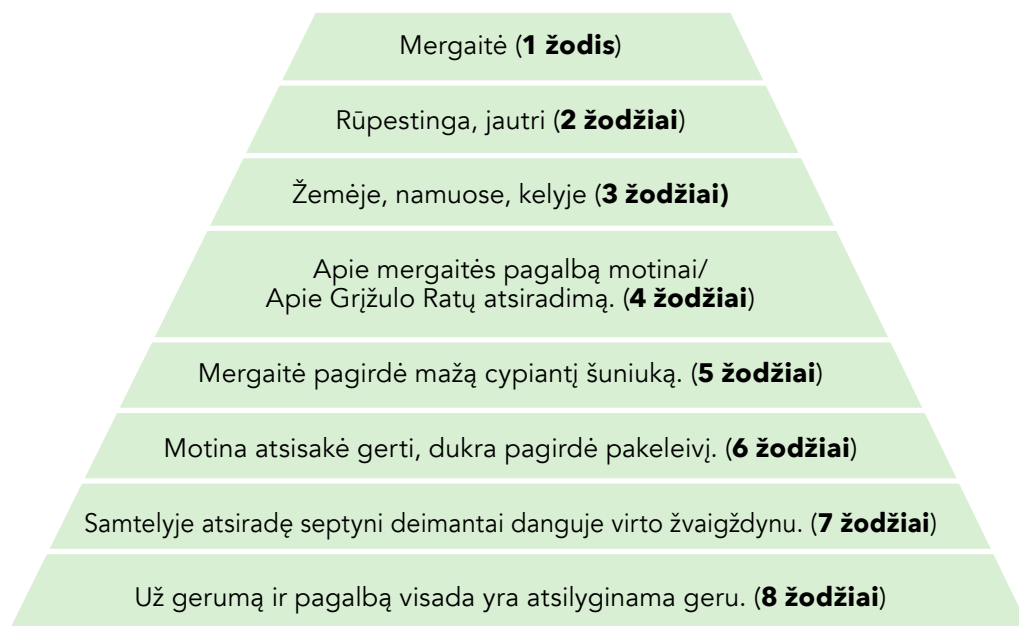
Pakeleivis

*(kiti, antraeiliai)***Į v y k i ų g r a n d i n ė***Išdžiūvo vanduo.**Mergaitė išėjo parnešti vandens.**Mergaitė pavargo ir užmigo.**Samtelyje atsirado vandens.**Užkliuvo už šuniuko, jį pagirdė.**Samtelis iš medinio pavirto į sidabrinį.**Mergaitė parnešė motinai vandens.**Motina atsisakė gerti.**Atėjo pakeleivis.**Mergaitė pagirdė pakeleivį.**Samtelyje radosi septyni deimantai,
iš jų pasipylė vanduo.***Kuo viskas baigėsi:** Atsirado Samtelio, arba Grįžulo Ratų žvaigždynas.**Tema:** Kaip atsirado Grįžulo Ratų žvaigždynas.**Teksto suvokimas pagal *Pasakojimo piramidę*****Veiklos aprašymas**

Mokiniai suskirstomi grupėmis. Jiems išdalijami lapai su *Pasakojimo piramidėmis* (žr. III priedas, 6 pav.). Paaiškinama, kad dar kartą skaitydami sakmę mokiniai ją aptartų pagal pateiktus klausimus, įrašydami į piramidės dalis nurodytą / reikiamą žodžių skaičių:

- 1 dalis: Kas yra teksto veikėjas? (**1 žodis**)
- 2 dalis: Koks yra teksto veikėjas? (**2 žodžiai**)
- 3 dalis: Kur vyksta veiksmas? (**3 žodžiai**)
- 4 dalis: Apie ką šis tekstas? (**4 žodžiai**)
- 5 dalis: Kuris veiksmas yra svarbus? (**5 žodžiai**)
- 6 dalis: Kuris dar vienas veiksmas yra svarbus? (**6 žodžiai**)
- 7 dalis: Kuris dar vienas veiksmas yra svarbus? (**7 žodžiai**)
- 8 dalis: Kokia yra teksto pagrindinė mintis? (**8 žodžiai**)

Pasakojimo piramidė

Grupių mokiniai paeiliui pusbalsiu skaitydami sakmę pildo *piramidę*.

Užpildytą *Pasakojimo piramidę* grupių atstovai pristato visai klasei. Padedami mokytojo mokiniai koreguoja, papildo, vertina grupių darbą. Veiklos pabaigoje aptariama, kas buvo įdomiausia, sunkiausia, ką reikėtų tobulinti.

Patarimai mokytojui

- Šis metodas pasitelkiamas padedant mokiniams suvokti teksto struktūrą, įvykių svarbą ir prasmingumą, todėl taikomas atsižvelgus į klasės mokinių pasirengimą, lietuvių kalbos mokėjimo lygmenį bei išsikeltus mokytojo tikslus.
- Svarbu atkreipti mokinių dėmesį, kad, formuluojant atsakymus, atsižvelgiama į *Pasakojimo piramidės* klausimus ir remiamasi nurodytu žodžių skaičiumi. Kiekviename piramidės laiptelyje keliamas vis kitas klausimas apie tekstą: pasirinktą veikėją, laiką, vietą, įvykius, temą, pagrindinę mintį. Žodžių skaičius – lyg žaidimas. Mokinių įrašai galėtų paskatinti kalbinės raiškos pratybas, mokant sakinių sandaros ir jungimo būdų, teksto glaudinimo.
- *Pasakojimo piramidėje* nurodomi įvykiai sutampa su struktūrinėmis pasakojimo dalimis – *veiksmo vystymusi* – *kulminacija* – *atomazga*, todėl jų svarbos nustatymas taip pat galėtų sukelti diskusijų. Mokytojas turėtų atsižvelgti į mokinių nuomonių įvairovę, skatinti nuomonę pagrįsti, paaiškinti, kodėl taip mano.
- Silpniau lietuvių kalbą mokantys mokiniai galėtų atsakyti tik į pirmuosius *Pasakojimo piramidės* klausimus, užpildydami viršutines dalis. Geriau kalbą mokančių mokinių grupės atsako į visus *Pasakojimo piramidės* klausimus. Aptarimo metu, atsižvelgdami į klasės draugų pasisakymus ir apibendrinimus, silpniau lietuvių kalbą mokantys mokiniai pabaigia pildyti likusias *piramidės* dalis.

3. Veikla po teksto skaitymo

Atpasakojimo rašymas

Veiklos aprašymas

Mokiniams išdalijamos *Įvykių grandinės* lentelės (žr. III priedas, 7 pav.).

Užpildytos Įvykių grandinės lentelės pavyzdys

Įvykių grandinė	Trumpai parašykite apie įvykių grandinės įvykius
Išdžiūvo vanduo.	Buvo didelė sausra.
Išėjo mergaitė vandens parnešti.	Mergaitė pasiėmė samtį ir išėjo parnešti vandens savo sergančiai mamai.
Nuvargo ir užmigo.	Ėjo ėjo, nuvargo ir atsigulusi užmigo.
Pamatė samčiuką pilną vandens.	Atsibudusi pamatė, kad samčiukas pilnas vandens.
Užkliuvo už šuniuko.	Lėkė namo ir užkliuvo už šuniuko. Šuniukas gailiai sucypė.
Jį pagirdė.	Mergaitei pagailo šuniuko.
Samčiukas pavirto į sidabrinį.	Samčiukas iš medinio pavirto į sidabrinį.
Motina atsisakė gerti.	Mergaitė parnešė vandens ir padavė motinai. Motina negėrė vandens.
Atėjo pakeleivis.	Į trobą įėjo pakeleivis ir paprašė atsigerti.
Mergaitė jį pagirdė.	Mergaitė davė jam atsigerti, nors pati buvo ištroškusi.
Samtelyje atsirado deimantų.	Samtelyje atsirado septyni deimantai. Iš jų pasipylė skaidrus vanduo.
Deimantai pavirto žvaigždynu.	Tie deimantai pakilo į dangų ir pavirto žvaigždynu. Dabar tą žvaigždyną vadina Samteliu, arba Grįžulo Ratais.

Patarimai mokytojui

- Atsižvelgiant į klasės mokinių kalbos mokėjimo lygį, Įvykių grandinės skiltis gali būti pildoma įvairiai:
 - skiltis gali būti užpildyta mokytojo;

- mokiniams pateikiami sakmės įvykiai ne eilės tvarka, bet juos reikia įrašyti į lentelę pagal sakmės seką;
- lentelėje jau yra įrašytų įvykių, mokiniams reikia baigti pildyti lentelę;
- tuščioje lentelėje, naudodamiesi įvykių plano schema, mokiniai glaustai įrašo sakmės įvykius;
- tuščioje lentelėje mokiniai, dirbdami grupėmis arba individualiai užrašo sakmės įvykius.

Užpildžius lentelės pirmą skiltį, mokytojas dar kartą skaito sakmę, o mokiniai lentelės kitoje dalyje keliais žodžiais ar žodžių junginiais papildo pirmojoje skiltyje įrašytą įvykį. Paskui, naudodamiesi užpildyta įvykių lentele, mokiniai individualiai rašo atpasakojimą.

Patarimai mokytojui

- Atsižvelgdamas į mokinių lietuvių kalbos mokėjimo lygį, mokytojas, prieš mokiniams rašant atpasakojimą, gali dar kartą perskaityti tekstą. Mokiniai tuo metu nieko nesižymi, tik klausosi.
- Su mokiniais galima aptarti ir įvykių lentelėje pasižymėti naujos pastraipos vietą.
- Prieš rašant atpasakojimą su mokiniais reikėtų aptarti atpasakojimo rašymo kriterijus (kaip mokiniai turi rašyti). Vėliau šiais kriterijais mokytojas galės remtis skatindamas mokinius įsivertinti. Taip pat atpasakojimo rašymo kriterijai naudingi mokytojui vėliau vertinant mokinių darbus. Atsižvelgiant į aprašytas veiklas ir atliktas užduotis, būtų galima išskirti tokius kriterijus:

Turiniui:

- Aiški tema.
- Tiksliai nusakytas laikas, vieta.
- Nuosekli įvykių seka.
- Tiksliai nusakyti veikėjai, jų veiksmai.

Struktūrai:

- Išlaikyta pasakojimui būdinga struktūra (įžanga – dėstymas – pabaiga).

Kalbinei raiškai:

- Rašydamas atpasakojimą vartoja žodžius ir posakius, susijusius su sakmės turiniu.

Raštingumui:

- Rašo laikydamasis Bendrosios programos turinio apimtimi apibrėžtų rašybos ir skyrybos taisyklių.
- Siekiant, kad mokiniai stebėtų savo mokymąsi, ugdytąsi rašto darbo koregavimo, redagavimo gebėjimus, mokytojas, pirmą kartą tikrindamas mokinių darbus, galėtų tik pabraukti klaidas, o mokiniai patys jas išsitaisyti. Po klaidų taisymo darbų mokytojas, dar kartą tikrindamas mokinių darbus, atsižvelgia į vertinimo kriterijus ir rašo galutinį vertinimą savo pasirinkta forma.

III PRIEDAS

1 pav. Negrožinio teksto pavyzdys

Nuo senų laikų žmonės stebėjo naktinį dangų. Senovėje žmonės manė, kad Saulė ir kitos planetos sukasi aplink Žemę. Lenkų astronomas¹ Kopernikas 1543 m. atrado, kad Žemė ir kitos planetos sukasi aplink Saulę.

Žvaigždės yra dideli karštų dujų kamuoliai. Mums artimiausia žvaigždė – Saulė. Ji yra net už 150 mln. km nuo Žemės. Kitos žvaigždės yra taip toli, kad atstumą sunku įsivaizduoti. Dažniausiai jos matomos tik kaip taškeliai naktiniame danguje. Mažiausiai nuo Žemės nutolusios žvaigždės šviesa pasiekia mus tik po ketverių metų. Galbūt ir apie kitas žvaigždes, kaip apie Saulę, sukasi planetos ir kai kuriose iš jų yra gyvybė.

Naktiniame danguje galima atpažinti iš žvaigždžių sudarytas figūras. Jos vadinamos žvaigždynais. Senovės astronomams šios figūros buvo panašios į gyvūnus: šunį, jautį, skorpioną ir kitus. Pagal žvaigždes žmonės nustatydavo laiką ir vietą. Kol nebuvo kompas, jūreiviai pagal žvaigždes rasdavo kelią jūrose. Keliautojai, keliaudami per dykumas, žiūrėjo į žvaigždes, kai jiems reikėjo nustatyti savo buvimo vietą.

¹ Astronomas – mokslininkas, tiriantis dangaus kūnus.

2 pav. Metodo „Ratu pagal abėcėlę“ lentelė

A Astronomas – mokslininkas, tiriantis dan- gaus kūnus.	B	C	Č	D Dangus	E	É	F
G	H	I	Y	J Jautis	K Kompasas Keliautojai	L	M
N	O	P Planeta	R	S Saulė	Š	T	U
Ū	V	Z	Ž Žemė Žvaigždė				

3 pav. Teksto pastraipų apibendrinimo lentelė

Pastraipa	Apibendrinimas
1.	
2.	
3.	

4 pav. Teksto pavyzdys

Grižulo Ratai

Seniai, labai seniai žemėj buvo labai didelė sausra, išdžiūvo visas vanduo. Žmonės nebeturėjo ko atsigerti. Vieną naktį mergaitė pasiėmė samtį ir išėjo iš namų parnešti vandens savo sergančiai mamai. Ėjo ėjo, pavargo ir atsigulusi užmigo. Atsibudusi mato, samčiukas pilnas vandens. Ji tą vandenį norėjo nešti motinai. Tekina lėkė namo ir sutiko šuniuką. Šuniukas gailiai sucypė. Mergaitei jo pagailo, todėl pagirdė vandeniu. Kai mergaitė paėmė samtį, tas iš medinio pavirto į sidabrinį. Mergaitė parnešė vandens ir padavė mamai, bet mama negėrė.

Tuo tarpu į trobą įėjo pakeleivis ir paprašė atsigerti. Mergaitė davė jam atsigerti, nors pati buvo ištroškusi. Samtelįje atsirado septyni deimantai, iš jų pasipylė skaidrus vanduo. Tie deimantai pakilo į dangų ir pavirto žvaigždynu.

Dabar tą žvaigždyną vadina Samteliu, arba Grižulo Ratais.

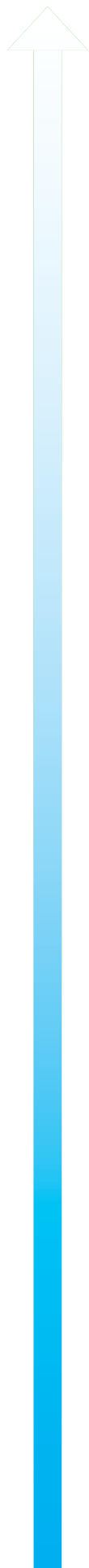
5 pav. Įvykių plano schema

Laikas:

Vieta:

Veikėjai:

Įvykių grandinė

.....

.....

.....

.....

.....

.....

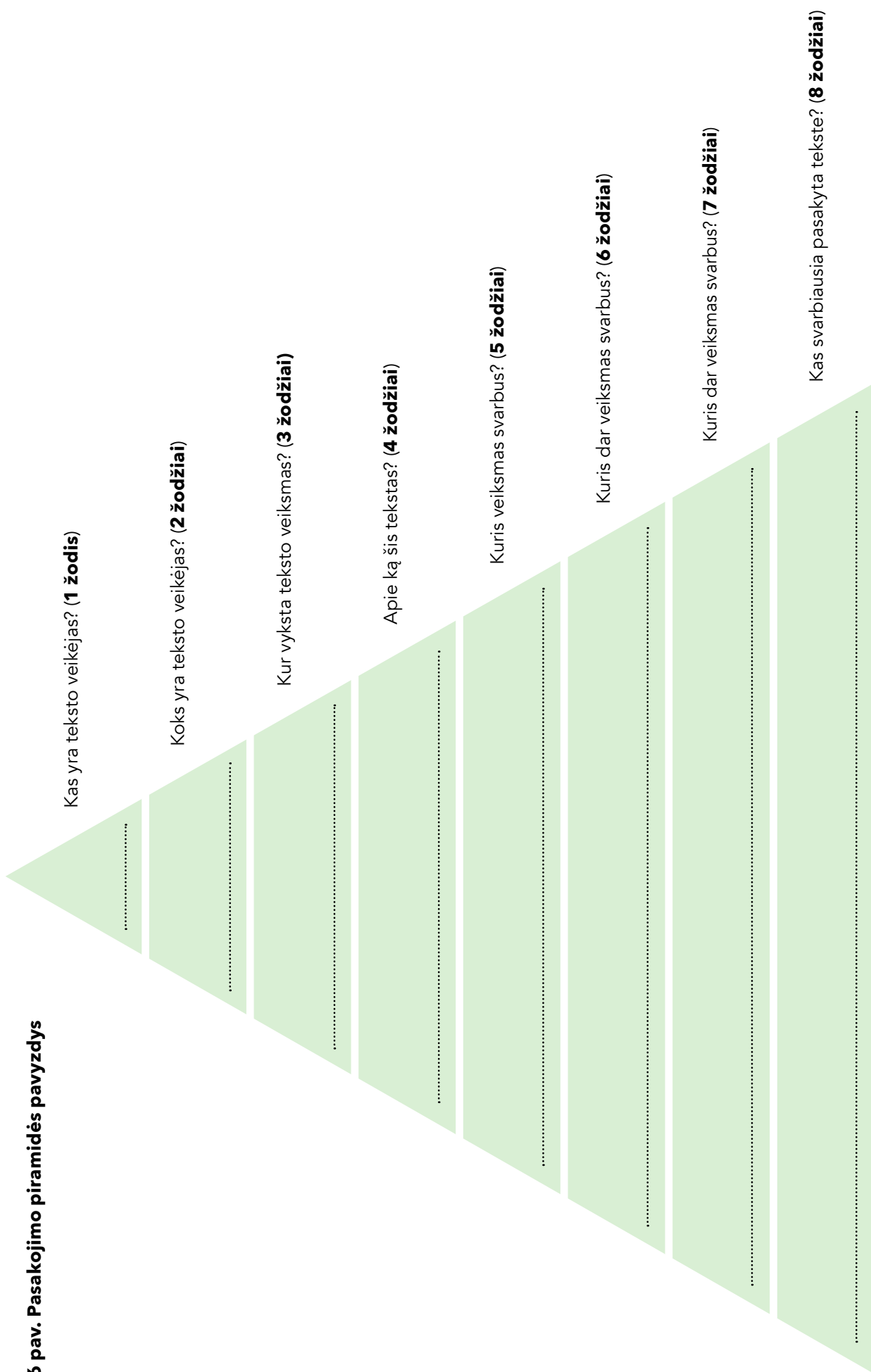
.....

Kuo viskas baigėsi:

.....

Tema:

6 pav. Pasakojimo piramidės pavyzdys

[illegible]

IV skyrius

KALBOS MOKOMĖS RAŠYDAMI SKELBIMĄ IR LAIŠKĄ

3–4 klasėse mokomasi rašyti rišlų elementarios struktūros tekstą, kurio turinys atitinka nurodytą temą, užduotį, adresatą. Mintys užrašomos tiesioginiais sakiniais, įterpiant klausiamųjų ir šaukiamųjų sakinių. Mokantis mokyklose tautinės mažumos kalba, kalbinė raška pasirenkama mokytojui padedant, dirbant su žodynais, prireikus remiamasi žodžių sąrašais, šablonais.

Ugdant rašymo gebėjimus yra skiriamos užduotys prieš teksto kūrimą / rašymą, per teksto kūrimą / rašymą ir po teksto kūrimo / rašymo nuosekliai pereinant nuo paprastesnių prie sudėtingesnių tekstų kūrimo.

Atliekant užduotis prieš teksto kūrimą / rašymą nagrinėjami informaciniai ir bendraamžių rašyti tekstai, mokomasi reikšti mintis, jausmus, paisyti kalbos taisyklingumo, pasitelkiant žaidybines užduotis su aktyvinamas žodynas. Rašant informacinius tekstus (laišką, žinutę, kvietimą, skelbimą), paisoma tikslo ir adresato. Atsižvelgiant į mokytojo, klasės draugų, tėvų pastebėjimus, komentarus, koreguojamas, taisomas, papildomas rašto darbas.

Šioje dalyje aprašytomis veiklomis ugdomi mokinių gebėjimai:

- Kurti informacinį tekstą, atsižvelgiant į adresatą ir komunikavimo situaciją, tiksliai ir aiškiai perteikiant esminę informaciją ir detales.
- Rašyti informacinį tekstą laikantis atitinkamos struktūros.
- Rašyti tekstą pagal susidarytą planą, užrašytą veiksmažodžių grandinę, raktinius žodžius ir kita.
- Rašyti tekstą tinkamai pasirenkant rašką, atitinkančią teksto turinį, tikslą.
- Taisyti, redaguoti kuriamą tekstą pagal iš anksto susitartus kriterijus.

1. Veikla prieš skelbimo rašymą

Kada rašomas skelbimas?

Veiklos aprašymas

Mokytojas pasiūlo mokiniams pasiklaudyti istorijos apie papūgą įrašo (žr. <http://www.delfi.lt/news/daily/hot/pasiklydusi-papuga-policininkams-pasake-savo-adresa.d?id=58641559>).

Istorija apie papūgą

Japonijoje į namus buvo grąžinta papūga, žinojusi savo šeiminių adresą, praneša agentūra AFP.

Policijos duomenimis, paukštis antradienį Sagamiharos mieste išskrido pro namo langą ir po kurio laiko netofiese esančiame viešbutyje nutūpė vienam svečiui ant pečių. Iškvieisti policininkai išsivežė papūgą į nuotadą, kur, pareigūnų nustebimui, ji staiga pradėjo kalbėti.

Paukštis tris kartus iš eilės pasakė savo miestą, savo kvartalą bei tikslių namų adresą. Policininkai nieko

nelaukę su papūga nuvažiavo nurodytu adresu, kur šeimininkė džiugiai sutiko pradėtingėlę.

60-metė moteris pasakojo, kad jau anksčiau kartą iš jos namų yra išskridusi papūga, kuri niekada negrižo. Kad vėl taip nenutiktų, ji išmokė kitą augintinę pasakyti savo adresą.

Defli.lt

Išklausius įrašo mokiniams pateikiami šie klausimai:

- Kas pasiklydo mieste?
- Kur atskrido papūga?
- Kas papūgą išsivežė į policijos nuovadą?
- Ką paukštis pasakė policininkams?
- Kas papūgą išmokė pasakyti namų adresą?
- Kodėl šeimininkė augintinę išmokė pasakyti savo adresą?
- Ką turėtų padaryti šeimininkė dingus papūgai, jeigu nebūtų išmokiusi jos pasakyti savo adresą?

Mokytojas, siekdamas pabrėžti skelbimo prasmę ir paskirtį, modeliuoja situaciją:

Jsivaizduokite, kad papūga nebuvo išmokyta pasakyti savo adresą. Ką turėtų daryti šeimininkė norėdama ją susigrąžinti? O ką jūs darytumėte?

Patarimai mokytojui

- Jeigu klasėje nėra galimybių klausytis įrašo, mokytojas tekstą apie papūgą perskaito pats. Atsižvelgiant į mokinių pasirengimą, įrašo ar skaitomo teksto galima klausytis dalimis.
- Mokytojas, modeliuodamas situaciją apie skelbimo paskirtį, siekia mokinių atsakymų, susijusių su skelbimo rašymo tikslu ir skelbimo svarba.

Kas yra skelbimas?

Veiklos aprašymas

Skelbimų pavyzdžių nagrinėjimas.

Mokiniai, dirbdami grupėse, nagrinėja skirtingų skelbimų pavyzdžius (žr. IV priedas, 1 pav.). Aiškinasi ir lapuose žymisi, kokia informacija juose pateikta ir kaip pateikta:

- nurodyta data;
- tikslus laikas;
- vieta;
- gyvūno / daikto aprašymas arba šventės detalės ir kita;
- šventės / renginio pavadinimas;
- adresatas;
- organizatoriai / skelbimo autoriai;
- renginio organizatorių / skelbimo autoriaus kontaktai.

Mokiniai pristato nagrinėtų skelbimų išskirtas struktūrines dalis. Mokytojas lentoje fiksuoja mokinių pastebėjimus. Pasikartojančias dalis mokytojas kiekvieną kartą pažymi varnele. Kai visi skelbimai bus aptarti, mokytojo žymėjimai išryškins, kurios skelbimo dalys kartojasi visuose skelbimuose, o kurios būdingos tik kai kuriems. Su mokiniais reikėtų aptarti būtinas skelbimo dalis ir pasvarstyti, kodėl kai kurios dalys nėra būtinos visiems skelbimams.

Patarimai mokytojui

- Mokytojas, atsižvelgdamas į klasės mokinių lietuvių kalbos mokėjimo lygmenį, gali pasiūlyti mokiniams grupėse nagrinėti po vieną arba po kelis skelbimus. Mokiniai dar galėtų nagrinėjamo skelbimo dalis žymėti iš anksto parengtoje lentelėje (žr. IV priedas, 2 pav.).
- Aptariant skelbimus galima būtų mokinius paskatinti skirtingomis spalvomis pažymėti / nuspalvinti visuose skelbimuose pasikartojančias dalis ir tas dalis, kurios yra tik nagrinėjamame skelbime.

Animacinio filmuko ištraukos žiūrėjimas.

Mokytojas, siekdamas įtvirtinti mokinių supratimą apie skelbimo struktūrines dalis, pasiūlo pasižiūrėti filmuko „Trejetas iš Rūgpienio kaimo“ 1 serijos ištrauką (žr. nuorodą <https://www.youtube.com/watch?v=J1INwFORXsE>). Mokiniams išdalijamos lentelės (žr. IV priedas, 2 pav.) ir skiriama užduotis žiūrint filmuką pažymėti jame skaitomo skelbimo visas esamas ir trūkstamas struktūrines dalis. Peržiūrima 11 filmuko minutė, nes toje dalyje yra skaitomas skelbimas apie dingusį berniuką. Po filmuko peržiūros aptariama:

- Apie ką buvo rašomas skelbimas?
- Kas jį parašė?
- Kokia informacija buvo pateikta? Kurios trūko?

Atsakinėdami į paskutinį klausimą mokiniai gali naudotis savo užpildytomis lentelėmis.

Patarimai mokytojui

- Mokiniams būtų galima pasiūlyti papildyti skelbimą trūkstama informacija. Siūloma į diskusijas įtraukti visus mokinius ir išklausti visas nuomones, tačiau skatinti jas pagrįsti.

Skelbimo rašymo kriterijai

Veiklos aprašymas

Prieš rašant skelbimą su mokiniais reikėtų aptarti skelbimo rašymo kriterijus (ką ir kaip mokiniai turi rašyti). Vėliau šiais kriterijais mokytojas galės remtis skatindamas mokinius koreguoti, pildyti klasės draugų parašytus skelbimus.

- Atsižvelgiant į aprašytas veiklas ir atliktas užduotis, būtų galima išskirti tokius kriterijus:

Turiniui:

- Skelbimas rašomas atsižvelgiant į temą.
- Paisoma nuoseklumo.

Struktūrai:

- Paisoma skelbimo struktūros (antraštė, data, laikas, vieta, renginio pavadinimas, nurodymai dalyviams, rengėjai ir kita).

Kalbinei raiškai:

- Rašydamas skelbimą vartoja žodžius ir posakius, susijusius su skelbimo tema.

Raštingumui:

- Rašo laikydamasis išmokytų Bendrosios programos turinio apimtimi apibrėžtų rašybos ir skyrybos taisyklių.

Patarimai mokytojui

- Mokytojas, atsižvelgdamas į klasės mokinių pasiekimus, gali raštingumo nevertinti ir padėti ištaisyti galimas klaidas, siekiant, kad skelbimas būtų parašytas be klaidų.
- Apibendrinant su mokiniais galima būtų aptarti:
 - Kada, koku tikslu rašomi skelbimai?
 - Ar mokiniai yra skaitę skelbimus, koku tikslu?
 - Ar yra rašę skelbimus, koku tikslu?
 - Kodėl jie skaitė skelbimą, į kokias skelbimo detales atkreipė dėmesį?
 - Kaip reikia rašyti skelbimą, kad jis būtų patrauklus, intriguotų?

Kaip rašyti skelbimą?**Veiklos aprašymas**

Mokytojas mokinius suskirsto grupėmis ir išdalija užduočių lapus (žr. IV priedas, 3 pav.), kuriuose mokiniai mokysis kurti skelbimų antraštes ir užrašyti įvykio datą bei laiką.

Atlikus užduotis, grupių atstovai paeiliui pristato savo darbus. Kitų grupių mokiniai gali papildyti savo darbus klasės draugų idėjomis.

1 užduotis. Skelbimo antraštė. Pagal pateiktus pavyzdžius sugalvok ir užrašyk daugiau skelbimo antraščių pavyzdžių.

Kas gali būti skelbimo antraštė	Skelbimo antraščių pavyzdžiai
Kreipinys	<i>Mieli tėveliai! Dėmesio, mieli mokiniai!</i>
Renginio pavadinimas	<i>Kaziuko mugė</i>
Šūkis	<i>Dėmesio! Sportuok ir būsi sveikas!</i>

2 užduotis. Data ir laikas.

Pagal pavyzdį parašyk datą ir laiką su kitais metų mėnesiais (sausis, vasaris, kovas, balandis, gegužė, birželis, liepa, rugpjūtis, rugsėjis, spalio, lapkritis, gruodis), pavyzdžiui:

Šių metų sausio 24 dieną 16 val. 30 min. (16.30 val.)

Patarimai mokytojui

- Atlikus antrąją užduotį, mokinių vertėtų paprašyti ne tik perskaityti ką parašė, bet ir daugiau pasipraktikuoti įvardijant pasirinktą datą bei laiką.
- Mokiniai galėtų pasimokyti paklausti ir atsakyti į klausimus:

- Prašyčiau pasakyti, kokia šiandien diena?
- Prašyčiau pasakyti, kelinta dabar valanda?
- Atsiprašau, kiek dabar valandų?
- Mokydamiesi atsakyti į klausimus, mokiniai turėtų atsakyti vartodami žodžius *valanda, minutė, diena, metai*. Pavyzdžiui: *dabar 15-ta valanda, 15 valandų, dabar be 10 minučių penkta valanda, 5 valandos, 5 minutės po antros valandos, po dviejų valandų, šiandien 2016 metų kovo 13 diena*.
- Klausdami ir atsakydami mokiniai gali praktikuotis poromis.

2. Veikla rašant skelbimą

Skelbimo rašymas

Veiklos aprašymas

Mokiniai suskirstomi grupėmis (po 4–5) ir kiekvienai grupei pasiūloma išsitraukti kortelę su joje užrašyta skelbimo tema.

Temų pavyzdžiai

Išvyka / ekskursija	Dingęs augintinis	Mokyklos mokinių koncertas
Sporto šventė	Poezijos vakaras	Pamestas / dingęs daiktas

Remiantis atliktomis užduotimis ir tema, mokinių prašoma sukurti skelbimą.

Patarimai mokytojui

- Pasiūlytos skelbimų temos yra tik orientacinės. Mokytojas, atsižvelgdamas į mokyklos tradicijas, mokslo metų laikotarpį, kitų dalykų mokymosi tematiką, mokinių pomėgius ir poreikius, gali pasiūlyti ir kitokių temų. Temų pasiūlyti gali ir patys mokiniai.
- Mokytojas, atsižvelgdamas į mokinių lietuvių kalbos gebėjimų lygmenį, silpniau pasirengusius mokinius gali suburti į vieną grupę ir jiems rašant skelbimą teikti pagalbą arba pasiūlyti rašyti skelbimą pagal trafaretą.

Mokiniai, dirbdami *Sūkurio* metodu, naudodamiesi skelbimo dalių lentele (žr. IV priedas, 2 pav.) analizuoja klasės draugų parašytus skelbimus pagal susitartus struktūros kriterijus.

Sūkurio metodas

Mokinių grupės pagal laikrodžio rodyklę perduoda savo parašytus skelbimus kitoms grupėms. Taip pat grupės gauna skirtingų spalvų rašiklius. Per tam skirtą laiką turimos spalvos rašikliai mokiniai vertina, taiso, papildo gautą skelbimą. Po šiam darbui skirtu laiku grupės pagal laikrodžio rodyklę vėl keičiasi skelbimais, juos vertina, taiso, papildo. Keičiasi tik skelbimais, rašikliai lieka grupėje. Keičiamasi tol, kol kiekviena grupė gaus savo parašytą skelbimą. Įvertinę kitų grupių taisymus, pastabas, mokiniai pasirengia pristatyti skelbimą.

Šis metodas laikytinas geru, nes pagal skirtingų spalvų rašiklius aiškiai matyti, kurios grupės koks indėlis tobulinant atliktą darbą.

3. Veikla po skelbimo rašymo

Veiklos aprašymas

Mokiniai, aptarę pasiūlymus ir susitarę dėl jų, perrašo savo skelbimus atsižvelgdami į klasės draugų pasiūlymus. Mokytojas padeda mokiniams perrašyti skelbimą be rašybos ir skyrybos klaidų.

Patarimai mokytojui

- Mokiniai galutinius skelbimų variantus gali perrašyti ant didelių lapų, juos apipavidalinti. Skelbimai gali būti eksponuojami klasėje, tačiau juose neturėtų būti rašybos ir skyrybos klaidų. Mokytojas padeda mokiniams darbus ištaisyti ir parašyti be klaidų.
- Mokiniams gali būti skiriama užduotis atkreipti dėmesį į savo aplinkos (gatvių, parduotuvių, skelbimų lentų) skelbimus ir jiems patikusius nufotografuoti mobiliaisiais telefonais. Vėliau klasėje šiuos skelbimus galima nagrinėti siekiant įvairių ugdymo tikslų.

4. Veikla prieš laiško rašymą

Kas yra laiškas?

Veiklos aprašymas

1 užduotis. Senovinio ir šiuolaikinio laiško palyginimas.

Siekiant padėti mokiniams suprasti laiško rašymo raidą ir įvairovę bei sudominti, galima būtų aptarti, kaip laišškai buvo rašomi senovėje, ir palyginti juos su šiuolaikiniais.

Mokytojas mokinių grupėms pateikia lentelę (žr. IV priedas, 4 pav.), kurioje mokiniai sužino, kaip laišškai buvo rašomi anksčiau. Vėliau mokinių grupėms skiriama užduotis pamąstyti ir surašyti, kaip laišškai rašomi dabar, pavyzdžiui:

Senovinis laiškas	Šiuolaikinis laiškas
Piešinys ant beržo tošies Virvė, suraišiota mazgeliais Ženklaai molio lentelėse Hieroglifai ant papiruso Ženklaai, raidės ant pergamento	Pranešimas, rašomas popieriuje Kompiuteriu spausdintas pranešimas Planšetės ar telefono ekrane rašomas pranešimas, žinutė Laiškas, siunčiamas elektroniniu paštu

Patarimai mokytojui

- Atsižvelgdamas į mokinių lietuvių kalbos mokėjimo lygmenį, mokytojas projektoriumi ar kompiuteriu gali parodyti mokiniams nežinomus žodžius, iliustruotus paveikslėliais ir jų paaiškinimus, pavyzdžiui:

Beržo tošis		Vidinė viršutinės beržo žievės sluoksnio dalis, tinkama rašyti
Sumazgyta virvė		Mazgais suraišiota virvė
Molio lentelė		Iš molio pagaminta lentelė, skirta rašyti
Papirusas		Iš papiruso augalo pagaminta rašymui tinkama medžiaga
Pergamentas		Avies ar jaučio išdirbta oda, paruošta rašymui

Atlikus užduotis grupėmis, mokiniai pristato savo darbus ir juos papildo klasės draugų pastebėjimais.

Patarimai mokytojui

- Galima surengti diskusiją apie tai, kas turi įtakos laiškų pokyčiams. Kodėl vienaip laiškai buvo rašomi ir siunčiami anksčiau ir kodėl dabar kitaip.

2 užduotis. Laiško struktūra.

Mokiniai, dirbdami grupėse, remdamiesi savo įgytomis žiniomis apie laišką per gimtosios kalbos pamokas, prisimena laiško struktūrą. Kiekviena grupė apmąsto ir užrašo, kokia, jų nuomone, turėtų būti laiško struktūra. Vėliau, apibendrinus visų grupių darbus, suformuluojama laiško struktūra, pavyzdžiui:

Vieta ir data.

Kreipinys.

Pasisveikinimas su gavėju (adresatu).

Padėka už laišką.

Mandagus pasiteiravimas apie asmenį.

Pasakojimas apie save ir gavėjui (adresatui) rūpimus dalykus.

Atsisveikinimas ir palinkėjimai.

Laiško siuntėjo (adresanto) vardas (ir pavardė).

Patarimai mokytojui

- Jei mokinių lietuvių kalbos gebėjimai yra silpni ir / ar mokiniai per gimtosios kalbos pamokas to nesimokė, laiško struktūrą jiems galima būtų užrašyti lentoje ir aptarti, kurios dalys būtinos, o kurių galima atsisakyti.

Animacinio filmuko ištraukos žiūrėjimas**Veiklos aprašymas**

Mokytojas, siekdamas supažindinti mokinius su teksto turinio svarba, tikslingumu, pasiūlo pasižiūrėti filmuko *Trejetas iš Rūgpienio kaimo* 1 serijos ištrauką (žr. nuorodą <https://www.youtube.com/watch?v=-J1INwFORXsE>). Filmukas žiūrimas nuo 12 iki 14 minutės, nes toje dalyje yra rašomas ir skaitomas parašytas laiškas. Po filmuko peržiūros mokytojas kelia tokius klausimus:

- Išvardykite filmuko veikėjus.
- Ką jie veikė?
- Apie ką buvo rašomas laiškas?
- Kodėl mama ir tėtis, skaitydami laišką, apalpo?
- Kas būtų nutikę, jeigu karvutė nebūtų pradėjusi skalbinių ęsti?
- Kas yra svarbu rašant laišką? Paaiškinkite, kodėl?
- Ką galėtumėte patarti filmuko veikėjams, kurie rašė laišką?

Patarimai mokytojui

- Pagal galimybes su mokiniais galima peržiūrėti ir aptarti visą filmuką (pavyzdžiui, per klasės valandėles arba pertraukas). Aprašytoje veikloje siūloma peržiūrėti filmuko tik dvi minutes, nes siekiama atsižvelgti į veiklos tikslą ir ugdymus gebėjimus. Siūloma į diskusijas įtraukti visus mokinius ir išklausyti visas nuomones, skatinti jas pagrįsti.

Bendraamžio laiškas**Veiklos aprašymas**

1 užduotis. *Laiško struktūra.*

Mokiniais išdalijami bendraamžio laiško pavyzdžiai (žr. IV priedas, 5 pav.). Mokiniai individualiai skaito pateikto laiško pavyzdį.

Bendraamžio laiškas

2016 m. sausio 21 d., Panevėžys

Labas, mielas bendraamži!

Rašau Tau laišką, nes noriu papasakoti apie save ir kuo daugiau sužinoti apie Tave. Aš esu Augustas, linksmas devynerių metų berniukas. Mokausi Panevėžio pradinėje mokykloje, 3b klasėje. Esu neaukštas, lieknas, mano akys tamsiai žalios, o plaukai šviesiai rudi. Pastebėjau, kad jie auga ne dienomis, o valandomis. O kaip atrodo Tu? Kur mokaisi?

Man patinka skaityti knygas, ypač mėgstu komiksus apie ančiuką Donaldą – turiu sukaupęs nemažą ko-

miksų kolekciją. Ar Tau patinka skaityti? Ką skaitai? Po pamokų skubu į karatė treniruotes. Ten smarkiai treniruojusi, nes noriu juodo diržo. Dar mėgstu žaisti kompiuteriu, bėgioti, suptis, slidinėti, važinėti dviračiu, skaičiuoti ir keliauti. Praeitą vasarą su klase buvau Lenkijoje, o dabar su tėvais ruošiuosi į Latviją. Tikiuosi, Tu taip pat turi pomėgių. Parašyk apie juos.

Turiu augintinį – Keksą. Tai trumpaplaukis rainas katinas. Parsivežėme jį prieš metus iš Panevėžio gyvūnų prieglaudos. Keksas buvo rastas gatvėje sušalęs, išsekęs ir sergantis, prieglaudoje jį išgydė. Dabar Keksas visų mūsų mylimas, linksmas išdykėlis. Gal ir Tu turi augintinį? Papasakok apie jį.

Štai tiek norėjau papasakoti apie save – esu toks, koks esu.

O dabar noriu sužinoti, kas ir koks Tu esi. Nekantriai laikiu Tavo atsakymo. Iki!

Augustas

Pirmą kartą perskaičius laišką, rekomenduojama aptarti laiško turinį mokiniams pateikiant klausimus:

- Į ką kreipiasi laiško autorius?
- Kas yra laiško autorius?
- Kodėl autorius rašo laišką?
- Ką laiško autorius pasakoja apie save? Kuri pasakojimo dalis apie save tau labiausiai patiko?
- Ką dar norėtum sužinoti apie laiško autorių?

Dar kartą laiškas garsiai perskaitomas klasės mokiniams. Paskui mokiniai suskirstomi poromis ir / ar nedidelėmis grupėmis. Jiems išdalijami lapai su užduotimi laiško struktūrai pažymėti (žr. IV priedas, 6 pav.). Mokiniams skiriama užduotis išskirti ir nuspalvinti laiško struktūrinės dalis, kiekvienai jų parenkant kitą spalvą, pavyzdžiui:

Laiško struktūros žymėjimas

	Data ir vieta, kur rašomas laiškas		Domėjimasis adresatu
	Pasisveikinimas		Įvykio pristatymas
	Kreipinys		Atsisveikinimas
	Pasakojimas apie save		Siuntėjo (adresanto) parašas

2016 m. sausio 21 d., Panevėžys

Labas, mielas bendraamžiai!

Rašau Tau laišką, nes noriu papasakoti apie save ir kuo daugiau sužinoti apie Tave. Aš esu Augustas, linksmas devynerių metų berniukas. Mokausi Panevėžio pradinėje mokykloje, 3b klasėje. Esu neaukštas, lieknas, mano akys tamsiai žalios, o plaukai šviesiai rudi. Pastebėjau, kad jie auga ne dienomis, o valandomis. O kaip atrodo Tu? Kur mokaisi?

Man patinka skaityti knygas, ypač mėgstu komiksus apie ančiuką Donaldą – turiu sukaupęs nemažą komiksų kolekciją. Ar Tau patinka skaityti? Ką skaitai? Po pamokų skubu į karatė treniruotes. Ten smarkiai treniruojusi, nes noriu juodo diržo. Dar mėgstu žaisti kompiuteriu, bėgioti, suptis, slidinėti, važinėti dviračiu, skaičiuoti ir keliauti. Praeitą vasarą su klase buvau Lenkijoje, o dabar su tėvais ruošiuosi į Latviją. Tikiuosi, Tu taip pat turi pomėgių. Parašyk apie juos.

Turiu augintinį – Keksą. Tai trumpaplaukis rainas katinas. Parsivežėme jį prieš metus iš Vilniaus gyvūnų globos namų. Keksas buvo rastas gatvėje sušalęs ir sergantis, prieglaudoje jį išgydė. Dabar Keksas visų mūsų mylimas, linksmas išdykėlis. Gal ir Tu turi augintinį? Papasakok apie jį.

Štai tiek norėjau papasakoti apie save – esu toks, koks esu.

O dabar noriu sužinoti, kas ir koks Tu esi. Nekantriai laikiu Tavo atsakymo. Iki!

Augustas

Mokiniam atlikus darbą aptariama laiško struktūra paeiliui grupėms pristatant po vieną struktūrinę dalį. Mokiniai, atsižvelgdami į klasės draugų įžvalgas, koreguoja ir pildo savo atsakymus. Pabaigoje apibendrinant dar kartą aptariamos laiško struktūrinės dalys ir jų išdėstymas.

Patarimai mokytojui

- Mokiniam reikėtų priminti, kad laiško data ir vieta dažniausiai rašoma laiško viršuje, dešinėje pusėje. Žemiau per vidurį rašomas pasisveikinimas, kreipinys. Tekstas komponuojamas laikantis trinarės struktūros reikalavimų (kryptinga įžanga – dėstymas – pagrįstos išvados). Įžangoje skiriama dėmesio adresatui. Dėstyme nuosekliai pasakojama apie tai, kas svarbu rašančiajam, atskleidžiamas jo laiško tikslas. Pagrindinė teksto mintis aiški, nuosekliai plėtojama. Laiškas baigiamas linkėjimais, atsisveikinimu, laiško autorius parašo savo vardą ir / ar pavardę. Laiške įvardžiai *Tu*, *Jūs* ir visi įvardžių linksniai rašomi didžiąja raide. Tinkamai siejami sakiniai, teksto dalys. Dėmesys adresatui (jam reikėtų įterpti klausimų) turėtų būti jaučiamas visame tekste.

2 užduotis. Kaip laiške pasisveikinti ir atsisveikinti?

Su mokiniams reikėtų išsiaiškinti, kaip galima pasisveikinti laiške, kokiais žodžiais kreiptis.

Pradėti galima būtų nuo jau mokinių skaityto Augusto laiško klausiant, kodėl taip sveikinasi ir atsisveikina Augustas (pasisveikina žodžiu *labas* todėl, kad rašo bendraamžiui). Jei mokiniams neaiškus žodis *bendraamžis*, reikėtų išsiaiškinti jo reikšmę.

Vėliau su mokiniams reikėtų aptarti, kokiais dar žodžiais galima pasisveikinti ir atsisveikinti rašant laišką.

Mokiniai suskirstomi grupėmis ir išdalijamos kortelės. Skiriama užduotis ant kortelių parašyti įvairių pasisveikinimų ir atsisveikinimų, pavyzdžiui:

Labą dieną.	Sveika, Urte!	Mielas drauge,	Sveikas gyvas!
Sveiki!	Viso gero!	Ate!	Liūk sveikas.
Iki.	Iki pasimatymo.	Iki malonaus pasimatymo.	Iki malonaus.

Atlikus darbą, mokiniai perskaito savo užrašytus pasisveikinimus ir atsisveikinimus. Taip pat gali pasiūlyti naujais, pasiūlytais kitų klasės draugų.

Patarimai mokytojui

- Modeliuojant darbą grupėse, galima vienoms grupėms skirti užduotį parašyti pasisveikinimus, kitoms – atsisveikinimus.
- Plėtojant veiklą galima išsiaiškinti, kaip rašant laišką reikia pasisveikinti ir atsisveikinti su bendraamžiu,

suaugusiuoju, nepažįstamu, su artimu žmogumi. Galima panaudoti tas pačias korteles ir jas sugrupuoti pagal adresatą.

- Nagrinėjami mokinių pateikti pasisveikinimo ir atsisveikinimo pavyzdžiai, kuriuos savais gali papildyti ir mokytojas.

3 užduotis. Kaip laiške rašyti kreipinį?

Mokiniams išdalijami lapai (žr. IV priedas, 7 pav.), skiriama užduotis, kurioje mokiniai, remdamiesi pavyzdžiais, mokysis užrašyti kreipinius šauksmininko linksniu.

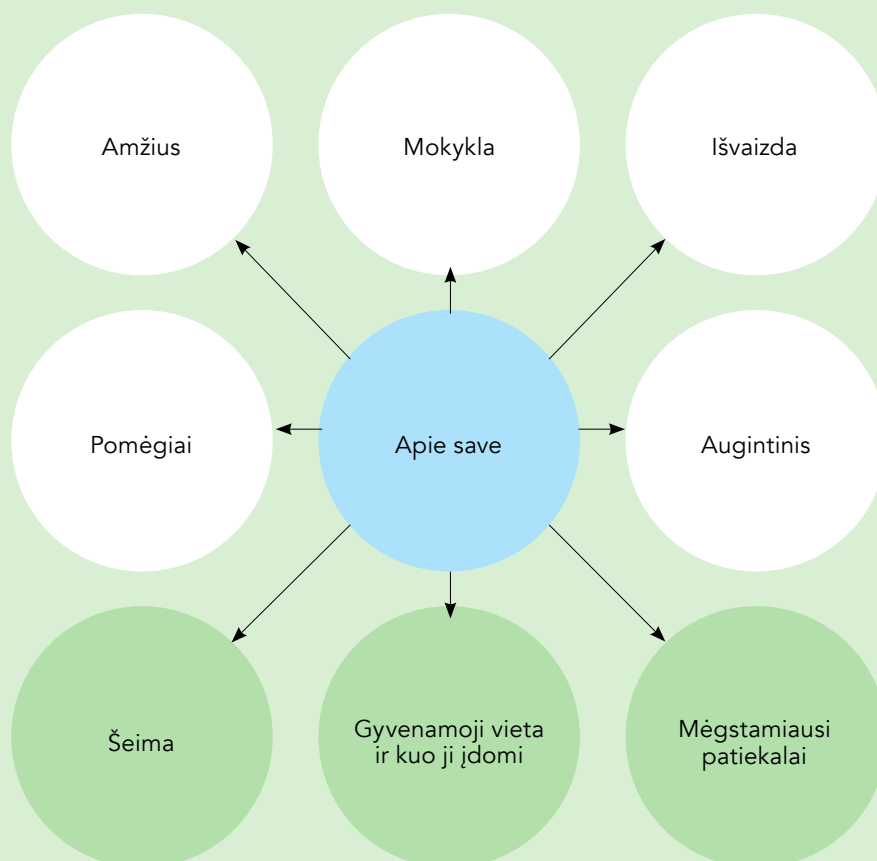
Patarimai mokytojui

- Užduotį galima panaudoti kreipinio mokymuisi, jo įtvirtinimui. Nebūtina iš karto rašyti visų žodžių kreipinius. Lentelę galima panaudoti kelis kartus, rašant kreipinius žodžių grupėms.
- Mokytojas gali paskatinti mokinius pasakyti ir / ar užrašyti savo klasės draugų kreipinius šauksmininko linksniu.

4 užduotis. Ką laiške pasakoti apie save?

Mokiniams išdalijama tuščia schema, kurioje jie dirbdami grupėse aiškinsis ir viena spalva žymės, ką berniukas rašydamas laišką papasakojo apie save (žr. IV priedas, 8 pav.). Taip pat mokinių prašoma pamąstyti ir kita spalva parašyti, ką dar būtų galima papasakoti apie save rašant laišką.

Pasakojimo apie save laiške schema

Užpildžius schemą, grupės pristato savo darbus. Mokiniai, atsižvelgdami į klasės draugų įžvalgas, koreguoja ir pildo savo schemas.

Toliau mokiniai individualiai pasirenka vieną schemos dalį ir parašo kelis sakinius laiškui. Parašę mokiniai garsiai perskaito savo parašytas pastraipas, o kiti klasės mokiniai įvertina pasakydami, kas buvo parašyta gerai ir ką būtų galima papildyti ar koreguoti.

Patarimai mokytojui

- Jeigu mokiniai pasirinktų tą pačią schemos dalį, pavyzdžiui, šeima, jų pasirinkimo nereikėtų keisti, nes kiekvienas rašys atsižvelgdamas į savo asmeninę patirtį, todėl pastraipų turinys bus skirtingas. Vėliau, aptariant parašytas pastraipas, galima būtų į tai atkreipti dėmesį.
- Taip pat galima pasikalbėti apie tai, kam dar gali prireikti to, ko išmoko. Kada gali prireikti pasakoti apie save? Pavyzdžiui, dalyvaujant kokiame nors konkurse, rinkimuose (klasės seniūno), suaugusieji apie save turi parašyti ar pristatyti save norėdami įsidarbinti.

5 užduotis. Kaip laiške pasakoti apie save?

Mokiniais išdalijami užduočių lapai (žr. IV priedas, 9 pav.), kuriuose jie mokysis sakinių pasakojimui apie save.

Patarimai mokytojui

- Prieš atliekant šias užduotis (pasakojant apie save, savo pomėgius, apie savo augintinį) žodyno suaktyvinimui galima atlikti veiklas, aprašytas leidinyje *Patarimai mokytojui* (žr. *Patarimai mokytojui*, 2014, 108–110 psl. ir 127–128 psl.)
- Prieš atliekant lapų užduotis, galima pasipraktikuoti sudaryti sakinius žodžiu visiems kartu.
- Atlikus lapų užduotis, galima plėtoti veiklą per pavyzdžius mokantis sudaryti klausimus.

Pavyzdžiui:

Sakinys: *Man patinka skaityti knygas.*

Klausimai: *Ar tau patinka skaityti? Kokia tavo mėgstamiausia knyga? Ką tau patinka skaityti?*

Sakinys: *Aš domiuosi sportu.*

Klausimai: *Ar tu domiesi sportu? Koks tavo mylimiausias sportininkas?*

Laiško vertinimo kriterijai

Prieš rašant laišką su mokiniais reikėtų aptarti laiško rašymo kriterijus (ką ir kaip mokiniai turi rašyti). Vėliau šiais kriterijais mokytojas galės remtis skatindamas mokinius įsivertinti. Taip pat laiško rašymo kriterijai naudingi mokytojui vėliau vertinant mokinių darbus.

- Atsižvelgiant į aprašytas veiklas ir atliktas užduotis, būtų galima išskirti tokius kriterijus:

Turiniui:

- Laiškas rašomas bendraamžiui arba katinui Filui.
- Atsižvelgiama į skaityto laiško turinį.
- Rašoma apie save (šeimą, pomėgius, gyvenamą vietą ir kt.).
- Atsakoma į skaityto laiško klausimus.

Struktūrai:

- Paisoma nuoseklumo.

- Paisoma laiško struktūros: data, vieta, kreipinys, atsisveikinimas, parašas (vardas ir / ar pavardė). Kalbinei raiškai:
 - Rašydamas laišką vartoja žodžius ir posakius, tinkamus norimoms mintims reikšti.
 - Rašydamas vartoja sinonimus (nekartoja tų pačių žodžių), vaizdingus žodžius ir posakius.
- Raštingumui:
- Rašo laikydamasis išminktų Bendrosios programos turinio apimtimi apibrėžtų rašybos ir skyrybos taisyklių.

5. Veikla rašant laišką

Laiško rašymas

Veiklos aprašymas

Mokytojas, atsižvelgdamas į mokinių lietuvių kalbos mokėjimo lygmenį ir išsikeltus ugdymo tikslus, galėtų rinktis vieną iš siūlomų laiško rašymo veiklų:

- 1 užduotis. Atsakymas į bendraamžio laišką.
- Arba:
- 2 užduotis. Atsakymas į gyvūno laišką.

1 užduotis. Atsakymas į bendraamžio laišką.

Mokiniai, remdamiesi skaitytu berniuko laišku ir atliktomis užduotimis apie laiško struktūrą, individualiai rašo atsakymą berniukui.

2 užduotis. Atsakymas į gyvūno laišką.

Mokytojas perskaito mokiniams katino Filo, gyvenančio gyvūnų globos namuose, laišką.

Katino Filo laiškas

2016 m. sausio 30 d., Klaipėda

Mieji vaikai!

Sveiki, aš esu Filas. Gyvenu Klaipėdos gyvūnų globos tarnyboje. Esu dar jaunas ir gražus trumpaplaukis kačiukas, man tik 6 mėnesiai. Esu baikštus, bijau žmonių, bet tikiuosi greit prie jų priprasiu. Mėgstu žaisti. Pažaidžiu net slėpynių! Užlėndu į kokią mažą kamputį ir laukiu, kol mane kas nors suras. Mėgstu stebėti žuvytę akvariume ir papūgą narve. Norėčiau su jomis susidraugauti. Patinka man šiltas guoliukas, skanus maistelis ir dėmesys. Labiausiai laikiu savo tikrųjų šeiminių, kurie manimi rūpinsis ir mane mylės. Jiems atsidėkosiu savo meilumu, murkimu.

Ar jūs mylite gyvūnus? Gal kuris nors norėtų tapti mano šeiminiu?

Lauksiu jūsų laiško ir draugystės!

Katinas Filas

Su mokiniais aptariama:

- Kas rašo šį laišką?
- Kur gyvena katinas Filas?
- Ką apie save papasakojo katinas, koks jo būdas, ką mėgsta veikti?
- Kodėl jis rašo laišką?

Mokytojas išdalija mokiniams lapus su katino Filo laišku (žr. IV priedas, 10 pav.). Mokiniai, remdamiesi katino Filo laišku ir atliktomis užduotimis apie laiško struktūrą, individualiai rašo atsakymą.

Patarimai mokytojui

- Mokytojas, atsižvelgdamas į mokinių gebėjimus ir lietuvių kalbos mokėjimo lygmenį, galėtų teikti paramą ir pagalbą mokiniams rašant laišką. Galima pasiūlyti jiems naudotis žodynais, žodžių arba frazių sąrašais (pasisveikinimų, atsisveikinimų, kreipinių ir kt.), laiško šablonais.

Laiško redagavimas ir taisymas

Veiklos aprašymas

Parašę laiškus, mokiniai juos analizuoja pagal susitartus kriterijus. Dirbdami poromis, mokiniai gali susikeisti darbais ir juos nagrinėti.

Vertindami turinį, struktūrą, kalbinę raišką mokiniai galėtų pasinaudoti lentele ir joje žymėti vertinimus (žr. IV priedas, 11 pav.).

Gavę draugo ir mokytojo pastebėjimus ir vertinimus, mokiniai galėtų savo darbus koreguoti, pildyti.

Patarimai mokytojui

- Vertindami kalbinę raišką, mokiniai galėtų draugų laiškuose paieškoti ir išrašyti, jų manymu, vaizdingus, įdomius posakius, nustatyti, ar nekartojami tie patys žodžiai, kuo jie keičiami. Jei yra pasikartojimų, gal galėtų pasiūlyti, kur įterpti ar pakeisti kai kuriuos žodžius ir frazes kitais žodžiais.
- Mokiniai, vertindami vieni kitų laiškus, atsižvelgia į turinio, struktūros, kalbinės raiškos kriterijus. Raštingumą vertina mokytojas, surinkęs parašytus ir po klasės draugų vertinimo pakoreguotus, papildytus darbus. Vertindamas turinį, struktūrą ir kalbinę raišką mokytojas galėtų naudotis tokia pačia lentele, kuria naudojos mokiniai (žr. IV priedas, 11 pav.). Vertinant raštingumą, skaičiuojamos atsitiktinės (vieną kartą mokinio darbe pasitaikiusi) ir sisteminės (daugiau negu vieną kartą pasikartojusi) klaidos.

6. Veikla po laiško rašymo

Veiklos aprašymas

Po mokinių laiškų vertinimo, koregavimo ir redagavimo galutinį laiško variantą mokiniai galėtų rašyti į laišku skirtus lapus (žr. IV priedas, 12 pav.).

Patarimai mokytojui

- Prieš rašant laiškus katinui Filui, esant galimybei, galima būtų apsilankyti artimiausiuose gyvūnų globos namuose. Einant į juos, mokiniams galima būtų skirti užduotis. Pavyzdžiui, išsiaiškinti kaip gyvūnai
- patenka į globos namus, kokios jų istorijos, kaip šiuose namuose prižiūrimi ir kita. Susitarus su globos namų darbuotojais, galima paskelbti laiško katinui (ar kitam gyvūnui) konkursą ar tiesiog surengti laiškų parodėlę šiuose namuose. Taip pat apsilankymas gyvūnų globos namuose mokinius labiau intriguotų ir įtrauktų kontekstą.
- Išvyką į gyvūnų globos namus galima surengti ir po laiškų rašymo.
- Pasirinkus laiškus rašyti bendraamžiui, mokiniai laiškus gali rašyti paralelinės klasės mokiniams arba

kitos mokyklos bendraamžiams (susitarus su tų klasių mokytojais). Tada veiklą dar galima būtų plėtoti mokantis nusipirkti voką ir pašto ženklą pašte, užrašyti voką ir jį išsiųsti. Praverstų ir pokalbis apie tai, kaip malonu gauti ranka rašytą laišką ar sveikinimą.

IV PRIEDAI

1 pav. Skelbimų pavyzdžiai

Papūga Bilas, Klaipėda
Rūšis: Nimfinė papūgėlė.

Amžius: 4–8 metai.

Spalva: balta, geltona, rausva.

Bruožai: plunksnos baltos, gana ilgas gelsvas kuodas, nusmailėjusi uodega, rausva dėmelė po akimi. Bailus, tinka gyventi tik namuose.

Plačiau apie gyvūną: vakar (2015-07-29) dingio mano papūga, mano geriausias draugas. Papūga prapuolė Klaipėdoje, Vingio gatvėje. Be jos man labai liūdna. Radusiems atsilyginsiu.

Šeimininko kontaktai: Andrius, tel. 2357354

Trakų kultūros namuose
 gruodžio 13 d. nuo 12 iki 16 val.
 šventinis renginys visai šeimai

KALĖDOS KARTU SU KAKTUSU PYLIPU!

Renginio programa:

- Spektaklis „Kaktusas Pylipas ir netvarkos nykštukai“
- Spygliukų amatų dirbtuvėlės vaikams
 - Amatų ir rankdarbių mugė
 - Skanėstai ir dovanos Kalėdoms
- Kalėdų senelis su dovanomis mažiesiems

Bilieto kaina 12 eurų.

Mažyliams iki 2 metų įėjimas **nemokamas**.

Dėmesio!

Elektrėnų meno mokykla kviečia
 Muzikos ir dailės skyriaus mokinius bei
 jų tėvelius į naujų mokslo metų pradžios
 šventę, kuri vyks rugsėjo 3 d. 15.00 val.
 Elektrėnų meno mokykloje.

Laukiame Jūsų!

Mokyklos administracija
 ir mokytojai

SPORTO ŠVENTĖ

Naujuosiuose Verkiuose!

Sporto aikštėje

2015-09-19 (šeštadienį) nuo 13 iki 19 val.

Dalyvių registracija nuo 12.30 val.

Kviečiame visus: vaikus, jų mamytės ir tėvelius, senelius, sesutes ir broliukus! Burkitės į komandas, dalyvaukite individualiose rungtyse!

Numatomos rungtys:

Krepšinis (3X3), baudų mėtymas, tritaškiai

Mažasis futbolas

Rankų lenkimas

Kvadratas

Estafetės vaikams

Virvės traukimas

Smiginis

Taip pat numatomas šiaurietiškas ėjimas ir kitos linksmos varžytuvės.

Organizatorius Naujųjų Verkių seniūnija

2013.12.20 Kaune, Kuršių g. 32,
dingo mano šviesiai žalios spalvos dviratis
MINERVA FRESH Nr. M203.
Jeigu pamatysite, praneškite policijai
arba man asmeniškai telefonu 2610002.
Skolinga neliksiu!

Saulenė

2 pav. Skelbimo struktūros lentelė

Nr.	Skelbimo dalys	Yra	Nėra
1.	Data		
2.	Tikslus laikas		
3.	Vieta		
4.	Gyvūno / daikto aprašymas		
5.	Šventės / renginio detalės		
6.	Šventės / renginio pavadinimas		
7.	Adresatas		
8.	Organizatoriai / skelbimo autorius		
9.	Renginio organizatorių / skelbimo autoriaus kontaktai		

1 užduotis. Skelbimo antraštė. Pagal pateiktus pavyzdžius sugalvok ir užrašyk daugiau skelbimo antraščių pavyzdžių.

Kas gali būti skelbimo antrašte	Skelbimo antraščių pavyzdžiai
Kreipinys	Mieli tėveliai! Dėmesio, mieli mokiniai!
Renginio pavadinimas	Kaziuko mugė
Šūkis	Dėmesio!

Pagal pavyzdį parašyk datą ir laiką su kitais metų mėnesiais (sausis, vasaris, kovas, balandis, gegužė, birželis, liepa, rugpjūtis, rugsėjis, spalio, lapkritis, gruodis).

Pavyzdys: Šių metų sausio 24 dieną 16 val. 30 min.

[illegible]

4 pav. Senovinio ir šiuolaikinio laiško palyginimas

Perskaityk, kaip laišakai buvo rašomi senovėje. Parašyk pavyzdžių, kaip laišakai rašomi dabar.

Senovinis laiškas	Šiuolaikinis laiškas
Piešinys ant beržo tošies 	
Virvė, suraišiota mazgeliais 	
Ženkla molio lentelėse 	
Hieroglifai ant papiruso 	
Ženkla, raidės ant pergamento 	

5 pav. Bendraamžio laiško pavyzdys

2016 m. sausio 21 d., Panevėžys

Labas, miefas bendraamži!

Rašau Tau laišką, nes noriu papasakoti apie save ir kuo daugiau sužinoti apie Tave. Aš esu Augustas, linksmas devynerių metų berniukas. Mokausi Panevėžio pradinėje mokykloje, 3b klasėje. Esu neaukštas, lieknas, mano akys tamsiai žalios, o plaukai šviesiai rudi. Pastebėjau, kad jie auga ne dienomis, o valandomis. O kaip atro dai Tu? Kur mokaisi?

Man patinka skaityti knygas, ypač mėgstu komiksus apie ančiuką Donaldą – turiu sukaupęs nemažą komiksų kolekciją. Ar Tau patinka skaityti? Ką skaitai? Po pamokų skubu į karatė treniruotes. Ten smarkiai treniruojuosi, nes noriu juodo diržo. Dar mėgstu žaisti kompiuteriu, bėgioti, suptis, slidinėti, važinėti dviračiu, skaičiuoti ir keliauti. Praeitą vasarą su klase buvau Lenkijoje, o dabar su tėvais ruošiuosi į Latviją. Tikiuosi, Tu taip pat turi pomėgių. Parašyk apie juos.

Turiu augintinį – Keksą. Tai trumpaplaukis rainas katinas. Parsivežėme jį prieš metus iš Panevėžio gyvūnų prieglaudos. Keksas buvo rastas gatvėje sušalęs, išsekęs ir sergantis, prieglaudoje jį išgydė. Dabar Keksas visų mūsų mylimas, linksmas išdykėlis. Gal ir Tu turi augintinį? Papasakok apie jį.

Štai tiek norėjau papasakoti apie save – esu toks, koks esu.

O dabar noriu sužinoti, kas ir koks Tu esi. Nekantriai laukiu Tavo atsakymo. Iki!

Augustas

6 pav. Laiško struktūros žymėjimas

	Data ir vieta, kur rašomas laiškas		Domėjimasis adresatu
	Pasisveikinimas		Įvykio pristatymas
	Kreipinys		Atsisveikinimas
	Pasakojimas apie save		Siuntėjo (adresanto) parašas

2016 m. sausio 21 d., Panevėžys

Labas, miefas bendraamžī!

Rašau Tau laišką, nes noriu papasakoti apie save ir kuo daugiau sužinoti apie Tave. Aš esu Augustas, linksmas devynerių metų berniukas. Mokausi Panevėžio pradinėje mokykloje, 3b klasėje. Esu neaukštas, lieknas, mano akys tamsiai žalios, o plaukai šviesiai rudi. Pastebėjau, kad jie auga ne dienomis, o valandomis. O kaip atro dai Tu? Kur mokaisi?

Man patinka skaityti knygas, ypač mėgstu komiksus apie ančiuką Donaldą – turiu sukaupęs nemažą komiksų kolekciją. Ar Tau patinka skaityti? Ką skaitai? Po pamokų skubu į karatė treniruotes. Ten smarkiai treniruojuosi, nes noriu juodo diržo. Dar mėgstu žaisti kompiuteriu, bėgioti, suptis, slidinėti, važinėti dviračiu, skaičiuoti ir keliauti. Praeitą vasarą su klase buvau Lenkijoje, o dabar su tėvais ruošiuisi į Latviją. Tikiuisi, Tu taip pat turi pomėgių. Parašyk apie juos.

Turiu augintinį – Keksą. Tai trumpaplaukis rainas katinas. Parsivežėme jį prieš metus iš Vilniaus gyvūnų globos namų. Keksas buvo rastas gatvėje sušalęs ir sergantis, prieglaudoje jį išgydė. Dabar Keksas visų mūsų mylimas, linksmas išdykėlis. Gal ir Tu turi augintinį? Papasakok apie jį.

Štai tiek norėjau papasakoti apie save – esu toks, koks esu.

O dabar noriu sužinoti, kas ir koks Tu esi. Nekantriai laukiu Tavo atsakymo. Iki!

Augustas

7 pav. Užduočių lapas kreipinio rašybai

Remdamasis pavyzdžiais, parašyk kreipinius šauksmininko linksniu. Žodžių pabaigas nuspalvink.

Tėtis – Tėti! Saulius – Sauliau! Valys – Valy! Jonas – Jonai! Čarlis – Čarli!

Agata – Agata! Rožė – Rožė!

Kas?

Kreipinys

Senelis

.....

Mama

.....

Brolis

.....

Sesė

.....

Andrius

.....

Nendrė

.....

Lukas

.....

Kamilė

.....

Močiutė

.....

Sonata

.....

Indrė

.....

Jurijus

.....

Nikita

.....

Vanesa

.....

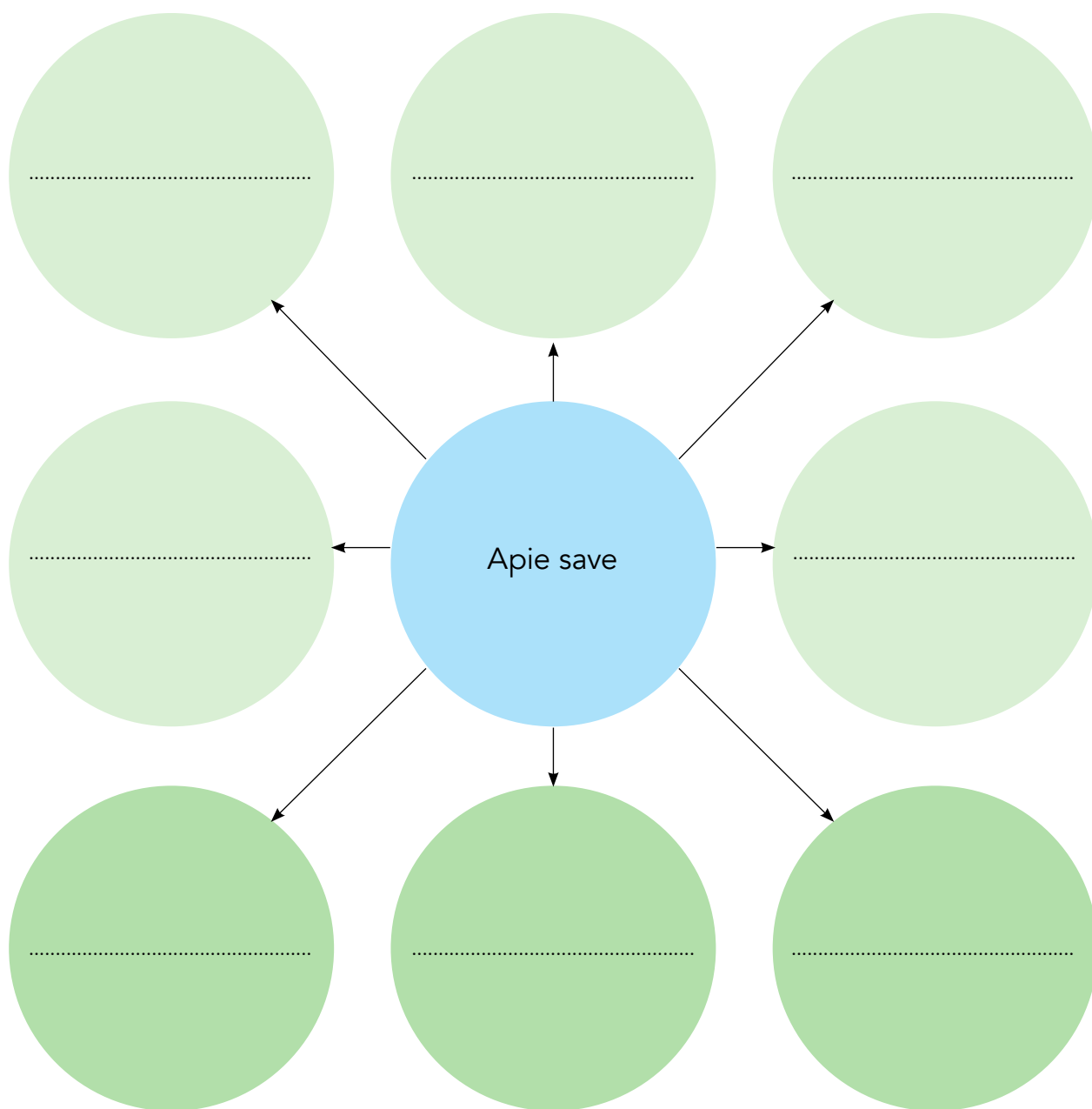
Faustas

.....

Karolis

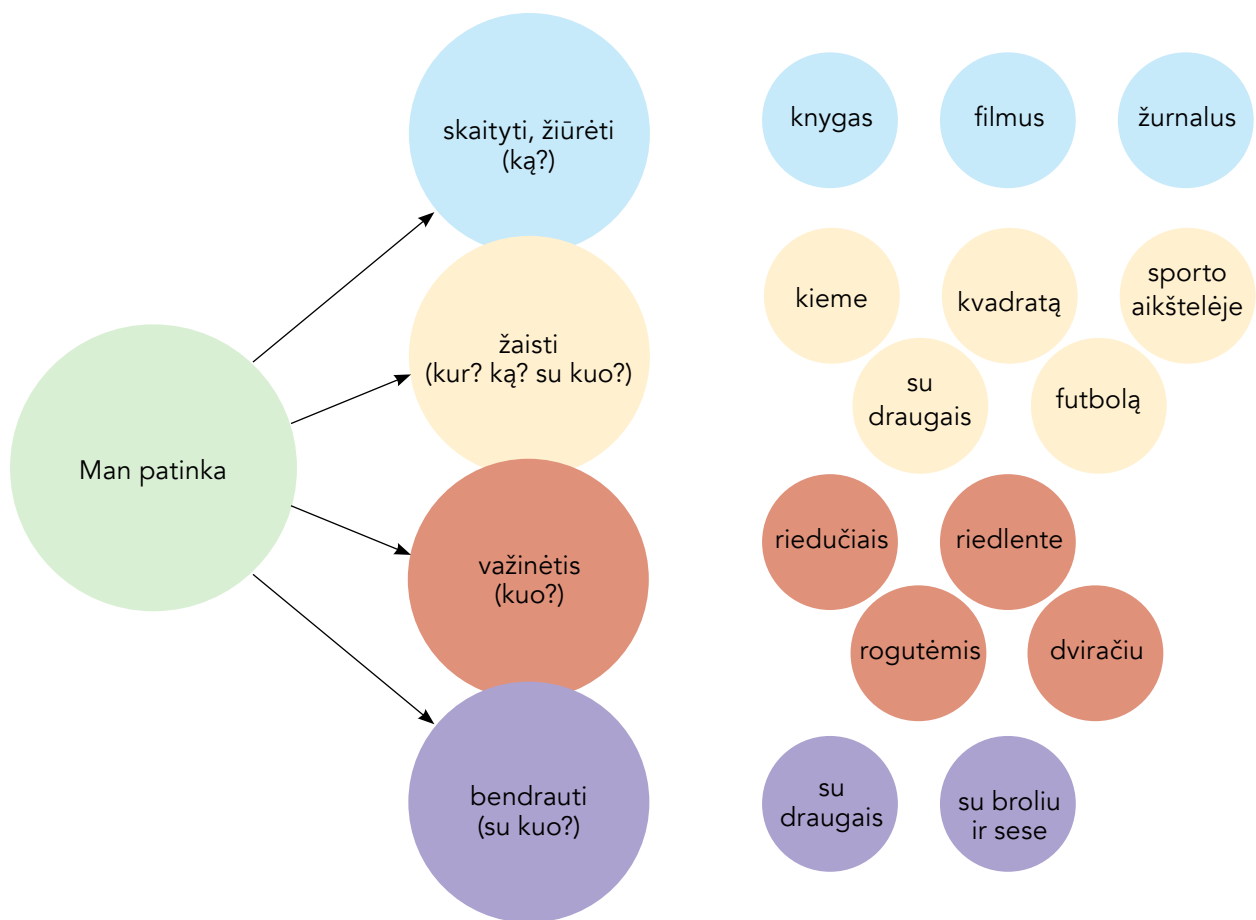
.....

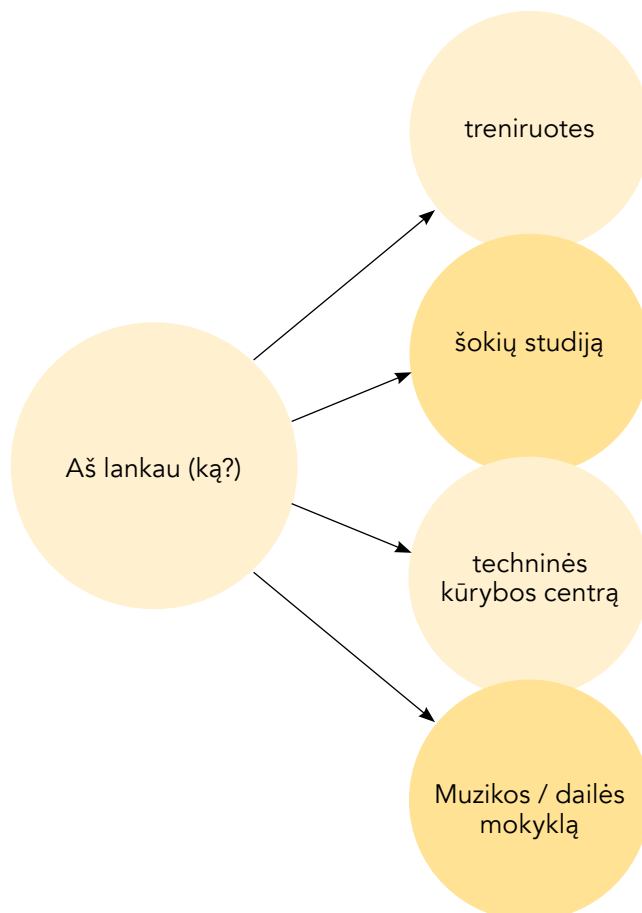
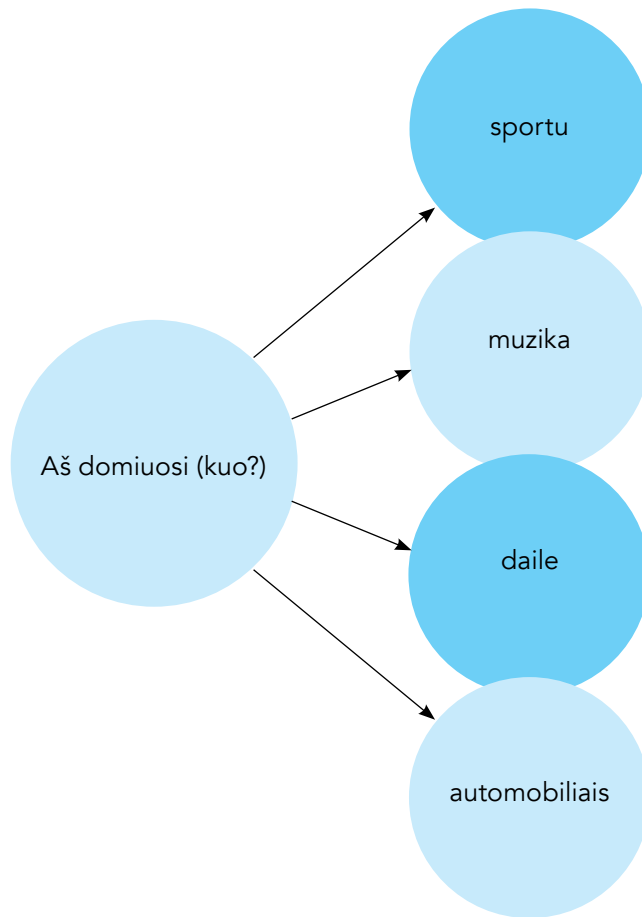
8 pav. Pasakojimo apie save schema

9 pav. Užduočių lapas mokytis kurti sakinius

1 užduotis. Naudodamasis pateiktomis schemomis sudaryk sakinių. Gali juos užrašyti lietuvių kalbos sąsiuvinyje.

10 pav. Katino Filo laiškas

1 užduotis. Naudodamasis pateiktomis schemomis sudaryk sakinių. Gali juos užrašyti lietuvių kalbos sąsiuvinyje.

2016 m. sausio 30 d., Klaipėda

Mieļi vaikai!

Sveiki, aš esu Filas. Gyvenu Klaipėdos gyvūnų globos tarnyboje. Esu dar jaunas ir gražus trumpaplaukis kačiukas, man tik 6 mėnesiai. Esu baikštus, bijau žmonių, bet tikiuosi greit prie jų priprasiu. Mėgstu žaisti. Pažaidžiu net slėpynių! Užlėndu į koki mažą kamputį ir laukiu, kol mane kas nors suras. Mėgstu stebėti žuvytę akvariume ir papūgą narve. Norėčiau su jomis susidraugauti. Patinka man šiltas guoliukas, skanus maistas ir dėmesys. Labiausiai laikiu savo tikrųjų šeimininkų, kurie manimi rūpinsis ir mane mylės. Jiems atsidėkosiu savo meilumu, murkimu.

Ar jūs mylite gyvūnus? Gal kuris nors norėtųmėte tapti mano šeimininku?

Lauksiu jūsų laiško ir draugystės!

Katinas Filas

11 pav. Laiško vertinimo kriterijų lentelė

Nr.	Turinys	Taip	Ne	Iš dalies
1.	Laišką rašo bendraamžiui / katinui Filui, atsižvelgdamas į skaityto laiško turinį.			
2.	Rašo apie save: Amžių			
	Išvaizdą			
	Mokyklą			
	Augintinius			
	Šeimą			
	Pomėgius			
	 (kita)			
	 (kita)			
3.	Atsako į laiško klausimus.			
	Struktūra	Taip	Ne	Iš dalies
1.	Data			
2.	Vieta			
3.	Kreipinys			
4.	Pasisveikinimas			
5.	Padėka už laišką			
6.	Pasiteiravimas apie adresatą			
7.	Pasakojimas apie save			
8.	Atsisveikinimas			
9.	Laiško siuntėjo vardas ir/ar pavardė			
	Kalbinė raiška	Taip	Ne	Iš dalies
1.	Vaizdingi žodžiai			
2.	Vaizdingi posakiai			

[illegible]

LIETUVOS RESPUBLIKOS ŠVIETIMO
IR MOKSLO MINISTERIJA

patarimai
MOKYTOJUI

Metodinė priemonė, skirta lietuvių kalbos
3–4 klasėse mokantiems pedagogams,
dirbantiems mokyklose, ugdymo programas
vykdančiose tautinės mažumos kalba

Tiražas 1500 egz.

Išleido UGDYMO PLĖTOTĖS CENTRAS
Katkauskio g. 44, LT-09217 Vilnius
info@upc.smm.lt, www.upc.smm.lt

Spausdino UAB „Araneum“
J. Jasinskio g. 16 G, LT-03163 Vilnius
pardavimai@araneum.lt, www.araneum.lt

ISBN 978-609-95660-8-5

